

Kauno technologijos universitetas

Panevėžio technologijų ir verslo fakultetas

Bibliotekos paslaugų paaugliams patrauklumo stiprinimas regiono viešojoje bibliotekoje

Baigiamasis magistro studijų projektas

Vilmantė Vorienė

Studentė

Doc. dr. Brigita Stanikūnienė

Vadovė

Panevėžys, 2026

Kauno technologijos universitetas

Panevėžio technologijų ir verslo fakultetas

Bibliotekos paslaugų paaugliams patrauklumo stiprinimas regiono viešojoje bibliotekoje

Baigiamasis magistro studijų projektas

Vadyba (6211LX035)

Vilmantė Vorienė

Projekto autorė

Doc. dr. Brigita Stanikūnienė

Vadovė

Recenzentas / Recenzentė

Panevėžys, 2026

Kauno technologijos universitetas

Panevėžio technologijų ir verslo fakultetas

Vilmantė Vorienė

Bibliotekos paslaugų paaugliams patrauklumo stiprinimas regiono viešojoje bibliotekoje

Akademinio sąžiningumo deklaracija

Patvirtinu, kad:

1. baigiamąjį projektą parengiau savarankiškai ir sąžiningai, nepažeisdama(s) kitų asmenų autoriaus ar kitų teisių, laikydamasi(s) Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo nuostatų, Kauno technologijos universiteto (toliau – Universitetas) intelektinės nuosavybės valdymo ir perdavimo nuostatų bei Universiteto akademinės etikos kodekse nustatytų etikos reikalavimų;
2. baigiamajame projekte visi pateikti duomenys ir tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti teisėtai, nei viena šio projekto dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar elektroninių šaltinių, visos baigiamojo projekto tekste pateiktos citatos ir nuorodos yra nurodytos literatūros sąrašė;
3. įstatymų nenumatytų piniginių sumų už baigiamąjį projektą ar jo dalis niekam nesu mokėjęs (-usi);
4. suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo ar kitų asmenų teisių pažeidimo faktui, man bus taikomos akademinės nuobaudos pagal Universitete galiojančią tvarką ir būsiu pašalinta(s) iš Universiteto, o baigiamasis projektas gali būti pateiktas Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybai nagrinėjant galimą akademinės etikos pažeidimą.

Vilmantė Vorienė

Patvirtinta elektroniniu būdu

Kauno technologijos universitetas

Panevėžio technologijų ir verslo fakultetas

TVIRTINU

TVKC vadovė

Doc. dr. Nida Kvedaraitė

Baigiamojo magistro projekto užduotis

Diplomantui **Vilmantei Vorienei**

Baigiamojo projekto tema (lietuvių kalba)	Bibliotekos paslaugų paaugliams patrauklumo stiprinimas regiono viešojoje bibliotekoje

Baigiamojo projekto tema (anglų kalba)	Enhancing the Attractiveness of Library Services for Teenagers in a Regional Public Library

Patvirtinta 2025 m. lapkričio 24 d. dekanų potvarkiu Nr. V25-13-27

Parengto baigiamojo projekto įkėlimo į Moodle aplinką terminas iki 2025 m. sausio 5 d.

Duomenys, reikalavimai ir sąlygos baigiamajam projektui

Mokslinės literatūros analizė, pusiau struktūrizuoto interviu duomenys, turinio analizė

Baigiamojo projekto užduotys / uždaviniai, kurie turi būti atskleisti projekte

1. Išanalizuoti viešosios bibliotekos paslaugas ir jų patrauklumą paaugliams teoriniame kontekste.
2. Identifikuoti bibliotekos paslaugų paaugliams patrauklumo veiksniai.
3. Įvertinti bibliotekos paslaugų paaugliams patrauklumo stiprinimo prielaidas.

Vadovė

Doc. dr. Brigita Stanikūnienė

(vadovo pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Užduotį gavau

Vilmantė Voriene

(studento vardas, pavardė, parašas)

2025 m. lapkričio 26 d.

Vilmantė Vorienė. Bibliotekos paslaugų paaugliams patrauklumo stiprinimas regiono viešojoje bibliotekoje. Magistro baigiamasis projektas / vadovė doc. dr. Brigita Stanikūnienė; Kauno technologijos universitetas, Panevėžio technologijų ir verslo fakultetas.

Studijų kryptis ir sritis (studijų kryptių grupė): vadyba, socialiniai mokslai.

Reikšminiai žodžiai: biblioteka, paaugliai, bibliotekų paslaugos.

Panevėžys, 2026. 98 p.

Santrauka

Pastaraisiais dešimtmečiais biblioteka tapo laisvalaikio praleidimo vieta ir mokymosi institucija. Suaugusieji dažniausiai renkasi tradicines paslaugas: knygų skolinimąsi į namus, kopijavimo, interneto paslaugas, dalyvauja renginiuose. Bibliotekinių paslaugų vartotojai vaikai iki 14 metų į biblioteką ateina su tėvais, darželių auklėtojais, mokytojais. Jie skaito knygas, dalyvauja įvairiuose renginiuose ir edukaciniuose užsiėmimuose tiek grupėse, tiek individualiai. Tačiau tenka pastebėti, kad vaikai, perėję į paauglystės etapą, vis rečiau lankosi bibliotekose ir naudojami jų teikiamomis paslaugomis. Pagrindinis apsilankymo tikslas – programinės literatūros skaitymas mokykloje.

Magistro baigiamajame darbe formuluojama keletas probleminių klausimų: kokie yra viešosios bibliotekos paslaugų paaugliams patrauklumo veiksniai, kokie yra *Z* ir *Alfa kartų* lūkesčiai viešųjų bibliotekų paslaugų kontekste bei kokie galimi viešosios bibliotekos, esančios regione, paslaugų patrauklumo paaugliams stiprinimo scenarijai. *Darbo objektas* – viešosios bibliotekos paslaugos paaugliams. *Darbo tikslas* – atskleisti viešosios bibliotekos paslaugų paaugliams patrauklumo stiprinimo galimybes. Tikslui pasiekti iškelti *darbo uždaviniai*: išanalizuoti viešosios bibliotekos paslaugas ir jų patrauklumą paaugliams teoriniame kontekste; identifikuoti bibliotekos paslaugų paaugliams patrauklumo veiksniai; įvertinti bibliotekos paslaugų paaugliams patrauklumo stiprinimo prielaidas. Uždaviniams įgyvendinti pasirinkti *duomenų rinkimo metodai*: mokslinės literatūros analizė, pusiau struktūrizuotas interviu, *duomenų analizės metodas* – pusiau struktūrizuoto interviu turinio analizė.

Teorinėje dalyje, remiantis užsienio ir Lietuvos mokslininkų straipsniais, identifikuoti paauglių poreikiai bibliotekinių paslaugų kontekste, išanalizuotos viešųjų bibliotekų paslaugos, nustatyti jų patrauklumą / nepatrauklumą lemiantys veiksniai.

Tyrime laisvanoriškai dalyvavo 24 informantai: 6 paaugliai (14–18 metų), 6 jų tėvai, 6 mokytojai ir 6 bibliotekininkai. Siekiant išsamiai atskleisti nagrinėjamą temą, į ją buvo žvelgiama iš skirtingų suinteresuotųjų grupių perspektyvų, t. y. analizuojama, kaip tą pačią problemą identifikuoja ir kokius galimus sprendimus siūlo paaugliai, jų tėvai, mokytojai ir bibliotekininkai. Atliktas kokybinis tyrimas leido įvertinti Biržų rajono savivaldybės Jurgio Bielinio viešosios bibliotekos paslaugų paaugliams prieinamumą ir patrauklumą šių grupių požiūriu. Tyrimo išvados gali būti taikomos kuriant ir tobulinant bibliotekos paslaugų paaugliams stiprinimo strategijas.

Vilmantė Vorienė. Enhancing the Attractiveness of Library Services for Teenagers in a Regional Public Library. Master's Final Degree Project / supervisor doc. dr. Brigita Stanikūnienė; Panevėžys Faculty of Technologies and Business, Kaunas University of Technology.

Study field and area (study field group): Management, Social Sciences.

Keywords: library, teenagers, library services.

Panevėžys, 2026. 98 P.

Summary

In recent decades, the library has become both a place for leisure activities and a learning institution. Adults most often choose traditional services such as borrowing books for home use, photocopying, internet access, and participation in events. Children under the age of 14, as users of library services, usually visit libraries accompanied by their parents, kindergarten teachers, or schoolteachers. They read books and participate in various events and educational activities, both in groups and individually. However, it should be noted that as children enter adolescence, they visit libraries less frequently and make less use of the services provided. For adolescents, the main purpose of visiting the library is reading compulsory school literature.

This master's thesis formulates several research questions: what factors determine the attractiveness of public library services for adolescents; what are the expectations of Generation Z and Generation Alpha in the context of public library services; and what possible scenarios exist for strengthening the attractiveness of public library services for adolescents in a regional context. The object of the research is public library services for adolescents. The aim of the thesis is to reveal opportunities to enhance the attractiveness of public library services for adolescents. To achieve this aim, the following objectives were set: to analyse public library services and their attractiveness to adolescents in a theoretical context; to identify the factors influencing the attractiveness of library services for adolescents; and to evaluate the preconditions for strengthening the attractiveness of library services for adolescents. The following data collection methods were employed: analysis of scientific literature and semi-structured interviews; the data analysis method applied was qualitative content analysis of semi-structured interviews.

In the theoretical part of the thesis, based on the analysis of studies by foreign and Lithuanian scholars, adolescents' needs in the context of library services were identified, public library services were analysed, and the factors determining their attractiveness or lack thereof were established.

A total of 24 informants voluntarily participated in the study: 6 adolescents (aged 14–18), 6 of their parents, 6 teachers, and 6 librarians. In order to comprehensively explore the research topic, it was examined from the perspectives of different stakeholder groups, analysing how adolescents, their parents, teachers, and librarians identify the same problem and propose possible solutions. The qualitative research conducted made it possible to assess the accessibility and attractiveness of services for adolescents at the Jurgis Bielinis Public Library of the Biržai District Municipality from the perspectives of these groups. The findings of the study may be applied in the development and improvement of strategies aimed at strengthening public library services for adolescents.

Turinys

Lentelių sąrašas	8
Įvadas.....	10
1. Bibliotekos paslaugų patrauklumo paaugliams teorinės įžvalgos	13
1.1. Šiuolaikinės bibliotekos vaidmuo tenkinant paauglių poreikius	14
1.2. Paauglių, kaip bibliotekos vartotojų įpročiai, interesai	16
1.3. Kliūtys, trukdančios paaugliams naudotis bibliotekų paslaugomis.....	19
2. Bibliotekos paslaugų patrauklumo paaugliams didinimo strategijos.....	22
2.1. Bibliotekos erdvių paaugliams pertvarkymas.....	22
2.2. Bibliotekos personalo vaidmuo kuriant paaugliams patrauklias paslaugas.....	24
2.3. Įtraukiančių bibliotekos programų ir veiklų kūrimas.....	26
2.4. Suinteresuotųjų šalių vaidmuo stiprinant paauglių įtraukimą į bibliotekų veiklą.....	28
3. Bibliotekos paslaugų paaugliams patrauklumo stiprinimo galimybių identifikavimas Biržų rajono savivaldybės Jurgio Bielinio viešojoje bibliotekoje.....	31
3.1. Tyrimo metodologinės nuostatos ir organizavimas.....	31
3.2. Tyrimo rezultatų analizė ir interpretavimas.....	36
Išvados ir rekomendacijos	89
Literatūros sąrašas	91
Priedai	96

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Pirmas pusiau struktūrizuoto interviu diagnostinis blokas.....	32
2 lentelė. Antras pusiau struktūrizuoto interviu diagnostinis blokas.....	32
3 lentelė. Trečias pusiau struktūrizuoto interviu diagnostinis blokas.....	33
4 lentelė. Ketvirtas pusiau struktūrizuoto interviu diagnostinis blokas.....	33
5 lentelė. Penktas pusiau struktūrizuoto interviu diagnostinis blokas.....	34
6 lentelė. Šeštas pusiau struktūrizuoto interviu diagnostinis blokas.....	34
7 lentelė. Paauglių lankymosi bibliotekoje priežastys	36
8 lentelė. Paauglių neskaitymo priežastys.....	37
9 lentelė. Paauglių motyvavimo skaityti būdai tėvų požiūriu.....	39
10 lentelė. Bibliotekos paslaugų prieinamumas mokytojų požiūriu.....	39
11 lentelė. Bibliotekos veiklų trūkumas mokytojų požiūriu.....	40
12 lentelė. Bendradarbiavimo galimybės mokytojų požiūriu.....	41
13 lentelė. Bibliotekos paslaugų pasiūla ir įvairovė bibliotekininkų požiūriu.....	42
14 lentelė. Bibliotekoje teikiamų paslaugų patrauklumo trūkumai bibliotekininkų požiūriu	43
15 lentelė. Bibliotekos bendradarbiavimas su kitomis institucijomis bibliotekininkų požiūriu.....	43
16 lentelė. Bibliotekos veiklų poreikis paauglių požiūriu.....	45
17 lentelė. Bibliotekos paslaugų turinio įvairovė tėvų požiūriu.....	46
18 lentelė. Bibliotekos paslaugų galimybių įgyvendinimas mokytojų požiūriu.....	47
19 lentelė. Bibliotekos indėlis į formalaus ugdymo veiklas mokytojų požiūriu.....	47
20 lentelė. Bibliotekos paslaugų poreikio identifikavimo būdai bibliotekininkų požiūriu.....	48
21 lentelė. Bibliotekinių paslaugų pasiūla paaugliams.....	49
22 lentelė. Skaitymo skatinimo programų įgyvendinimas bibliotekininkų požiūriu.....	50
23 lentelė. Medijų ir informacinio raštingumo ugdymas bibliotekininkų požiūriu.....	51
24 lentelė. Bibliotekos komunikacijos kanalai paauglių požiūriu.....	52
25 lentelė. Pageidaujami informacijos gavimo būdai paauglių požiūriu.....	52
26 lentelė. Pageidaujami informacijos gavimo būdai paauglių požiūriu.....	53
27 lentelė. Bibliotekos komunikacijos kanalai tėvų požiūriu.....	53
28 lentelė. Bibliotekos ir šeimų ryšio stiprinimo galimybės tėvų požiūriu	54
29 lentelė. Ateities bibliotekos vizija tėvų požiūriu	55
30 lentelė. Bibliotekos kaip mokymuisi ir laisvalaikiui skirtos erdvės suvokimas mokytojų požiūriu.....	55
31 lentelė. Bibliotekos informacijos sklaidos kanalai mokytojų požiūriu.....	56
32 lentelė. Bibliotekos įvaizdžio stiprinimas paauglių tarpe mokytojų požiūriu.....	56
33 lentelė. Bibliotekos įvaizdis ateityje mokytojų požiūriu.....	57
34 lentelė. Bibliotekos įvaizdžio formavimo priemonės bibliotekininkų požiūriu.....	58
35 lentelė. Bibliotekos komunikacijos kanalai bibliotekininkų požiūriu.....	59
36 lentelė. Bibliotekos reputacija visuomenėje bibliotekininkų požiūriu.....	60
37 lentelė. Bibliotekos fizinės aplinkos patrauklumas paauglių požiūriu.....	62
38 lentelė. Bibliotekos fizinės aplinkos trūkumai paauglių požiūriu.....	62
39 lentelė. Veiksniai kuriantys pozityvią psichologinę atmosferą bibliotekoje, paauglių požiūriu....	63
40 lentelė. Bibliotekos fizinės aplinkos patrauklumas paauglių požiūriu.....	64
41 lentelė. Tėvų dalyvavimas bibliotekos renginiuose kartu su paaugliais.....	65
42 lentelė. Bibliotekos paslaugų patrauklumo didinimo strategijos tėvų požiūriu.....	65
43 lentelė. Neformalaus ugdymo organizavimas bibliotekoje mokytojų požiūriu.....	67

44 lentelė Paauglių lūkesčių išpildymas bibliotekininkų požiūriu.....	68
45 lentelė. Šiandieninis bibliotekinių paslaugų vartotojas paauglys bibliotekininkų požiūriu.....	69
46 lentelė. Iššūkiai dirbant su paaugliais, bibliotekininkų požiūriu.....	70
47 lentelė. Bibliotekininkų kvalifikacijos ir kompetencijų tobulinimo kryptys.....	72
48 lentelė. Bibliotekos paslaugų įvairovė paauglių požiūriu.....	74
49 lentelė. Priežastys, kurios skatintų paauglius lankytis bibliotekoje.....	75
50 lentelė. Bibliotekininkų bendravimas su jaunimu tėvų požiūriu.....	76
51 lentelė. Rekomendacijos paaugliams lankytis bibliotekoje mokytojų požiūriu.....	76
52 lentelė. Funkcijų pasidalijimas skatinant informacinį raštingumą mokytojų požiūriu.....	77
53 lentelė. Įtraukių paslaugų paaugliams kūrimas.....	78
54 lentelė. Paauglių įsitraukimo į bibliotekos veiklas būdai.....	79
55 lentelė. Bibliotekos patrauklumo veiksniai paauglių požiūriu.....	81
56 lentelė. Bibliotekos modelis paauglių požiūriu.....	82
57 lentelė. Bibliotekos patrauklumo veiksniai tėvų požiūriu.....	83
58 lentelė. Bibliotekos nepatrauklumo priežastys mokytojų požiūriu.....	84
59 lentelė. Bibliotekos paslaugų patrauklumo didinimo strategijos mokytojų požiūriu.....	85
60 lentelė. Bibliotekos paslaugų patrauklumo didinimo strategijos bibliotekininkų požiūriu.....	86

Ivadas

Temos aktualumas. Visuomenėje vis dar gyvas stereotipas, kad biblioteka teikia tik tradicines paslaugas – skolina knygas į namus ir organizuoja susitikimus su knygų autoriais. Neretai bibliotekos vaizdinys tapatinamas su didžiule patalpa, kuri užpildyta knygomis nuo žemės iki lubų ir joje sėdinti, nuolat viskuo nepatenkinta, bibliotekininkė. Iš tiesų, pastaraisiais dešimtmečiais biblioteka tapo laisvalaikio praleidimo vieta ir mokymosi institucija. Neišvengiamai turėjo pasikeisti ir bibliotekininkas. Jam tenka atlikti kur kas daugiau funkcijų, išmanyti naujausias informacines technologijas, išmokyti jomis naudotis vartotojus, gebėti apdoroti ir valdyti informaciją, ją patraukliai perteikti vartotojui, ypač jaunimui.

Bibliotekos ir bibliotekininko pokytį lėmė ne kas kitas, o pasikeitęs bibliotekos paslaugų vartotojas. Jam nebepakanka vien skolintis knygas. Lankytojas, atėjęs į biblioteką, tikisi kokybiško aptarnavimo, atsakymų į rūpimus klausimus, patogios darbo ir laisvalaikio praleidimo vietos (Astikienė, 2018; Agosto, 2016). Suaugusieji dažniausiai renkasi tradicines paslaugas: knygų skolinimąsi į namus, kopijavimo, interneto paslaugas, dalyvauja renginiuose. Bibliotekinių paslaugų vartotojai vaikai iki 14 metų į biblioteką ateina su tėvais, darželių auklėtojais, mokytojais. Jie skaito knygas, dalyvauja įvairiuose renginiuose ir edukaciniuose užsiėmimuose tiek grupėse, tiek individualiai. Tačiau tenka pastebėti, kad vaikai, perėję į paauglystės etapą, vis rečiau lankosi bibliotekose ir naudojami jų teikiamomis paslaugomis. Įtraukiančios bibliotekos paslaugos gali paskatinti paauglius mokytis visą gyvenimą ir tapti aktyviais skaitytojais (Ratnayake, 2023).

Pastebėta, kad šios kartos atstovai bibliotekose lankosi gana retai. Pagrindinis apsilankymo tikslas – programinės literatūros skaitymas mokykloje. Kaip teigia Knapp ir kt. 2025; Buyannemekh, Gil-Garcia, Gasco Hernandez'as, 2024; Ornstein ir Reid'as, 2022, kad sudominti ir pritraukti paauglius į biblioteką, būtina sudaryti jiems patrauklias sąlygas ir aplinką, kurioje jie galėtų jaustis saugūs. Nelengvas iššūkis tenka bibliotekininkams dirbantiems su paaugliais. Darbuotojas turi juos pažinti ir suprasti, išmanyti paauglių raidos pagrindus, įsigilinti ne tik į pasaulį, kuriame jie gyvena, bet ir juos jaudinančias problemas (Shank, Bell, 2011; Ornstein, Reid, 2022; Ratnayake, 2023).

Temos ištirtumas ir problemos pagrindimas. Užsienio autoriai skiria nemažai dėmesio bibliotekos paslaugų patrauklumo paaugliams analizei. Paauglystė, jų požiūriu, yra labai svarbus laikotarpis skaitymo įpročiams, informaciniam raštingumui ir mokslinių tyrimų įgūdžiams ugdyti. Daug dėmesio skiriama technologinių sprendimų bibliotekose diegimui (Buyannemekh, Gil-Garcia ir Gasco Hernandez, 2024), interaktyvių programų, pavyzdžiui, knygų klubų, kūrėjų erdvių, žaidimų zonų ir STEM dirbtuvių įkūrimui, taip skatinant paauglių kūrybiškumą, inovacijas ir problemų sprendimo įgūdžius (Ornstein ir Reid, 2022). Biblioteka suvokiama kaip saugi, įtrauki erdvė paaugliams iš įvairių socialinių sluoksnių, mažinanti socialinę izoliaciją ir užtikrinanti edukacinę pagalbą jų akademinėi sėkmei, t.y. pažangumui mokykloje (Knapp ir kt. 2025; Watanabe, King, Masanori Koizumi, 2025).

Lietuvoje tema apie bibliotekines paslaugas paaugliams, kaip apie bendrą paslaugų visumą, nenagrinėta. Išsamesnio mokslinio tyrinėjimo yra sulaukusios bendros bibliotekų paslaugos, neišskiriant vartotojų amžiaus grupių. Tokius tyrimus dažniausiai atlieka ir / ar užsako Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. Vienas iš naujausių – 2022 m. atliktas tyrimas „Bibliotekų lankytojų tyrimas“.

Kiek išsamesnio nagrinėjimo yra sulaukusi paauglių (ne)skaitymo problema. Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka atliko „Vaikų ir paauglių skaitybos tyrimą 2021 m.“, kuriame analizuojama, kokias knygas mėgsta skaityti vaikai ir paaugliai. 2019 m. atliktame Lietuvos viešųjų bibliotekų interneto vartotojų tyrime siekta išsiaiškinti bibliotekų teikiamų internetinių paslaugų kokybę. Tyrimo tikslinė grupė – 15 m. ir vyresni paslaugų vartotojai. 2021 m. Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos užsakymu buvo atliktas tyrimas „Asmenų, negalinčių skaityti įprasto spausdinto teksto, informacijos poreikiai ir bibliotekų teikiamų paslaugų prieinamumas“ (Alifanovienė, Kepalaitė, Jurevičienė, Vaitkevičienė ir Valuckienė, 2021). Tyrime analizuojamas paslaugų poreikis ir jų prieinamumas negalią turintiems asmenims. Vaikų ir paauglių poreikiai nagrinėjami bendrame kontekste. Arnotaitė ir Maskuliūnienė (2012) yra nagrinėjusios vaikų ir paauglių knygų populiarinimo formas: nuo tinkamo knygų fondo komplektavimo iki patrauklaus jo pateikimo skaitytojui.

Visgi Lietuvoje stokojama tyrimų apie regionuose esančių bibliotekų teikiamų paslaugų poreikį paaugliams, jų lūkesčius ir galimybes šias paslaugas vystyti ir populiarinti. Reikalinga įvertinti bibliotekos, esančios ne didmiestyje, patrauklumo didinimo galimybes, suprantant, kad skirtingai nei miesto bibliotekos, mažų miestelių bibliotekos gali susidurti su tokiais iššūkiais kaip ribotas finansavimas, mažesnis gyventojų skaičius ir mažiau skaitmeninių išteklių.

Magistro baigiamajame darbe formuluojama keletas probleminių klausimų: kokie yra viešosios bibliotekos paslaugų paaugliams patrauklumo veiksniai, kokie yra *Z* ir *Alfa kartų* lūkesčiai viešųjų bibliotekų paslaugų kontekste bei kokie galimi viešosios bibliotekos, esančios regione, paslaugų patrauklumo paaugliams stiprinimo scenarijai.

Darbo objektas – viešosios bibliotekos paslaugos paaugliams.

Darbo tikslas – atskleisti viešosios bibliotekos paslaugų paaugliams patrauklumo stiprinimo galimybes.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti viešosios bibliotekos paslaugas ir jų patrauklumą paaugliams teoriniame kontekste.
2. Identifikuoti bibliotekos paslaugų paaugliams patrauklumo veiksnius.
3. Įvertinti bibliotekos paslaugų paaugliams patrauklumo stiprinimo prielaidas.

Duomenų rinkimo metodai: mokslinės literatūros analizė, pusiau struktūrizuotas interviu.

Duomenų analizės metodai: pusiau struktūrizuoto interviu turinio analizė.

Darbo teorinis reikšmingumas. Teorinėje dalyje, remiantis užsienio ir Lietuvos mokslininkų straipsniais, identifikuoti paauglių poreikiai bibliotekinių paslaugų kontekste, išanalizuotos viešųjų bibliotekų paslaugos, nustatyti jų patrauklumą / nepatrauklumą lemiantys veiksniai.

Darbo praktinis reikšmingumas. Atliktas kokybinis tyrimas leido įvertinti Biržų rajono savivaldybės Jurgio Bielinio viešosios bibliotekos paslaugų paaugliams prieinamumą, patrauklumą paauglių, tėvų, mokytojų ir bibliotekininkų požiūriu. Tyrimo išvados gali būti naudojamos kuriant bibliotekos paslaugų paaugliams stiprinimo strategijas.

Autorės konferencijoje skaitytas pranešimas:

Vorienė, Vilmantė. Šiuolaikinės bibliotekos vaidmuo paauglių poreikiams. 25 – oji studentų mokslinė konferencija „Technologijų ir verslo aktualijos – 2025“. Panevėžys: Kauno technologijos universitetas Panevėžio technologijų ir verslo fakultetas, 2025 m. lapkričio 21 d.

1. Bibliotekos paslaugų patrauklumo paaugliams teorinės įžvalgos

Analizuojant mokslinę literatūrą pastebėta, kad mokslinių tyrimų paauglių naudojimosi bibliotekos paslaugomis tema nėra daug. Daugiausia straipsnių, tyrimų medžiagos aptinkama užsienio autorių (Agosto, 2015; Bernier, Males ir Rickman, 2014; Calhoun, 2020; Li, Ha, Aristeguieta, 2023; ir kt.), o pagrindinis tyrinėjimų objektas – Jungtinių Amerikos valstijų bibliotekų praktika. Atkreipiant dėmesį į tai, kad sparčiai keičiasi pasaulis, ypač technologijų srityje, o pastarieji keičia žmonių įpročius, vartojimo kultūrą, galima daryti prielaidą, kad tyrimai, atlikti beveik prieš dešimt metų, gali ne visai atitikti dabartinę realią situaciją.

Lietuvoje ši tema apskritai nenagrinėta. Apie paauglių naudojamą bibliotekos paslaugomis užsimenama epizodiškai kitokio pobūdžio straipsniuose. Pavyzdžiui, Astikienė (2018) straipsnyje „Bibliotekininkų gyvenimo pasakojimuose atsiskleidę skaitymo tradicijos pokyčiai“ aptardama bibliotekininkų pasidalintus prisiminimus, trumpai užsimena apie vaikų ir paauglių skaitymo įpročius. Autorė, remdamasi bibliotekininkų pasakojimu, teigia, kad „vaikai buvo geriausi skaitytojai, mylėję knygą ir norėję skaityti, [...] vaikų nereikėjo raginti, jie patys mielai dalyvaudavo įvairiose bibliotekos veiklose, būreliuose, konkursuose, bibliotekoje ruošdavosi egzaminams, [...] vaikai skaitė daug daugiau nei suaugę darbingo ar pensinio amžiaus žmonės“ (p. 288). Reikia pastebėti, kad čia yra kalbama apie sovietinį laikotarpį, kai veiklų, paslaugų vaikams ir paaugliams pasiūla buvo gana skurdi, todėl galima teigti, jog biblioteka buvo viena iš nedaugelio socializacijos, saviraiškos, laisvalaikio praleidimo vietų.

Tame pačiame straipsnyje Astikienė (2018) pristato pasikeitusią situaciją Lietuvai atgavus nepriklausomybę. Pasak autorės, tyrime dalyvavę bibliotekininkai teigia, kad „šiandien sudominti vaikus yra be galo sunku, [...] ženkliai pradėjo mažėti skaitančių vaikų – tai interneto atsiradimas bibliotekose, [...] vaikai pasinėrė į žaidimų, interneto pasaulį ir knygos bei įvairūs renginiai liko antroje vietoje“ (p. 289).

Analizuojant užsienio autorių tyrinėjimus šia tema, pastebima ta pati tendencija, kad, išpopuliarėjus informacinėms technologijoms, bibliotekinių paslaugų populiarumas tarp paauglių ir jaunimo žymiai sumažėjęs. Pasak Agosto (2016), paaugliai, turėdami beveik visur pasiekiamą internetą – namuose, mokykloje ir kitur, bei nešiojamas technologijas, tokias kaip mobilieji telefonai ir planšetės, nejaučia poreikio eiti į bibliotekas dėl technologijų prieigos. Tenka pripažinti, kad sparti technologijų evoliucija ir prieinamumas turėjo tam įtakos ir tapo pagrindine priežastimi jaunuoliams atsisakant bibliotekos paslaugų.

Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija (IFLA), kurios tikslas - skatinti aukštos kokybės bibliotekų paslaugas bei stiprinti bibliotekininkų bendruomenę visame pasaulyje, yra parengusi paslaugų gaires vaikų ir jaunimo bibliotekoms. Dar 1995 m. parengtame manifeste skelbiama, kad paaugliai yra ypatinga visuomenės grupė, reikalaujanti išskirtinio dėmesio. Būtent šiame manifeste apibrėžiamas paauglių amžius – nuo 12 iki 18 metų. Dokumente pagrindine problema įvardijamas jaunuolių nenoras skaityti knygas. Teigiama, kad pagrindinis paauglių bibliotekų tikslas turėtų būti paslaugos, užtikrinančios pereinamąjį laikotarpį nuo vaikų paslaugų iki suaugusiųjų. Kaip svarbus aspektas kuriant tokias paslaugas, įvardijamas pačių paauglių įtraukimas, atsižvelgiant į jų poreikius ir interesus. Siūloma kurti paauglių tarybas, darbo grupes, patariamuosius komitetus ir pan. Jaunuoliai bibliotekose galėtų tapti ištekliais, kurie pristato savo programas kitiems bendruomenės nariams. Atkreipiamas dėmesys, kad šio amžiaus tarpsnio paaugliai pasižymi

išsivystymo, brandos lygių įvairumu, skirtingais interesais ir gebėjimais, todėl organizuojant veiklas svarbu kruopščiai ir nuosekliai ištyrinėti pirmiau išvardytus aspektus, kad būtų galima sukurti bibliotekos veiklos modelius, kurie padėtų paaugliams sėkmingai pereiti tarpsnį nuo vaikų prie suaugusių. Dokumente išvardijamos spausdintos ir skaitmeninės priemonės, reikalingos jaunuoliams ugdyti, bei nurodoma, kad tiek literatūra, tiek skaitmeninės technologijos turi būti nuolat peržiūrimos, kad atitiktų laikmetį ir tenkintų šio amžiaus tarpsnio asmenų poreikius. Bibliotekos turėtų užtikrinti šiai grupei nemokamą prieigą prie interneto, teikti informacijos nuorodas į mokslo ir asmeninį tobulėjimą, ugdyti informacinio raštingumo įgūdžius, teikti skaitymo konsultacijas, propaguoti paauglių paslaugas jų bendruomenėje, teikti paslaugas specialiosioms grupėms (negalią turintiems, spec. poreikių asmenims, paauglių tėvams, dėl įvairių priežasčių negalintiems bibliotekos pasiekti paaugliams). Nemažai dėmesio skiriama personalui, dirbančiam su paaugliais. Išskiriamos pagrindinės kompetencijos: šio raidos tarpsnio poreikių *išmanymas*, *pagarba* paaugliui kaip asmenybei, *žinios* apie paauglių kultūrą ir interesus, *bendradarbiavimas ir partnerystė* su kitomis, paslaugas paaugliams teikiančiomis bendruomenėmis, *lankstumas* prisitaikant prie besikeičiančių jaunuolių poreikių, *atstovavimas* paauglių bendruomenei, *kūrybiškumas* (Muller ir Chew, 2008).

1.1. Šiuolaikinės bibliotekos vaidmuo tenkinant paauglių poreikius

Byun'as, Lee ir Ha, (2025) teigia, kad bibliotekas galima laikyti neformaliomis švietimo įstaigomis, nes jos atlieka mokymosi visą gyvenimą funkciją. Autoriai tradiciškai pastebi, kad bibliotekos teikia skaitmenines, medijų paslaugas, tačiau išskiria meninį paauglių ugdymą, kuris apima muziką, teatrą, šokį.

Koh ir Abbas (2016) teigia, kad šiuolaikinės bibliotekos vis daugiau kuria transformuojančias erdves ir paslaugas paaugliams, kurios skatina neformalųjį ugdymą, jaunuolių kūrybiškumą, socializaciją kartu įtraukiant vietos bendruomenę, „atspindint bibliotekos kaip „ištekliais maišančios virtuvės“ idėją“ (p. 2). Tęsdami mintį, autoriai (2016) teigia, kad tokių „virtuvių“ vartotojai yra paaugliai. Straipsnyje pabrėžiama, kad tenkinant bendruomenės poreikius kuriamos įvairios erdvės jaunimui: mokymosi laboratorijos, kūrybinės ir gamybos laboratorijos, kūrybinės dirbtuvės, mokymosi centrai ar studijos. XXI a. bibliotekos paslaugų praktika jungia ne tik tradicines užduotis, bet ir atliepia vykstančius visuomeninius pokyčius tokius kaip paauglių demografinė įvairovė, visuotinis informacinių technologijų naudojimas, kritinio mąstymo skatinimas ir svarba.

Buyannemekh, Gil-Garcia ir Gasco Hernandez (2024) nagrinėdami viešųjų bibliotekų paslaugų plėtrą, akcentuoja, kad bibliotekos yra padariusios didelę pažangą skaitmeninio raštingumo mokymų srityje. Autoriai pabrėžia, kad miestuose šios įstaigos seniai tapusios švietimo ir inovacijų centrais. Bibliotekos pakankamai gerai aprūpintos šiuolaikinėmis technologijomis - nuo kompiuterių, interneto taškų iki 3D spausdintuvų, robotikos, virtualios realybės priemonių, dirbtinio intelekto programų. Šių įstaigų pagrindinis uždavinys – išmokyti visuomenę jomis naudotis ir taikyti praktiškai. Tokios skaitmeninio ugdymo programos gali padėti jaunuoliams pasirinkti studijų programą. Anot Ornstein ir Reid'o (2022), bibliotekos „siūlo įvairias vietas tyrinėti – nuo erdvios virtuvės iki kostiumų dėžutės ir knygų vitrinų“ (p. 455). Autoriai pastebi, kad „jauni žmonės gali eksperimentuoti nesijaudindami dėl konkretaus rezultato“ (p. 456).

Tos pačios nuomonės laikosi ir Zickuhr'is, Rainie, Purcell (2013), pastebėdami, kad 16 metų amžiaus ir vyresni lankytojai buvo žymiai labiau linkę apsilankyti bibliotekoje tik tam, kad studijuotų, sėdėtų ir skaitytų ar naudotųsi informaciniais ištekliais. Jie naudojami galimybe nemokamai pasinaudoti

kompiuteriais ir internetu. Ir tai yra labai svarbu. Anot autorių, paaugliai teigia, kad knygos bibliotekose vis dėl to labai svarbios, kaip ir laikraščiai bei žurnalai.

Buyannemekh, Gil-Garcia ir Gasco Hernandez (2024) remiasi Gascó-Hernández, Yerden ir Gil-Garcia, 2022; Leorke ir Wyatt, 2019; Palfrey, 2015; Mersand ir kt., 2019; Yerden ir kt., 2021); Ylipulli ir Luusua (2019) ir kt. autorių tyrinėjimais, kuriuose teigiama, kad bibliotekose steigiasi inovatyvios erdvės, pritaikytos mokymuisi ir eksperimentavimui, tokios kaip gyvosios laboratorijos, kūrybinės dirbtuvės. Šios priemonės leidžia individualiai ar kolektyviai eksperimentuoti, tyrinėti, įvertinti savo potencialą, kurti technologijomis ir duomenimis grįstas naujoves. Anot autorių, tokios programos bibliotekoms leidžia geriau tenkinti šiuolaikinių jaunuolių, kurie laiko save „technologijų žmonėmis“, poreikius.

Kaip teigia Uden'as (2015), bibliotekose plėtojamas tarpusavio mokymosi modelis, kai paaugliai, dalyvaudami kūrybinėse grupėse, atlikdami projektines užduotis, mokosi vieni iš kitų. Pavyzdžiui galima pateikti Bartz (2016) straipsnyje aprašytą kino kūrimo projektą, kai jame dalyvavę paaugliai vėliau tapo lyderiais ir mentoriais tęstiniame projekte. Jie ne tik asistavo bendraamžiams, dalijosi įgytais įgūdžiais kino kūrimo srityje, bet ir teikė pagalbą bibliotekininkams kuriant *Minecraft* žaidimus edukacinėms programoms.

Knapp ir kt. (2025); Watanabe, King'as, Masanori Koizumi'is (2025), nagrinėdami bibliotekines paslaugas paaugliams, atkreipia dėmesį į tai, kad bibliotekos yra vienintelė vieta, kur paslaugos yra prieinamos bet kokio socialinio sluoksnio asmenims, tarp jų ir patiriantiems skurdą. Anot Ornstein, Reid'o (2022), biblioteka yra vieta, kur išnyksta nelygybės riba. Paaugliai čia gali ateiti neturėdami ir neišleisdami pinigų. Yra bibliotekų, kurios skolina į namus įrankius, muzikos instrumentus, kompiuterius, spausdintuvus, t. y. daiktus, kurių vartotojai neišgali nusipirkti. Remiantis apžvalgos „Skurdas ir socialinė atskirtis 2024“ (Subotovič, Baltutė ir kt., 2024) duomenimis, Lietuvoje vaikų iki 18 m. skurdo ribos lygis siekia vidutiniškai 17 proc. Autoriai pastebi, kad vaikai iš „mažiau pasiturinčių šeimų savo mokymosi aplinkoje pastebi mažiau į kompetencijos demonstravimą orientuotų žinučių, kitaip tariant, jie jaučiasi mažiau skatinami siekti aukštų pažymių ir rezultatų“ (p. 26). Tiek vaikų, tiek paauglių socialinei atskirčiai įtakos turi labai mažos tėvų pajamos arba bedarbystė.

Watanabe, King'as, Masanori Koizumi'is (2025) pastebi, kad vaikai gyvenantys skurde neturi galimybių vasaros metu mokytis ir skaityti. Tačiau, jų teigimu, „bibliotekos padeda mažinti šią švietimo galimybių atskirtį, stengdamosi užtikrinti vienodas švietimo galimybes ir atviras erdves visiems vaikams. Jos kuria unikalias edukacines erdves, kurios aptarnauja piliečius iš įvairių etninių ir socialinių-ekonominių sluoksnių, teikdamos svarbius išteklius“ (p. 2).

Analizuojant straipsnius apie bibliotekų patrauklumą paaugliams, nemažai autorių (Knapp ir kt., 2025; Buyannemekh, Gil-Garcia ir Gasco Hernandez, 2024; Ornstein ir Reid, 2022) akcentuoja, kad jaunuoliai bibliotekose jaučiasi saugūs. Dažnai išskiriami emocinis, socialinis saugumas, saugi fizinė aplinka. Emocinį saugumą suteikia neutrali, neįpareigojanti aplinka. Bibliotekos teikia paslaugas visiems vienodomis sąlygomis, neskirstant pagal socialinę padėtį, rasę, lytį, religiją, politines pažiūras, įsitikinimus ir pan. Bibliotekos sukuria sąlygas bendrauti, mokytis, teikia įvairiapusišką pagalbą. Šiuolaikinės bibliotekos siūlo poilsio, privačias zonas, kur paaugliai gali ilsėtis, mokytis, komfortabiliai leisti laiką. Įstaigose galioja aiškos elgesio taisyklės, daugelyje veikia stebėjimo kameros, kas kuria saugią fizinę aplinką.

Nors pirmiau minėti autoriai teigė, kad bibliotekose saugu, kiek kitokį vaizdą pateikia Klinenberg'as ir CHIN (2018), teigdami, kad pasitaiko konfliktinių situacijų dėl įsiplieskusių ginčų ir net fizinių susidūrimų, kai jose dalyvavo psichikos negalia, priklausomybių (narkotikai, alkoholizmas) turintys asmenys. Tačiau, pasak autorių, stebina tai, kad bibliotekos geba civilizuotai išspręsti šias problemas ir greitai grįžti į normalų darbo ritmą.

Knapp ir kt. (2025) nagrinėdami paauglių požiūrį į skaitmeninių psichikos sveikatos programų integravimą į viešąsias bibliotekas, atkreipia dėmesį, kad bibliotekos transformuojasi į viešąsias paslaugas teikiančius centrus, taip pat siūlo ir sveikatos prevencines paslaugas. Atkreiptinas dėmesys, kad Amerikos bibliotekų asociacija per pastarąjį dešimtmetį prioritetu išklė paslaugų teikimą psichikos sveikatos problemų turintiems paaugliams. Bibliotekose steigiami socialinių darbuotojų, psichologų etatai, kuriamos sveikatinimo programos. Tokių paslaugų poreikį padiktavo klinikinės sveikatos tyrėjai ir specialistai pastebėję, kad vis daugiau jaunuolių patiria vidinį nerimą, neretais atvejais – depresiją. Kuriamos įvairios programos, joms įgyvendinti pasitelkiamos bibliotekos, turinčios priemones šiems tikslams įgyvendinti. Konkrečiu atveju kalbama apie informacines technologijas, kurios yra populiarios tarp paauglių, vaizdo ir garso aparatūrą, kurią gali naudoti norėdami nusiraminti. Šios priemonės yra nemokamos, todėl lengvai prieinamos.

Klinenberg'as ir CHIN (2018) pastebi bibliotekos išskirtinę ugdomąją savybę – atsakomybės jausmą sau ir kitiems. Pasak autorių, paaugliai, skolindamiesi daiktus iš bibliotekos privalo jais rūpintis, grąžinti laiku, kad paskui jais galėtų naudotis kiti.

Apibendrinant galima teigti, kad šiuolaikinės bibliotekos vaidina svarbų vaidmenį paauglių tobulėjimo procese, nežiūrint į socialinius skirtumus. Jaunuoliai, turintys mokymosi sunkumų, gauna visapusišką pagalbą, sudaromos galimybės saviraiškai ir saviugdai, netgi rengiamos specialios programos sveikatos sutrikimus turintiems paaugliams.

1.2. Paauglių, kaip bibliotekos vartotojų įpročiai, interesai

Paauglystės periode keičiasi žmogaus ne tik fizinė išvaizda, bet ir emocinės reakcijos. Pastebėta, kad, net ir tarp bendraamžių, tam tikras brandos lygis būna nevienodas, t. y. – vieni būna brandesni, kiti mažiau. Emocinės reakcijos labai dažnai būna užaštrintos, todėl suaugusieji, gyvenantys ar dirbantys su šia amžiaus grupe, dažnai susiduria su tam tikrais iššūkiais (Eckstein, Rasmussen, Wittschen, 1999).

Sturdevant ir Spear (2002) paauglystės periodą skirsto į tris etapus: ankstyvąją, viduriniąją ir vėlyvąją paauglystę. Ankstyvojoje paauglystėje jaunuoliai kompleksuoja dėl fizinių pokyčių, linkę į kraštutinius, gerbia suaugusiųjų sprendimus, susiduria su mokymosi sunkumais. Viduriniuoju periodu prasideda prieštaračiai suaugusiųjų ir tėvų autoritetui, nuomonę formuoja bendraamžiai, paaugliai mąsto abstrakčiai, atsiranda pomėgiai. Vėlyvojoje paauglystėje individai pradeda nebesipriešinti tėvų ir kitų suaugusiųjų autoritetui ir nuomonei, mažėja draugų įtaka, nusistovi tarpusavio santykiai, prasideda ateities planavimas. Anot autorių, paauglystė – sudėtingas ir gana spartus fizinių ir psichosocialinių pokyčių laikotarpis.

Anot Byun'o, Lee ir Ha (2025), paaugliai patiria tiek vidinių, tiek išorinių pokyčių, kartu patiriama socialinė įtaka, yra veikiami kitų įvairių veiksnių. Autorių teigimu, šiuo požiūriu viešosios bibliotekos taip pat atlieka itin svarbų vaidmenį palaikant paauglių psichosocialinę raidą.

Paauglystėje jaunuoliams labai svarbu priklausyti bendraamžių grupei, kurioje dažnu atveju ieško sau autoritetų. Socialiniu požiūriu tai labai kritiškas periodas. Paaugliai linkę priimti sprendimus savarankiškai, apeinant tėvus ir suaugusiuosius. Labai svarbus šio raidos periodo asmenų pripažinimas. Atstūmimas, nepripažinimas gali turėti rimtų socialinių pasekmių (Newman, Lohman ir Newman (2007)). Panašios nuomonės laikosi Makaria, Rachmayanie ir Adawiyah (2021) teigdamos, kad paaugliai, ieškodami savo tapatybės, dažnai laiką leidžia su bendraamžiais, didelę įtaką jų raidai daro socialinė aplinka. Nesusiformavęs ir kartu nestabilus charakteris daro juos impulsyviais, kas dažnu atveju sukuria konfliktines situacijas, paauglius sunku suvaldyti.

Sabaitytės (2015) teigimu, nėra vienodos nuomonės, kada laikoma *Z kartos* pradžia. Anot autorės, vieni mokslininkai nurodo 2000 m., kiti – 1990 m., dar kiti – po 1993 m. Vis tik laikomasi nuomonės, kad ši karta glaudžiai susijusi su technologijų atsiradimu, kurių paplitimas įvairiose šalyse buvo ne vienodas, todėl *Z kartos* pradžia skiriasi.

Z kartos atstovai vadinami *technologijų žmonėmis*. Hendrastomo, Januarti (2023) *Z* kartą vadina tūkstantmečio karta ir teigia, kad technologijos yra neatsiejamos nuo jų gyvenimo būdo. Dažnu atveju, jų realus pasaulis persidengia su virtualiu. Anot autorių, pastebėta, kad atėjus šiai kartai, tradicinį skaitymą išstumia skaitymas elektroninėje laikmenoje, gyvą bendravimą keičia virtualus, televizijos žiūrėjimą – *YouTube* ir kiti informacinės sklaidos kanalai. Išskirtinis *Z kartos* bruožas – noras greitai gauti informaciją. Aktyvus informacinių technologijų naudojimas sparčiai pagreitina šį procesą. Hendrastomo, Januarti (2023) įvardija septynis pagrindinius šios kartos bruožus: pasitikėjimas savimi, kūrybiškumas, konkurencingumas, realistiškumas, smalsumas, savarankiškumas, noras išsiskirti iš kitų.

Targamadžė (2015) teigia, kad *Z karta* ir technologijos yra neatsiejami dalykai, tačiau aktyvus technologijų naudojimas turi tam tikrų pasekmių ir, dažnu atveju, labiau neigiamų nei teigiamų. Autorė remiasi tyrinėtojų Carras (2010), Falschlehner (2014), Gasser (2011) įžvalgomis ir teigia, kad skaitmeninis skaitymas yra žymiai sudėtingesnis nei paprastas, orientuotas į perėjimą iš vieno saito į kitą, atidarant naują langą. Kiekvieną klavišo ar pelės paspaudimą lydi papildomi dirgikliai (garsas, vaizdo pasikeitimas), kurie blaško, neleidžia nuosekliai sekti minties, skaitymas būna paviršutinis, todėl sunku suvokti tekstą, pasirinkti esmę, kritiškai mąstyti. Anot Targamadžės (2015), *Z kartos* atstovai domisi įvairiomis technologijomis, greitai jas įsisavina, daug laiko praleidžia internete, yra individualistai, nemoka dirbti grupėse (nors turi daug draugų, palaiko pažintis internete), jų santykiai su mokytojais ir kitais suaugusiais yra komplikuoti. Taip pat *Z kartos* atstovai yra pilni jėgų, hiperaktyvūs, vienu metu galintys atlikti kelis darbus, nemokantys analizuoti informacijos, paviršutiniški, be didelių pastangų nori gero rezultato.

Alfa kartos vaikai gimę tokiu laikmečiu, kai pažangiausios technologijos, elektros prietaisai veikia ištisą parą, nepertraukiamus metus. Šiai kartai priskiriami asmenys gimę 2010 – 2025 m. Kitaip nei kitos kartos, ši karta auga visiškai technologijų valdomame pasaulyje. Nustatyta, kad jau dviejų metų vaikas laisvai sugeba valdyti jutiklinius ekranus, lengvai naršo mobiliuose programėse (Jha, 2020).

Kaip teigia Gibson (2024), kiekviena karta auga besikeičiančioje aplinkoje, kuri turi įtakos asmens raidai. Autorius unikalia laiko *Alfa kartą*, kuri gimė išvystytame skaitmeniniame amžiuje, kur kasdienybė nebeįsivaizduojama be technologijų. Anot Gibson (2024), skaitmenizacija atnešė daugiau galimybių, naudą, patogumą. Ši karta bus labiausiai įgudusi naudotis skaitmeninėmis technologijomis ir medijų platformomis. Kita vertus, Covid-19 pandemija paspartino technologijų diegimą švietimo

sirtyje. Lyginant su ankstesnėmis kartomis, kurioms technologijų naudojimas kėlė tam tikrų iššūkių (pvz., mokymasis naudotis liečiamu ekranu, įvairių programėlių valdymas mobiliajame telefone), *Alfa kartai* yra įprasti dalykai dar ankstyvoje vaikystėje. Tarp šios kartos paauglių dalintis gyvenimo kasdienybė tapo tokiu pat natūraliu reiškiniu, kaip bendravimas socialinėse medijose ar internetiniai žaidimai. Pasak autoriaus, ankstesnės kartos neturėjo tokios laisvos prieigos prie interneto, be to, srautinių transliacijų ir medijų vartojimo pobūdis reikšmingai skiriasi.

Technologinė pažanga lėmė, kad dabartinė karta vietoj fizinių renkasi uždaras erdves, skaitmenines aplinkas: internetinius žaidimus, žaidimų konsoles, kompiuterius, išmaniuosius telefonus su daugybe įvairių programėlių. Jeigu *Z karta* šiomis technologijomis mokėsi naudotis palaipsniui, tai *Alfa karta* auga laikotarpiu, kai skaitmeninės technologijos yra integruotos į visus žaidimus ir užsiėmimus nuo ankstyvos vaikystės (Sağlam ir Turan, 2024).

Makaria, Rachmayanie ir Adawiyah (2021) išskiria pagrindinius *Alfa kartos* bruožus: turi labai gerus įgūdžius skaitmeninėse technologijose ir nuolat juos tobulina, geba atlikti kelis darbus vienu metu, turi aukštą savivertę, spontaniški, ambicingi, laisvamaniai, praktiški, siekia pripažinimo, vertina laisvę, pozityviai ir optimistiškai žiūri į ateitį.

Anot Puteri (2023), informacinių technologijų pažanga, neribota interneto prieiga ir socialiniai tinklai *Alfa kartai* atvėrė bendravimo galimybes su žmonėmis iš viso pasaulio. Autorius pastebi, kad dabartiniai 13-15 metų amžiaus paaugliai daug labiau demonstruoja technologijų pritaikymą kasdienybėje nei jų tėvai.

Analizuojant pirmiau minėtų autorių Jha, 2020; Gibson, 2024; Sağlam ir Turan, 2024; Makaria, Rachmayanie ir Adawiyah, 2021; Puteri, 2023 straipsnius pastebimi ne tik technologijų amžiaus privalumai, bet ir grėsmės, kylančios dėl neriboto jų naudojimo. Autoriai įvardija priklausomybę technologijoms, negebėjimą atsirinkti, filtruoti informaciją. Dėl šių problemų paaugliai patiria emocinį nestabilumą, patyčias, smurtą, mokymosi, teksto suvokimo sunkumus.

Jeigu skaitymą vertintume kaip procesą apskritai, anot Agosto (2016), laisvalaikio skaitymui pasirenkamos popierinės ir elektroninės knygos skiriasi. Vieni skaito popierines manydami, kad tokios knygos sukelia mažiau trukdžių nei skaitymas skaitmeniniuose įrenginiuose, kiti mano, kad dabartinė galimybė nemokamai skaityti knygas internete reiškia, jog biblioteka nebereikalinga. Čia pat autorius (2016) pastebi, kad prieiga prie informacijos šaltinių namuose naudojant skaitmeninius įrenginius yra patogesnė ir patrauklesnė nei kelionė į biblioteką. Agosto (2016) teigia, kad pagrindinė jaunuolių lankymosi priežastis bibliotekose – laisvalaikio praleidimas. Bibliotekų erdvėse jaunuoliai susitinka su draugais, kartu leidžia laiką, bendrauja, klausosi muzikos, žiūri filmus, dalyvauja renginiuose. Ornstein ir Reid'as (2022) kaip pavyzdį pateikia Švedijos Lava biblioteką, kuri, atsižvelgdama į paauglių pageidavimą, įrengė garso studiją, erdvę, kurioje paaugliai galėtų aktyviai judėti, pasamdė choreografą.

Lytinis švietimas – jautri ir aktuali šių dienų tema. Witteveen'as (2017) pateikia pavyzdį vienos Amerikos bibliotekos, kur lytinio švietimo programos įgyvendinimo ėmėsi viešosios bibliotekos bibliotekininkės „siekdamos saugioje aplinkoje paskatinti mokinius mąstyti ir diskutuoti apie svarbias socialines temas“ (p. 30). Pasak autoriaus, iš pradžių buvo pristatytos paaugliams skirtos naujausios knygos su seksualinio pobūdžio turiniu, vėliau diskusijos sėkmingai išsiplėtė iki konferencijų organizavimo. Tyrėjas akcentuoja, kad labai yra svarbus pasitikėjimas bibliotekininkais, kurie supranta ir palaiko jaunuolius sprendžiant jiems rūpimus klausimus.

1.3. Kliūtys, trukdančios paaugliams naudotis bibliotekų paslaugomis

Nagrinėjant tyrinėtojų Li, Ha, Aristeguieta, (2023); Agosto, Magee, Dickard, Forte, (2016); Bernier, Males ir Rickman, (2014) ir kt. mokslinius straipsnius ir ieškant priežasčių, kodėl paaugliai nesilanko bibliotekose, galima išskirti šias pagrindines priežastis:

- stereotipinis požiūris į bibliotekas;
- didelis atstumas nuo namų iki bibliotekos;
- menkas ir jaunuolių poreikius ne visai atitinkantis knygų fondas;
- per griežta bibliotekos tvarka;
- nepagarbus bibliotekos personalas;
- apskritai nieko nežino apie tokią įstaigą.

Stereotipinis požiūris į bibliotekas. Vieną iš pagrindinių bibliotekinių paslaugų paaugliams problemų Agosto (2016) įvardija stereotipinį požiūrį, jog bibliotekos yra knygų tiekimo vieta. Šis siauras požiūris reiškia, kad biblioteka būtų pasinaudota tik tada, jeigu reikėtų popierinės knygos, o ne socialinei veiklai, pramogoms ar dėl kitų bibliotekoje teikiamų paslaugų. Jaunuoliai save įvardina *technologijų žmonėmis*, todėl nemano, kad biblioteka gali kuo nors juos sudominti, išskyrus popierines knygas. Pasak Ha, Aristeguieta (2023), vaikai vis dar labai dažnai biblioteką sieja su skaitymu, todėl, nemėgstantys skaityti, joje nesilanko. Paaugliams svarbu geros, naujos, laikmetį atitinkančios knygos. Jų požiūriu, bibliotekos yra pasenusios ir nuobodžios, jose pasigenda spalvų ir žaismingumo. Jaunuolių kolektyviniame mąstyme vyrauja bibliotekų, kaip popierinių knygų tiekimo vietų, įvaizdis. Tarp paauglių vyrauja požiūris į biblioteką kaip į pasenusią, šiandieninių lūkesčių menkai atitinkančią instituciją, nepakankamai išnaudojančią informacinių technologijų galimybes (Agosto, Magee, Dickard, Forte (2016)).

Didelis atstumas nuo namų iki bibliotekos. Agosto (2016), analizuodamas paauglių bibliotekų lankymo / nelankymo priežastis teigia, kad viešųjų bibliotekų paslaugų kokybė ir prieinamumas yra svarbūs veiksniai, lemiantys jaunuolių apsilankymo šiose įstaigose dažnumą. Paaugliams, gyvenantys ar besimokantys netoli gerai aprūpintų bibliotekų, jomis naudojasi dažniau. Gerai finansuojamos bibliotekos siūlo platesnį paslaugų spektrą, modernesnes technologijas, patogesnę aplinką ir geresnius išteklius, jos lankymas tampa patogesnis, todėl jie gali dažniau ja naudotis.

Menkas ir jaunuolių poreikius ne visai atitinkantis bibliotekų fondas. Anot Agosto (2016), bibliotekose trūksta plataus knygų, kurias jaunuoliai norėtų skaityti, pasirinkimo, todėl jie dažnai renkasi mėgstamas knygas įsigyti patys. Neretai knygų pirkimas knygynuose ar kitose prekybos vietose tampa šeimos tradicija, perimama iš vyresnių šeimos narių. Prie menko paaugliams patrauklių knygų pasirinkimo bibliotekose prisideda ir tai, kad bibliotekų fondų komplektavimo procese dalyvauja suaugusieji, kurie knygas atrenka ir užsako savo nuožiūra, todėl suaugusiųjų ir paauglių skaitymo interesai dažnai išsiskiria.

Per griežta bibliotekos tvarka. Anot Cezari (2014), tradiciškai įprasta, kad bibliotekose reikalaujama laikytis tylos, ribojama socialinė veikla, ko pasekmėje paaugliai vengia bibliotekos. Dažnai kliūtimi tampa bibliotekos politika, reglamentuojanti knygų grąžinimo terminus (įskaitant baudas), ribojanti

triukšmą bibliotekos erdvėse bei nustatanti laiko apribojimus naudojantis viešosios bibliotekos kompiuteriais (Agosto, 2016).

Bernier'as, Males'as ir Rickman'as (2014), kalbėdami apie kliūtis trukdančias paaugliams naudotis bibliotekos paslaugomis, įvardija pernelyg griežtas taisykles. Jaunuoliams draudžiama ne tik užkandžiauti, bendrauti grupėmis (kaip autorius teigia: „viena kėdė – vienas asmuo“), naudotis mobiliaisiais telefonais, bet netgi keliama reikalavimai aprangai, kaip, pavyzdžiui, beisbolo kepurės ar nukarusios kelnės. Tokie draudimai, anot autorių, yra nesuderinami su šio amžiaus paauglių elgesio ir gyvenimo būdo normomis.

Bibliotekos personalo aptarnavimo kokybė. Santykiai tarp bibliotekos personalo ir paauglių reikšmingai lemia bibliotekos patrauklumą. Agosto (2016) teigia, kad ne visai teigiamą požiūrį į bibliotekas formuoja personalas. Autorius neišskiria konkrečiai bibliotekininko – mintyje turima bet kuris bibliotekoje dirbantis darbuotojas, turintis kontaktą su paaugliais. Nepagarbus požiūris į jaunimą, nuolat besikeičiantys darbuotojai ir griežtos taisyklės sukelia nemalonas asociacijas su bibliotekomis.

Kaip pavyzdį Ornstein ir Reid'as (2022) pateikia Švedijos biblioteką, kurioje į paaugliams skirtą erdvę neįleidžiami suaugusieji, išskyrus bibliotekos darbuotojus. Tokiu būdu sukuriama nuosavybės jausmas – taisyklės čia galioja, bet nėra labai griežtos. Autoriai pabrėžia, kad pasitikėjimas jaunuoliais yra svarbus veiksnys, lemiantis jų apsilankymų dažnumą bibliotekoje.

Informacijos trūkumas apie bibliotekų veiklą. Paradoksalu, tačiau vis dar yra nežinančių apie bibliotekas, jų veikimo principus, kaip organizuojami bibliotekų fondai ir net apie tai, kaip naudojamos popierinės knygos. Taip pat yra nežinančių apie bibliotekų turimus išteklius ir paslaugų įvairovę. Tai, pasak Agosto (2016), irgi yra viena iš priežasčių ir kliūčių, kodėl paaugliai vengia naudoti bibliotekomis.

Zickuhr, Rainie'as ir Purcell (2013) pastebi, kad paaugliai nepakankamai informuoti apie tai, ką siūlo jų viešoji biblioteka. Giffen (2020), tyrinėdama bibliotekų paslaugas paaugliams, pastebi, kad naršant bibliotekų internetiniuose puslapiuose atskiros informacijos apie paslaugas paaugliams praktiškai neįmanoma rasti. Dažnai ji būna epizodiška, priskirta prie bendros bibliotekos informacijos apie įstaigoje teikiamas paslaugas.

Regioninių bibliotekų paslaugų (ne)patrauklumo specifika. Delrieu ir Gibson (2017) teigia, kad regiono viešųjų bibliotekų patrauklumui įtakos turi jų geografinė padėtis. Svarbų vaidmenį vaidina pasiekiamumas (transporto maršrutai), bei kitos, šalia esančios, kasdieninius poreikius tenkinančios įstaigos. Neigiamai vertinamos dėl trumpesnio darbo laiko. Partridge, Power, Ostini, Owen ir Pizzani (2021) kaip privalumą bibliotekų veikloje išskiria lankstų, prie vartotojų poreikių pritaikytą bibliotekų darbo laiką.

Kammer ir Moreland (2020) pastebi regiono ir didžiųjų miestų galimybių skirtumą ugdant mokinius. Rajone gyvenančių ir besimokančių paauglių mokymosi rodikliai žemesni, neformalus ugdymas sunkiau prieinamas, komplikotas stojimas į universitetus. Autoriai teigia, kad šiuo atveju labai svarbus mokyklų ir viešųjų bibliotekų bendradarbiavimas. Pastebima, kad jis vyksta, bet nėra toks gilus, kad duotų apčiuopiamą rezultatą. Mobili biblioteka yra alternatyva mažinant regioninę atskirtį. Tokios bibliotekos yra pasiekiamos atokiausiai nuo centrų gyvenantiems, jos teikia knygų platinimo, interneto, edukacines paslaugas.

Kitos priežastys. Rutherford, Singleton'as, Derr ir Merga (2018), nagrinėdami paauglių skaitymo įpročius, skaitmeninių technologijų įtaką renkantis tarp popierinės knygos ir elektroninio knygos skaitymo įrenginio, pastebi, kad problema yra ne pačios skaitymo technologijos, kurios yra laisvai prieinamos bibliotekose, bet jų panaudojimas. Anot autorių, „tiek tyrėjai, tiek praktikai vis dažniau pabrėžia, kad būtina teikti skaitmeninio raštingumo mokymus, pripažįstant bibliotekų lankytojų edukacinius poreikius“ (2018, p. 322). Dažnai pritrūksta žinių, kaip įsigyti elektroninę knygą, kaip ją pasiskolinti iš bibliotekos, kokių formatų galima leidinį įsikelti į įrenginį ir pan. Šios priežastys tampa kliūtimis renkantis skaitymą kaip laisvalaikio praleidimo formą, o skaitmeninių technologijų populiarumas tarp paauglių dažnai yra pervertinamas.

Ornstein ir Reid'as (2022) teigia: „Pagrindiniai veiksniai, lemiantys sėkmingų, į paauglius orientuotų paslaugų teikimą, apima tik paaugliams skirtos erdvės, nesvarbu, kokios mažos, suteikimą, kur jie gali patirti nuosavybės ir priklausymo jausmą“ (p. 451). Jų trūkumą autoriai įvardina kaip pagrindinę kliūtį, neleidžiančią paaugliams naudotis biblioteka. Autoriai, nagrinėdami patalpų pritaikymą paauglių poreikiams, pastebi neginčitiną faktą, kad erdvės paprastai skirstomos tarsi į dvi dalis: vaikų ir suaugusiųjų. Tą pačią problemą jie pastebi ir organizuojant paslaugas. Jos paprastai būna pritaikytos vaikams: „Paauglių paslaugos dažnai derinamos su vaikų paslaugomis, kur didžioji programavimo dalis yra skirta jaunesniems vaikams“ (2022, p. 451). Kai kuriais atvejais paaugliai jaučiasi netgi nepageidaujami.

Dar vieną bibliotekų nelankymo priežastį išskiria Zickuhr, Rainie'as, Purcell (2013), kurie mano, jog paaugliai rečiau lanko biblioteką dėl per didelio užimtumo. Manuel ir Carter'is (2015) teigia, kad jaunuoliai prarandą poreikį lankytis bibliotekose ir skaityti dėl malonumo. Užimta mokyklinė programa, aktyvi popamokinė veikla (sportas, muzika, laisvalaikio užsiėmimai, kinas ir pan.), darbiniai įsipareigojimai, menkas pasirengimas skaitymui dar pradinėje mokykloje, anot autorių – pagrindinės priežastys, lemiančios skaitymo aktyvumo rodiklius tarp paauglių.

Apibendrinant šiuolaikinių bibliotekų paslaugų patrauklumo paaugliams teorinę analizę, galima teigti, kad jos atlieka svarbų vaidmenį ugdant paauglius, tačiau jų patrauklumas šiai amžiaus grupei išlieka ribotas. Nors bibliotekos plečia veiklas ir siūlo įvairias edukacines, kūrybines, technologijomis grįstas paslaugas, jos vis dar susiduria su iššūkiais – paaugliams trūksta motyvacijos lankytis bibliotekose, dažnai jos laikomos atgyvenusiu, nepatraukliu formatu.

Pagrindiniai paauglių lankymosi bibliotekose motyvai – galimybė leisti laiką su bendraamžiais, dalyvauti renginiuose, naudotis moderniomis erdvėmis ar tiesiog jaustis saugiai. Visgi, dažnai bibliotekos infrastruktūra, paslaugų spektras ar personalo požiūris neatitinka jaunuolių poreikių ir lūkesčių. Trūksta personalizuotų paslaugų, patrauklių fondų, erdvių, skirtų tik paaugliams. Neigiami stereotipai, žemas informuotumas apie bibliotekų galimybes bei nepakankamas paauglių įtraukimas į paslaugų kūrimą taip pat išlieka esminėmis kliūtimis.

2. Bibliotekos paslaugų patrauklumo paaugliams didinimo strategijos

Šiame skyriuje nagrinėjamos bibliotekos paslaugų patrauklumo paaugliams didinimo strategijos, pabrėžiant jų aktualumą šiuolaikinėje skaitmeninėje ir sparčiai kintančioje socialinėje aplinkoje. Paauglių skaitymo įpročių kaita, technologijų įtaka ir konkurencija su kitomis laisvalaikio formomis lemia būtinybę bibliotekoms nuolat atsinaujinti ir ieškoti inovatyvių sprendimų. Todėl aptariamoms strategijoms orientuotos į realius paauglių poreikius, siekiant išlaikyti bibliotekos reikšmingumą ir patrauklumą jaunajai kartai.

Calhoun'as (2020) remdamasis Howard (2011) atliktais tyrimais teigia, kad paaugliai mažai lankosi bibliotekose dėl siūlomų, anot paauglių, nuobodžių programų ir pasenusių erdvių, netinkančių mokymuisi ir laisvalaikiui. Jaunuoliai pageidautų dalyvauti ir išreikšti savo nuomonę kuriant tokias erdves. Tokiu būdu būtų prisidedama prie emocinio jaunų žmonių pasitenkinimo. Kaip teigia autorius, „galimybės jaunimui dalyvauti jaunimo erdvių ir paslaugų planavime lemia didesnę šių erdvių naudojimą jaunimo tarpe, [...] paaugliai skatinami tapti ilgalaikiais bibliotekos vartotojais ir šios institucijos rėmėjais“ (2020, p. 8). Straipsnio autorius pastebi, kad jaunuoliai, kurdami erdves, tuo pačiu ugdytų tam tikrus įgūdžius, kurie būtų naudingi gyvenime.

Tyrinėtojai Lehmann'as (2023); Li, Ha, Aristeguieta (2023); Cesari (2014); Cota (2024); Li, Ha, Aristeguieta (2023) ir kt., analizavę bibliotekų fizinį patrauklumą tarp paauglių, išskiria kelis esminius bruožus, į ką jaunuoliai atkreipia dėmesį: erdvę, apšvietimą, baldų išdėstymą, užkandžiavimo zoną. Labai svarbų vaidmenį bibliotekų patrauklumui vaidina bibliotekos personalas.

2.1. Bibliotekos erdvių paaugliams pertvarkymas

Kaip teigia Giffen (2020), blogai suprojektuota, neįdomi erdvė gali turėti neigiamą poveikį paauglių emociniam vystymuisi, kelti stresą. Autorius siūlo taikyti Dizainu grįsto mąstymo metodą, organizuojant paslaugas paaugliams, projektuojant jiems skirtas erdves. Šis metodas padeda išgryninti galutinio vartotojo poreikius ir juos įgyvendinti. Agosto (2015) pažymi, kad paaugliai vertina bibliotekų erdves, kuriose yra galimybės žaisti skaitmeninius ir stalo žaidimus, rengti bendrus žaidimus ir turnyrus, naudotis technologine infrastruktūra kompiuteriniams žaidimams.

Kalbant apie interjerą, svarbu kalbėti ne tik apie baldus ir jų išdėstymą vartotojų patogumui, bet ir apie personalo darbo vietas. Ornstein ir Reid'as (2022) teigia, kad darbuotojo darbo stalas, padėtas arčiau durų, sudaro galimybę pasitikti paauglius, su jais pasisveikinti, paklausti, ką jie planuoja veikti bibliotekoje arba, tiesiog, užmegzti dialogą, kuris leidžia artimiau juos pažinti. Autoriai (2022) kaip pavyzdį pateikia biblioteką, kurioje kuriama namų aplinka, t. y., paaugliai, atėję į biblioteką, nusiauna batus.

Asmeninį komfortą ir pasitikėjimą suteikia ne tik nemokamas, bet ir laisvas priejimas visų bibliotekoje esančių priemonių, skirtų mokymuisi, darbui ar poilsiui. Pavyzdžiui, norint pasiimti reikiamą priemonę iš stalčiaus, nereikia atsiklausti darbuotojo (Ornstein ir Reid, 2022).

Bernier'is, Males'as ir Rickman'as (2014), analizavę paauglių įtraukimą kuriant jiems skirtas erdves, pastebi, kad aukštesnis vertinimo rodiklis yra tų bibliotekų, kurios į savo paslaugų kūrimo ir erdvių organizavimo procesą įtraukia paauglius.

Bibliotekos erdvės ir jų dizainas. Lehmann'as (2023) teigia, kad „geroje bibliotekoje yra abiejų tipų erdvės: ramios erdvės susikaupimui, taip pat erdvės susiburti, susitikti ir aptarti idėjas.“

Pasak Agosto (2015), paaugliai įvardija poilsio zonas kaip svarbią jaunimo bibliotekos erdvių funkciją. Organizuojant tokias zonas, iššūkiu tampa erdvių pritaikymas tiek grupiniam, tiek individualiam naudojimui. Daugeliui paauglių labiau patinka jaukūs užkampiai, kur jaučiasi niekieno nestebimi. Zickuhr, Rainie'as, Purcell (2013) pastebi, kad viešoji biblioteka turi puikią galimybę tapti bendruomenės susibūrimo vieta bendruomenėse, kuriose tokios erdvės labai trūksta.

Li, Ha, Aristeguieta (2023), analizuodami bibliotekinių paslaugų patrauklumą paaugliams, akcentuoja, kad labai svarbu patraukli bibliotekos erdvė, kur vaikai gali mokytis ir linksmai leisti laiką: mokymosi kambariai su mokytojais, vaizdo ir stalo žaidimų kambariai, erdvės pritaikytos kūrybinei, muzikinei veiklai arba, tiesiog, vieta susitikimams ir bendravimui su draugais. Jaukumą ir patrauklumą bibliotekai suteikia kavinė ar užkandžių automatai – jaunimui tai patinka, noriai juo naudojasi. Gana svarbios interjero detalės: šiuolaikiški baldai, patogūs sėdmaišiai, didelis televizorius. Kalbant apie muzikos klausymąsi, anot Zanardelli (2021), paaugliai ją vertina ir laiko tai svarbia jų gyvenimo ir tapatumo dalimi. Jaunuoliai dažniausiai klausosi popmuzikos nedidelėse bendraamžių grupėse.

Paaugliams patinka patogūs transformuojami baldai, vizualiai patrauklūs, išskirtinio dizaino. Minkštasuoliai ir sofos siejamos su patogumu ir atsipalaidavimu, kur jaunuoliai nevaržomai gali bendrauti su bendraamžiais, skaityti arba, tiesiog, stebėti, kas vyksta aplinkui. Tai skatina ilgiau pasilikti ir labiau mėgautis biblioteka (Agosto, 2015).

Cezari (2014) manymu, organizuojant bibliotekos erdves, būtina sukurti zonas, kuriose paaugliai galėtų ramiai kalbėtis. Pokalbių zonos turėtų būti įrengtos su minkštų poilsio baldų grupėmis, esančiomis aplink kavos stalą, pufus, arba bent jau turėti stalus, kurie gali talpinti kelis sėdinčius mokinius. Ratnayake (2023), analizuodamas bibliotekų paslaugų populiarumą tarp paauglių, teigia, kad bibliotekos pripažįstamos saugiomis viešosiomis erdvėmis, kuriose jauni žmonės gali intelektualiai ir socialiai tobulėti, įgyti naujų mokymosi bei saviraiškos įgūdžių ir pasiruošti tolimesniam mokslui ar darbui.

Martyka, Figurska-Dudek, Pásztor'as, Kuśmierska, Sorek, Owsiak (2024) teigia, kad „norint padidinti viešųjų bibliotekų erdvių patrauklumą, būtina ne tik atnaujinti interjerą ir infrastruktūrą, bet ir įtraukti bendruomenės nuomonę bei gerinti bibliotekų paslaugas“. Bibliotekos turėtų pasiūlyti erdvę, palankią vartotojo komfortui, tiek vizualiai, tiek sensoriskai, kur šviesa, apdailos medžiagos ir ergonomika atlieka pagrindinį vaidmenį.

Bibliotekos erdves paaugliai išnaudoja kaip svarbias vietas jų skaitymo, bendravimo ir pramogų veikloms. Kalbant apie laisvalaikio skaitymo išteklius, tarp jaunimo ypač populiarūs komiksai, grafiniai romanai ir naujausia grožinė literatūra, todėl jaunimui skirtose erdvėse turėtų būti lentynos su tokiomis knygomis ir būtų užtikrintas lengvas jų prieinamumas (Agosto 2015).

Dėl lentynų aukščio jaunuolių nuomonė išsiskiria: vieniems patinka aukštos, talpios lentynos, kitiems – žemesnės, lengvai pasiekiamos viršutinės lentynos (Agosto, 2015). Cesari (2014) atkreipia dėmesį, kad bibliotekos turėtų nukrypti nuo tradicinės knygų klasifikavimo ir išdėstymo lentynose sistemos ne grožinei literatūrai. Išskirtiniais, ryškiais ženklais turėtų būti žymima paaugliams aktuali literatūra, pvz. *Hobis*, *Sportas* ir pan.

Paaugliams skirtose erdvėse populiarėja mobilūs baldai. Jie pasižymi patogumu, kai reikia perprojektuoti erdves, pritaikyti jas kitiems tikslams, pavyzdžiui – renginiams. Tokiu atveju

renkamasi knygų lentynos ir kiti baldai ant ratukų, kad, reikalui esant, būtų galima išriedėti (Ornstein ir Reid'as 2022).

Bibliotekos apšvietimas. Bibliotekos patalpų patrauklumui labai svarbu apšvietimas. Pasak Agosto (2015), paaugliai nori labai šviesios, atviros erdvės su daug natūralios šviesos. Labai glaudžiai su natūralaus apšvietimo sąvoka siejasi langų dizainas ir jų skaičius. Lehmann'as (2023) akcentuoja, kad paaugliai pabrėžia langų svarbą, siekiant padidinti natūralios šviesos kiekį ir sukurti patrauklius vaizdus. Pro didelius langus iš visų pusių patenkanti natūrali šviesa pagyvina erdvę.

Užkandžiavimo ir valgymo zona. Anot Agosto (2015), valgymas bibliotekoje glaudžiai siejamas su laisvalaikio malonumais, todėl valgymo ir užkandžiavimo zonos bibliotekose yra svarbios. Li, Ha, Aristeguieta (2023), analizuodami paauglių poreikius ir pasitenkinimą bibliotekos paslaugomis, taip pat pabrėžia užkandžių baro ar kavinės svarbą.

Taigi, bibliotekos erdvių pertvarkymas yra svarbus todėl, kad fizinė aplinka daro tiesioginę įtaką paauglių motyvacijai lankytis bibliotekoje, joje užsibūti ir įsitraukti į veiklas. Tradicinės, griežtos ir tylos principu paremtos erdvės dažnai neatitinka paauglių socialinių, kūrybinių ir bendravimo poreikių. Paaugliams aktualios lanksčios, jaukios, technologijoms pritaikytos ir bendradarbiavimą skatinančios erdvės, kuriose jie gali jaustis laukiami ir saugūs. Todėl erdvių pertvarkymas leidžia bibliotekai tapti ne tik informacijos šaltiniu, bet ir patrauklia socialine, mokymosi bei saviraiškos vieta, atliepančia šiuolaikinio paauglio lūkesčius.

2.2. Bibliotekos personalo vaidmuo kuriant paaugliams patrauklias paslaugas

Šiuolaikinis bibliotekininkas susiduria su daugybe iššūkių. Besikeičiantys bibliotekų paslaugų vartotojų poreikiai padiktavo šiuolaikinio bibliotekininko modelį. Turbūt būtų sunku rasti universalesnę specialybę su tiek atitinkamo išmanymo reikalaujančių sričių. Shank'as, Bell'as (2011) pateikia naują bibliotekininko sąvoką „mišrusis bibliotekininkas“. Pasak autorių, „mišrusis bibliotekininkas“ tampa lyderiu, tarpininku ir gidu, padedančiu susigaudyti nuolat augančiame informacijos pasaulyje, nepaisant jos formos ar pateikimo būdo“. Mokslinėje literatūroje bibliotekininko darbo specifika dažnai analizuojama bendrame kontekste, neišskiriant bibliotekininkų darbui su paaugliais.

Pravartu aptarti, kokie specialistai dirba su vaikais. Anot Ornstein ir Reid (2022), prioritetas visada teikiamas profesionaliam bibliotekininkui. Būtina savybė – entuziazmas dirbti su jaunimu, gebėjimas suprasti šią amžiaus grupę, jos ypatumus. Vis dėl to profesionalių bibliotekininkų mažėja. „Vietoj to, darbuotojai turi meno, šokio, teatro, žurnalistikos ar politikos mokslų laipsnius [...] turinčius įvairios patirties, tokiose srityse kaip menas, filmų kūrimas, muzika ar pramoginė pedagogika.“ (p. 458).

Cota (2024), nagrinėdama bibliotekininko kaip lyderio poziciją bendruomenėje, teigia, kad bibliotekininkai turėtų domėtis lyderyste, nes tai yra būdas tarnauti vieni kitiems ir savo bendruomenėms. Jie turėtų sutelkti dėmesį į santykius, nes bibliotekos yra bendruomenės, ir kiekvienas gali daryti įtaką savo aplinkai – tiek asmeniniuose santykiuose, tiek didesnėse grupėse.

Zickuhr, Rainie, Purcell (2013) pastebi, kad bibliotekos darbuotojai pakankamai lengvai randa ryšį su jaunesniais lankytojais, tačiau šiuos ryšius išlaikyti tampa pakankamai sudėtinga, kai vaikai tampa paaugliais. Stebima tendencija, kad jauni lankytojai dažnai „dingsta“ iš bibliotekų iki tol, kol patys

susilaukia vaikų. Taip pat pabrėžiama, kad, nors bibliotekos dažnai organizuoja renginius jaunesnio amžiaus vaikams, jos gali neturėti pakankamai patrauklių programų paaugliams ir jaunimui.

Bibliotekininką skaitymo autoritetu laiko Agosto (2015), teigdamas, kad būtų puiku, jei bibliotekos darbuotojai siūlytų kitų jaunų žmonių rekomenduotas knygas, t. y., jeigu knyga patiko vienam jaunuoliui, galbūt ji patiks ir kitam.

Ornstein ir Reid'as (2022) įveda bibliotekininkui naują apibūdinimą „trečiasis suaugusysis“. Pavadinimas žymi neutralų asmenį, kuris nieko nežino apie paauglius už bibliotekos ribų, nėra šeimos narys, mokytojas ar draugas. Neutralumas suteikia pasitikėjimo, leidžia užvesti neformalius pokalbius. Jaunuoliai mėgsta pasakoti apie save, mokyklą, pomėgius, užduoti asmeninius klausimus. Anot autorių, bendravimas su paaugliais yra vieną iš pagrindinių bibliotekininkų darbo dalių. Apie tai, kokį autoritetą užsitarnauja darbuotojas paauglių tarpe, nesunku pastebėti. Paprastai tokį personalą paaugliai užkalbina pirmi, kaip lengvai su jais užsimezga pokalbis. Cesari (2014) mano, kad bibliotekininkai turi daug būdų, kaip pasitelkti savo fizinę erdvę ir išteklius, kad palaikytų paauglių socialinį, emocinį ir elgesio vystymąsi.

Kaip teigia Ratnayake (2023), pastaruoju metu vis daugiau tyrėjų pripažįsta, kad paaugliai yra specifinių poreikių turinti bibliotekų lankytojų grupė, kurios reikmės skiriasi nuo tradicinių bibliotekos paslaugų. Šie pokyčiai pabrėžia bibliotekų poreikį prisitaikyti prie besikeičiančių paauglių lūkesčių ir užtikrinti jų paslaugų aktualumą jaunajai kartai. Vadinasi, bibliotekininkai irgi turi turėti atitinkamą pasirengimą darbui su šia vartotojų grupe.

Aplin (2013) tyrinėjusi technologijų panaudojimą ryšiui tarp viešųjų bibliotekų ir paauglių stiprinimui, teigia, kad apie 90 proc. jaunuolių naudojami IT technologijomis, todėl bibliotekininkai turėtų naudoti bibliotekų svetaines ir socialinius tinklus, kad užmegztų ryšį su jais. Autorė pabrėžia, kad bibliotekose turėtų dirbti darbuotojai su paaugliais apmokyti bibliotekininkai. Negana to, technologijos sparčiai keičiasi, todėl bibliotekininkai turi nuolat atnaujinti savo žinias ir taikyti pasiteisinusias praktikas, kad pasiektų geriausius rezultatus aptarnaujant paauglius.

Zickuhr, Rainie, Purcell (2013) teigia, kad bibliotekos lankytojų bendruomenei labai svarbu, jog bibliotekose dirbtų bibliotekininkai, padedantys žmonėms rasti reikalingą informaciją. Knapp, Hersch, Wijaya, Herrera (2023) pastebi, bibliotekų jaunimo paslaugų darbuotojai, tokie kaip jaunimo paslaugų vadovai, koordinatoriai, specialistai ir bibliotekininkai, palaiko glaudų ryšį su paaugliais tiek per neformalius pokalbius, tiek per suplanuotas veiklas. Autoriaus tyrimo metu atlikti interviu atskleidė, kad bibliotekos ir jų darbuotojai atlieka tarpininkų vaidmenį, padėdami bendruomenės nariams rasti reikalingus išteklius ir paslaugas.

Adetayo ir Williams-Ilemobola (2021) mano, kad bibliotekininkų karta, užaugusi kartu su technologijomis, žymiai lengviau jas priima, su jomis dirba ir pritaiko savo darbe mokydami jomis naudotis bibliotekos vartotojus.

Apibendrinant galima pasakyti, kad paaugliams šiuolaikinis bibliotekininkas tampa ne tik informacijos teikėju, bet ir palaikančiu mentoriumi, tarpininku bei bendruomenės kūrėju. Jis atlieka fasilitatoriaus vaidmenį – padeda paaugliams orientuotis informacijos gausoje, ugdo kritinį mąstymą, skaitmeninį raštingumą ir skatina savarankišką mokymąsi. Taip pat jis kuria saugią, įtraukiančią ir jaunimui patrauklią aplinką, inicijuoja aktualias veiklas bei dialogą, grindžiamą pasitikėjimu ir lygiaverčiu bendravimu. Todėl šiuolaikinis bibliotekininkas paaugliams tampa

svarbiu suaugusiuoju, kuris ne kontroliuoja, o įkvepia, palaiko ir padeda atrasti biblioteką kaip prasmingą asmeninio augimo erdvę.

2.3. Įtraukiančių bibliotekos programų ir veiklų kūrimas

Vienas iš būdų pritraukti į biblioteką paauglius – pasitikėti leisti jiems patiems veikti: nuo renginių organizavimo, reklamų kūrimo iki kasdieninės veiklos. Kai jaunuoliai susitvarko su iškeltais iššūkiais, patiria emocinį pasitenkinimą, todėl suinteresuoti pasikviesti draugus, kad galėtų kartu pasidalinti įspūdžiais. Yra bibliotekų, kuriose sukurtos Jaunųjų bibliotekų konsultacinės tarybos, prie kurių gali prisijungti paaugliai, taip prisidedami prie renginių planavimo ir bibliotekų propagavimo (Ornstein ir Reid, 2022).

Watanabe, King'as, Masanori Koizumi (2025) pateikia pavyzdį vasaros skaitymo skatinimo programos Amerikos viešosiose bibliotekose. Ši programa vykdoma daugelį metų ir yra labai populiari. Pasibaigus mokslo metams, vaikai ir paaugliai bibliotekose savanoriškai skaito knygas pagal duotą temą. Įveikę numatytą programą, skatinami prizais, organizuojamos šventės. Ilgainiui šios vasaros skaitymo programos tapo vasaros mokymosi programomis, leidžiančiomis sumažinti mokymosi atotrūkį. Per įvairias praktines veiklas ugdomi raštingumo, skaitymo, kalbų mokymosi, apskritai mokymosi įgūdžiai. Kuriant programas buvo atsižvelgta į regiono, kuriame įsikūrusi biblioteka ypatumus ir vartotojų poreikius.

Ornstein ir Reid'as (2022) akcentuoja jaukią atmosferą bibliotekoje, kurią sukuria patys paaugliai užsiimdami įvairiomis veiklomis: „paaugliai naudojami siuvimo mašinomis, tyliai dirbo prie nešiojamųjų kompiuterių, bendravo, skaitė, naršė lentynose, mokėsi, žaidė žaidimus, kūrė meną ar net grojo muzikos instrumentais, taip pat dirbo šilkografijos, garso studijose, [...] jautėsi aktyvumas, maloniai tylus šnekučiavimasis ir užsiėmimas savo veikla. Fone grojo muzika, pabrėždama, kad tai nėra tradicinė biblioteka ar tyli erdvė.“ (p. 455).

Colwell'as, Woodward ir Hutchison (2018) teigia, kad norint skatinti paauglių skaitymo įpročius, būtina tai daryti patraukliai ir šiuolaikiškai. Kadangi jaunuoliai save įvardija *skaitmeniniais žmonėmis*, autoriai pastebi, kad įvairios diskusijos jų bendruomenėse, bendraminčių paieškos pagal pomėgius ir interesus vyksta internetinėje erdvėje. Skaitančių, rašančių, vertinančių poeziją, fanų literatūros internetinės svetainės suteikia puikią galimybę bendrauti, diskutuoti, mokytis neformaliai. Neįpareigojanti aplinka skatina paauglių įsitraukimą į teksto suvokimą ir interpretacijas, ugdo kritinį mąstymą, kūrybinį rašymą. Autoriai pabrėžia, kad internetinių klubų privalumas yra tas, jog suaugusieji jose dalyvauja labai minimaliai, dėl ko paaugliai jaučiasi laisvai, o tai leidžia gilesnį jų įsitraukimą į literatūros analizę.

Bartz (2016) teigia, kad, išnaudojant viešųjų bibliotekų turimus išteklius ir bendradarbiaujant su vietos profesionalais, paaugliai įgyja naujų medijų ir technologijų įgūdžių. Autorė kaip pavyzdį pateikia Viskonsino (JAV) biblioteką, kurioje jaunuoliai, padedami profesionalių kino kūrėjų, dalyvavo keturių dalių kino kūrimo pagrindų dirbtuvėse. Paaugliai susipažino su istorijos kūrimo struktūra, nuoseklumu, pagrindinių elementų nustatymu, kino kūrimo taisyklėmis, filmavimo kameros nustatymu, apšvietimu, garsu ir pan. Anot Bartz (2016), bibliotekos padeda užmegzti ryšius su profesionalais – edukatoriais, kurie gali turėti įtakos renkantis jaunuolių profesinį pasirinkimą.

Anot Kinnaird (2018), paauglių įtraukimas į savanorystės programas bibliotekose ugdo jų savivertę, leidžia tiesiogiai dalyvauti ir išreikšti savo nuomonę, poziciją vienu ar kitu klausimu, taip prisidedant

prie bibliotekinių paslaugų patrauklumo jaunuolių atžvilgiu. Anot autorės, paaugliai savanoriaudami bibliotekose ugdo ir lavina darbinius, gyvenimiškus įgūdžius, kurie vėliau gali praversti ateities darbe. Pavyzdžiui, dalyvavimas savanorių atrankoje tam tikra prasme primena atrankos procesą einant į darbo pokalbį.

Dowds, Halpin, Snow, Hines, Ibrahim'as, Ortiz ir Mohammed'as (2017) pateikia vienos Bostono (JAV) viešosios bibliotekos parengtos savanorystės programos pavyzdį, kai paaugliai, savanoriaudami technologijų srityje, įgyja darbinės patirties, vėliau tampa tos pačios bibliotekos apmokamais savanoriais mentoriais, t.y. biblioteka juos įdarbina ir moka atlyginimą. Pasak autorių, nors atlygis suteikia patrauklumo, tačiau paaugliai renkasi savanorystę be atlygio, kad galėtų užsidirbti bendruomenės paslaugų valandų, kurios reikalingos renkantis studijas.

Gana grėsmingai nuskamba Agosto (2016) mintis, kad šiuolaikiniams paaugliams bibliotekos atrodo kaip praeities reliktas – ne tiek dėl technologinės senaties, kiek dėl to, kad jos neatrodo svarbios jų technologijų prisotintame kasdieniame gyvenime. Šios suvokimo problemos sprendimas priklauso bibliotekininkystės specialistams, kurie turi parodyti jaunimui, jog bibliotekos yra neatsiejama skaitmeninės visuomenės dalis, kurioje technologijos vaidina esminį vaidmenį. Jei bibliotekininkystės profesionalai nesugebės perteikti šios XXI a. aktualumo žinios, gali būti prarasta visa potenciali bibliotekų lankytojų ir rėmėjų karta, taip dar labiau sustiprinant įsitikinimą, kad šiandienos jaunimas nusigręžė nuo bibliotekų.

Subramaniam, Scaff'as, Kawas, Hoffman ir Davis (2018) nagrinėdami technologijų panaudojimą bibliotekų programose, teigia, kad 98 proc. bibliotekininkų naudojami informacinėmis ir skaitmeninėmis technologijomis: projektavimo, redagavimo, kodavimo programine įranga, 3D spausdintuvais, žaidimų programomis ir konstravimo rinkiniais, nešiojamais ir planšetiniais kompiuteriais, kuriuose įdiegtos skaitymo, garsinių ir el. knygų programos ir kt.

Bibliotekose veikiančiose kūrybinėse dirbtuvėse (angl. makerspaces) paaugliai skaitmeniniu būdu gali suprojektuoti savo idėjas ir, panaudodami ten esančias gamybos technologijas, jas paversti objektais (Koh ir Abbas, 2016).

Šiuolaikinės bibliotekos aktyviai kuria ir įgyvendina STEAM programas. Fauber ir Fletcher (2023) teigia, kad penkios (gamtos mokslai, technologijos, inžinerija, menai, matematika) tarpusavyje susietos programos skatina kūrybiškumą, ugdo kritinį mąstymą, lavina praktinius gebėjimus. Tradiciškai bibliotekos įsigyja priemones šioms programoms įgyvendinti ir jomis gali naudotis visi bibliotekos paslaugų vartotojai. Tačiau dėl pandemijos COVID-19 apribojimų STEAM rinkiniai buvo pradėti skolinti į namus. Toks paslaugų teikimo būdas, anot autorių, skatina savarankišką mokymąsi ir tyrinėjimą namuose bei ugdo atsakomybę už skolintus daiktus. Fauber ir Fletcher (2023) tyrimo metu pastebėjo, kad paauglių tarpe STEAM programų paslaugos ženkliai populiareesnės nei knygų skolinimas. Per tą patį laikotarpį, anot autorių, knygos buvo paskolintos 2,5 karto, o STEAM rinkiniai – 16 kartų.

Bannwart ir Minich'as (2020) atkreipia dėmesį, kad fizinis knygų skolinimas mažėja, o skaitmeninis auga, todėl labai svarbu laiku prisitaikyti prie besikeičiančių vartotojų poreikių. STEAM programų kūrimas ir su jomis susijusių priemonių skolinimas yra labai svarbus veiksnys lemiantis bibliotekų svarbą, o kartu ir suteikiantis galimybę bendradarbiauti su mokyklomis. STEAM priemonių spektras gali būti labai platus ir įvairus: nuo elementarių lavinamųjų stalo žaidimų iki *Dash* robotų.

Trivisonno ir van der Schalie (2021) pastebi, kad viešosiose bibliotekose įrengti gamtos sodai ir erdvės – puiki aplinka formaliam ir neformaliai mokymuisi, gamtos pažinimui, ypač miesto vaikams, kurie gyvena daugiabučiuose ir susiduria su žaliųjų erdvių stoka. Tokiose bibliotekų erdvėse atsiranda galimybė ne tik mėgautis natūralios gamtos ramybė ir mokintis apie maisto kilmę. Vaikai ir paaugliai turi galimybę sodinti, auginti ir prižiūrėti daržą. Pasak autorių, tokių sodų įrengimas populiarus jaunimo tarpe, nes teikia keleriopą naudą: mokomasi ne tik daržininkystės pagrindų, bet populiaros gamtos ir sodo tematikos programos apima tapybą, fotografiją, maisto gamybą.

Pasak Wu ir Yang (2022), socialinės žiniasklaidos platformos yra puiki galimybė bibliotekoms reklamuoti savo paslaugas, ypač skirtas jaunimui. Socialiniai tinklai yra populiarūs vartotojų tarpe bendraujant su bibliotekų darbuotojais. Autorių teigimu, labai svarbu sukurti patikimą, vaizdingą, su žaidybiniais elementais turinį, kuris paprastai patraukia paauglių dėmesį. Pastebėta, kad efektyviausiai veikia informacija *iš lūpų į lūpas*. Įdomia ir patrauklia informacija dalijamasi ir persidalijama daugybę kartų, tokiu būdu pasiekiant platų ratą vartotojų.

2.4. Suinteresuotųjų šalių vaidmuo stiprinant paauglių įsitraukimą į bibliotekų veiklą.

Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija (IFLA) numato tarpinstitucinio bendradarbiavimo gaires, siekiant užtikrinti paslaugų prieinamumą ir plėtrą viešosiose bibliotekose. Dokumente teigiama, kad bibliotekos yra tos institucijos, kurios turi sukaupusios ir nuolat atnaujina resursus ir priemones darbui su paaugliais. Dėl turimų išteklių ir žinių, jos galėtų tapti veiklų koordinatorėmis. Procesai tarp institucijų turėtų būti organizuojami taip, kad ne konkuruotų tarpusavyje, o dirbtų paauglių ir jaunimo labui. Siūlomas bendradarbiavimas su vietos bendruomenėmis, mokyklomis, jaunimo centrais, sveikatos ir socialinių paslaugų centrais, teisėsauga, užimtumo tarnybomis, kitomis kultūros paslaugas teikiančiomis įstaigomis. Bendradarbiavimas su švietimo įstaigomis gali pagelbėti atliepiant paauglių poreikius ir interesus. Organizuojant bendrus kultūrinius renginius su kitomis kultūros įstaigomis, patenkinami jaunuolių kultūriniai poreikiai. Sveikatos centrai prisidėtų rengiant sveikatingumo, prevencijos nuo žalingų įpročių programas. Nemažas dėmesys skiriamas regėjimo negalią turintiems paaugliams, o tai reikalauja bibliotekų atitinkamo pasirengimo ir prisitaikymo. Tinklaveika su teisėsaugos institucijomis, socialinių paslaugų įstaigomis prisideda prie socialinių problemų sprendimų, paauglių užimtumo. Pastarasis bendradarbiavimas turi grįžtamąjį ryšį – šių institucijų pagalba, biblioteka gauna naujausią informaciją apie naujas tendencijas, socialines problemas, vietos aktualijas. Taigi, bibliotekos indelis yra labai svarbus prisidedant prie paauglių ir jaunimo gyvenimo kokybės (Muller ir Chew, 2008).

Campana, Martens, Filipp ir Clunis (2022) analizuodami ugdymo įstaigų ir bibliotekų bendradarbiavimo svarbą, teigia, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigų ir bibliotekų bendradarbiavimas yra labai svarbus, „nes abi institucijos remia ankstyvąjį mokymąsi ir šeimų įsitraukimą, siekdamas padėti mažiems vaikams ir jų šeimoms bendruomenėje“ (p. 71).

Neišvengiamas yra tarpinstitucinis bendradarbiavimas su ugdymo įstaigomis. Anot Ornstein ir Reid'o (2022), glaudus bendradarbiavimas su mokyklomis ir vietos bendruomenėmis padeda išsiaiškinti apie paauglius, kurie jaučia socialinę atskirtį ir nedrįsta lankytis bibliotekose manydami, kad jausis nepageidaujami. Kaip teigia Asemi (2018), mokyklų bibliotekų ir viešųjų bibliotekų bendradarbiavimą skatina nepakankami mokyklų ištekliai. Paaugliai naudojami viešųjų bibliotekų ištekliais, kad būtų patenkinti mokymosi poreikiai, nes čia švietimo ištekliai laisvai prieinami.

Bloomer (2021) nagrinėdama mokyklų ir viešųjų bibliotekų bendradarbiavimo galimybes ugdant vaikų skaitymo pradmenis, pastebi, kad bendradarbiavimas tarp šių įstaigų apskritai turi nemažai privalumų. Pavyzdžiui, viešosios bibliotekos organizuoja garsinio skaitymo užsiėmimus, taip prisidedamos prie būsimų mokinių pasirengimo mokyklai. Mokyklos biblioteka yra puiki vieta, kur viešoji biblioteka gali turėti savo informacinį stendą ir skelbti apie savo veiklas, programas ir paslaugas. Kuriant partnerystės ryšius, atsiranda supratimas apie įstaigų veiklą ir kaip kiekviena iš jų prisideda prie vaikų gerovės. Autorė taip pat pastebi, kad bendradarbiavimas tarp mokyklų, universitetų ir viešųjų bibliotekų skatina dalijimąsi ištekliais – ko neturi viena įstaiga, tai galima gauti kitoje, tiksliai nukreipiant paslaugų gavėją. „Nuolatinė viešųjų ir mokyklų bibliotekų programų sklaida gali padidinti bendruomenės supratimą apie bibliotekų svarbą“ (p. 10).

Pastarųjų metų mokslinė literatūra iliustruoja ryškiausią ugdymo įstaigų, mokyklų bibliotekų ir viešųjų bibliotekų bendradarbiavimą pandemijos COVID-19 metu visame pasaulyje. Dotson, Davis ir Jones'o (2021) teigimu, pandemijos laikotarpiu su iššūkiais susidūrė mokymo įstaigos, mokiniai, mokytojai. Perėjimas prie nuotolinio mokymo(si) daugeliui buvo sudėtinga patirtis, reikalaujanti papildomų resursų. Pirmiausia – kompiuterinė įranga, paskui – žinių trūkumas, kaip naudotis naujomis priemonėmis ir informaciniais šaltiniais.

Apie viešųjų ir mokyklų bibliotekų bendradarbiavimo naudą rašo Witteveen'as (2017). Jis teigia, kad šių institucijų bendradarbiavimas yra būtinas. Anot autoriaus, abi šios įstaigos dirba su ta pačia auditorija – vaikais ir paaugliais. Teikdamos informacines paslaugas, jos gali daryti įtaką jaunuolių tolesniems pasirinkimams. Viešųjų bibliotekų finansavimas yra geresnis nei mokyklų bibliotekų, todėl mokiniai ir mokytojai nukreipiami į papildomus išteklius viešosiose bibliotekose. Taip pat, kaip privalumą, autorius įvardija viešųjų bibliotekų darbo laiką savaitgaliais arba mokinių atostogų metu, kai mokyklų bibliotekos nedirba. Glaudžiai bendradarbiaujant, kuriamos bendros programos, kurios, tam tikra prasme, priverčia naudoti tiek mokyklų, tiek viešųjų bibliotekų išteklius. Witteveen'as (2017) pateikia pavyzdį apie sukurtą viktorinos tipo programą, kuri vyksta keliais etapais, o jos tikslas – skatinti jaunuolių kritinį mąstymą. Mokinių komandos turi naudotis abiejų įstaigų turimas duomenų bazes, rasti teisingus atsakymus ir nurodyti šaltinius. Be kita ko, yra sukurta bendra viešųjų ir mokyklų bibliotekų katalogų sistema, kurioje jaunuoliai gali naudotis visais skaitmeniniais ištekliais.

Išskirtinis pavyzdys aptinkamas Uragami ir Koizumi (2018) straipsnyje. Anot autorių, Japonijos vyriausybė aktyviai skiria dėmesį paauglių skaitymo skatinimui, pastebėjus, kad jaunuolių skaitymo rodikliai gerokai krenta. Tam įtakos, kaip ir visame pasaulyje, turi informacinių technologijų intensyvus naudojimas. Siekdama spręsti kylančią problemą, Japonijos vyriausybė priėmė įstatymą, kuriuo remiamos skaitymo programos, „siekiant konkuruoti su naujais informacijos vartojimo įpročiais, atsiradusiais dėl išmaniųjų telefonų, planšetinių kompiuterių ir interneto“ (p. 1). Į šių programų įgyvendinimą aktyviai įsitraukia mokyklos, mokytojai ir bibliotekininkai. Viešųjų bibliotekų darbuotojai dažnai lankosi mokyklose, o paauglių naudojimasis bibliotekų paslaugomis gana aukštas.

Campana, Martens, Filippi ir Clunis (2022) teigia, kad viešosios bibliotekos ne tik vykdo ugdomąją veiklą, suteikia erdves šeimoms, bet ir siūlo nemokamas programas, į kurias įtraukia tėvus ir globėjus. Bibliotekos tuo pačiu yra tarpininkės tarp tėvų ir ugdymo įstaigų bei kitų institucijų. Čia pat autoriai pripažįsta, kad, nors ir toks bendradarbiavimas duoda gerus rezultatus, tačiau jis nėra labai populiarus. Priežastys, anot tyrėjų – žinių trūkumas apie bibliotekose teikiamas paslaugas, nepakankamai išdiskutuota nauda, laiko stoka. Kaip privalumą mokslininkai įvardiją įstaigos buvimą įstaigoje,

pavyzdžiui, darželio įkurdinimą bibliotekos patalpose, jeigu yra tokia galimybė. Tokiu atveju, bibliotekos erdvėse dažnai lankosi darželio vaikai, automatiškai įtraukiami tėvai, kurie ateina į biblioteką ne tik kaip tėvai, bet ir kaip bibliotekos paslaugų vartotojai.

Bibliotekų ir šeimų bendradarbiavimo svarbą tyrinėję Lopez, Caspe ir McWilliams (2016) teigia, kad bibliotekos yra ta vieta, kur įtraukiant šeimas, vaikai ugdomi nuo mažens iki paauglystės. Bibliotekininkai padeda šeimoms įgyti žinių reikalingų vaikų pasirengimui mokyklai, seneliai dažnu atveju palydi anūkus į biblioteką, o ilgainiui ir patys tampa bibliotekinių paslaugų vartotojais. Tai reiškia, kad bibliotekos teikia paslaugas kelioms šeimų kartoms. Anot autorių, bibliotekos tampa „tarpkartinėmis“ erdvėmis, padedančiomis šeimoms mokytis, tobulėti ir įsitraukti į vaikų ugdymą.

Apibendrinant skyrių galima teigti, kad, norint į bibliotekas pritraukti paauglius, svarbu didinti jų įsitraukimą akcentuojant įvairių veiklų, programų ir partnerystės svarbą. Vienas veiksmingiausių būdų – leisti paaugliams aktyviai dalyvauti bibliotekos gyvenime: nuo savanoriavimo bibliotekose, renginių organizavimo iki prisidėjimo kuriant patrauklias ir jaunuoliams pritaikytas erdves.

Bibliotekose svarbu kurti patrauklią, jaukią aplinką, kurioje paaugliai galėtų užsiimti kūryba, technologijomis, socializacija. Virtualios erdvės (internetiniai literatūros klubai, diskusijų platformos) suteikia galimybę neformaliai mokymuisi ir kūrybinės raiškos skatinimui. Svarbus vaidmuo tenka technologijoms: nuo 3D spausdintuvų, kodavimo programų, iki STEAM programų, kurios ugdo kūrybiškumą, kritinį mąstymą ir praktinius įgūdžius. Socialinė žiniasklaida tampa svarbiu įrankiu paslaugų reklamai, ypač jei informacija kuriama patrauklia, vaizdine forma.

Ne mažiau svarbus bendradarbiavimas su įvairiomis institucijomis: mokyklomis, jaunimo centrais, socialinėmis ir sveikatos paslaugų įstaigomis, teisėsauga. Toks tinklaveikos modelis padeda ne tik geriau atliepti paauglių poreikius, bet ir spręsti socialines problemas. Viešųjų ir mokyklų bibliotekų bendradarbiavimas leidžia dalintis ištekliais, stiprinti skaitymo įgūdžius, gerinti mokymosi galimybes bei kurti palankesnę aplinką paaugliams.

3. Bibliotekos paslaugų paaugliams patrauklumo stiprinimo galimybių identifikavimas Biržų rajono savivaldybės Jurgio Bielinio viešojoje bibliotekoje

3.1. Tyrimo metodologinės nuostatos ir organizavimas

Mokslinės literatūros analizė atskleidžia, kad šiuolaikinės bibliotekos atlieka itin svarbų vaidmenį formuojant paauglių ugdymo, socializacijos ir įsitraukimo procesus. Apie tai savo moksliniuose straipsniuose rašo Koh, & Abbas, (2016), Ornstein, & Reid, (2022), Buyannemekh, Gil-Garcia, & Gasco Hernandez, (2024) ir kt. Bibliotekos yra tapusios ne tik žinių šaltiniais, bet ir daugiafunkcinėmis erdvėmis, kuriose jaunuoliai gali ne tik mokytis, bet ir tyrinėti, kūrybiškai save realizuoti bei gauti psichosocialinę paramą. Ypatinę reikšmę turi neformalusis švietimas, skaitmeninio raštingumo ugdymas, kūrybiškumo skatinimas ir saugios, prieinamos aplinkos kūrimas, ypač tiems paaugliams, kurie susiduria su socialine atskirtimi.

Mokslinės literatūros analizė atskleidė ir pagrindines kliūtis, trukdančias bibliotekų paslaugoms sėkmingai pasiekti paauglius: stereotipinis bibliotekos įvaizdis, kurį paaugliai sieja vien su knygų saugykla, stokojančiomis spalvų, technologijų bei socialinės veiklos galimybėmis; ribotas fondų atitikimas jų interesams; griežtos taisyklės; nepakankama informacija apie bibliotekų paslaugas; nepalankus personalo požiūris bei trūkumas paaugliams pritaiktų erdvių ir veiklų (Li, Ha, Aristeguieta, 2023; Agosto, Magee, Dickard, Forte, 2016; Bernier, Males, & Rickman, 2014 ir kt.).

Atsižvelgiant į empirinio tyrimo uždavinį – identifikuoti bibliotekos paslaugų paaugliams patrauklumą ir nepatrauklumą Biržų rajono savivaldybės Jurgio Bielinio viešojoje bibliotekoje (toliau – Biržų SVB) – pasirinktas kokybinis tyrimo metodas, taikant pusiau struktūrizuoto interviu metodą. Pusiau struktūrizuotas interviu metodas dėkingas tuo, kad iš anksto parengtus struktūruotus klausimus interviu eigoje galima papildyti, t. y. gilinantis į pateiktus atsakymus, užduoti papildomus klausimus, kas leidžia išsamiau išanalizuoti tyrimo objektą. Kokybiniai tyrimo metodai taikomi tada, kai siekiama išsamiai suprasti informantų patirtis, požiūrius, lūkesčius ir subjektyvius vertinimus, nagrinėjant socialinius reiškinius jų realiame kontekste (Creswell, 2007). Interviu metu surinkti duomenys apdorojami turinio analizės metodu. Interviu su bibliotekos darbuotojais padėjo atskleisti bibliotekininkų požiūrį į teikiamas paslaugas paaugliams ir jų gerinimą. Pokalbis su paaugliais – atskleidė paauglių lūkesčius ir trūkumus dabartinėje paslaugų pasiūloje. Mokytojų ir tėvų, kaip suinteresuotų šalių, nuomonė yra svarbi įgyvendinant bendradarbiavimo su biblioteka galimybes. Rengiant rekomendacijas atsižvelgta į jų išvagas.

Tyrimo metodologinės nuostatos. Tyrimo metodologinės nuostatos grindžiamos trimis tarpusavyje suderinamomis teorinėmis prieigomis:

- Eriksono psichosocialinės raidos teorija (Erikson, 1968) leidžia pagrįsti paauglių identiteto paieškos, priklausymo grupei ir neformalaus bendravimo erdvių svarbą, o tai padeda interpretuoti jų lankymosi ar nesilankymo bibliotekoje motyvus.
- Piaget kognityvinio vystymosi teorija (Piaget, 1972) paaiškina paauglių augantį savarankiškumą, abstraktų mąstymą bei poreikį kūrybinei veiklai ir eksperimentavimui.
- Savęs determinacijos teorija (Ryan & Deci, 2000) pagrindžia, kodėl paaugliai labiau įsitraukia į veiklas, kurios tenkina jų autonomijos, kompetencijos ir ryšio poreikius, o biblioteka gali tapti erdve šiems poreikiams realizuoti. Šių teorijų integracija sudaro nuoseklią metodologinę bazę, leidžiančią ne tik pagrįsti pasirinkto tyrimo metodo tinkamumą, bet ir interpretuoti gautus duomenis platesniame paauglių raidos ir socialinio konteksto kontekste.

Tyrimo instrumentarijos pagrindimas. Remiantis teorinėje dalyje nagrinėtų mokslinių straipsnių autoriais, buvo sudarytas tyrimo instrumentarijus iš šešių diagnostinių blokų.

Pirmas diagnostinis blokas – *Bibliotekos paslaugų paaugliams prieinamumas*. Šis blokas sudarytas remiantis autorių Campana, Martens, Filippi, & Clunis (2022); Ornstein, & Reid (2022); Asemi (2018); Bloomer (2021); Dotson, Davis, & Jones (2021); Uragami, & Koizumi (2018); Campana, Martens, Filippi, & Clunis, (2022); Lopez, Caspe, & McWilliams (2016) teorinėmis išvalgomis. Bloką sudaro šie kriterijai: bibliotekos fizinė ir skaitmeninė prieiga bei paslaugų prieinamumas socialiniu aspektu.

1 lentelė. Pirmas pusiau struktūrizuoto interviu diagnostinis blokas

Diagnostinis blokas	Kriterijus	Indikatoriai
Bibliotekos paslaugų paaugliams prieinamumas	Fizinė prieiga	Biblioteka pasiekama viešuoju transportu ar pėsčiomis. Darbo laikas pritaikytas po pamokų ir savaitgaliais. Paaugliai saugiai patenka į biblioteką.
	Skaitmeninė prieiga	Bibliotekos svetainė, socialiniai tinklai ir e. paslaugos prieinamos ir aktualios paaugliams. Galimybė naudotis virtualiomis paslaugomis (e. knygos, renginiai, rezervacijos).
	Paslaugų prieinamumas socialiniu aspektu	Paslaugos prieinamos visiems paaugliams nepriklausomai nuo socialinės padėties ar gyvenamosios vietos. Biblioteka bendradarbiauja su mokyklomis, jaunimo centrais, bendruomenėmis, tėvais. Tėvų/šeimos įtaka.

Antras diagnostinis blokas – *Paslaugų turinio aktualumas ir įvairovė*. Diagnostinis blokas sudarytas remiantis Subramaniam, Scaff, Kawas, Hoffman, & Davis (2018); (Koh, & Abbas, 2016); Fauber, & Fletcher (2023); Bannwart, & Minich (2020) mokslinėmis išvalgomis. Bloką sudaro skaitymo ir medijų raštingumo ugdymo; turinio įvairovės; paslaugų atitikimo paauglių interesams kriterijai.

2 lentelė. Antras pusiau struktūrizuoto interviu diagnostinis blokas

Diagnostinis blokas	Kriterijus	Indikatoriai
Paslaugų turinio aktualumas ir įvairovė	Atitikimas paauglių interesams	Siūlomos veiklos (dirbtuvės, klubai, žaidimai, kūryba) atitinka jaunimo pomėgius. Veiklose aptariamos aktualios temos: tapatybė, emocijos, technologijos, kūryba.
	Turinio įvairovė	Yra skirtingo pobūdžio veiklų – kultūrinių, edukacinių, socialinių, technologinių. Biblioteka siūlo galimybes tiek aktyviam dalyvavimui, tiek laisvalaikiui. Kuriamos ir įgyvendinamos STEAM programos.
	Skaitymo ir medijų raštingumo ugdymas	Rengiamos skaitymo iniciatyvos, iššūkiai, knygų rekomendacijos. 2.3.2. Vyksta medijų, informacinio raštingumo, kūrybinių technologijų užsiėmimai.
	Tobulinimo kryptys	Paaugliai įvardija, kokių paslaugų ar veiklų jiems trūksta. 6.3.2. Pateikiamos rekomendacijos dėl erdvės, komunikacijos ar veiklų pokyčių (lūkesčiai).

Trečias diagnostinis blokas – *Bibliotekos įvaizdis ir komunikacija*. Blokas sumodeliuotas remiantis Wu, & Yang (2022); Partridge, Power, Ostini, Owen, & Pizzani (2021); Agosto (2016); Ha, Aristeguieta (2023); Bernier, Males, & Rickman (2014) pastebėjimais moksliniuose straipsniuose. Bibliotekos matomumas ir atpažįstamumas; komunikacijos stilius; įvaizdis visuomenėje – kriterijai, iš kurių susideda trečiasis blokas.

3 lentelė. Trečias pusiau struktūrizuoto interviu diagnostinis blokas

Diagnostinis blokas	Kriterijus	Indikatoriai
Bibliotekos įvaizdis ir komunikacija	Matomumas ir atpažįstamumas	Paaugliai žino apie bibliotekos renginius ir veiklas. Biblioteka aktyvi socialiniuose tinkluose (Instagram, TikTok, Facebook).
	Komunikacijos stilius	Naudojamas jaunimui artimas kalbos stilius ir vizualinė estetika. Informacija pateikiama patraukliai, įtraukiant vaizdus, trumpus video.
	Įvaizdis visuomenėje	Biblioteka suvokiama kaip šiuolaikiška, atvira ir įdomi vieta. Paaugliai biblioteką sieja su kūryba, laisve ir socializacija, o ne vien (arba tik) su knygomis.
	Iniciatyvos ir saviraiška	Paaugliai turi galimybę siūlyti idėjas, inicijuoti veiklas. Biblioteka palaiko jaunimo savanorystę ir kūrybines iniciatyvas.
	Grįžtamasis ryšys	Biblioteka reguliariai renka paauglių nuomonę apie paslaugas. Pasiūlymai įtraukiami į paslaugų tobulinimo planus. Paaugliai įtraukiami į strategijų kūrimo darbo grupes.

Ketvirtas diagnostinis blokas – *Aplinkos ir personalo veiksniai*. Šis blokas sudarytas remiantis mokslininkų Shank, Bell (2011) Ornstein, & Reid (2022) Cota (2024) Zickuhr, Rainie, Purcell (2013) Agosto (2015) Ratnayake (2023) Aplin (2013) Knapp, Hersch, Wijaya, Herrera (2023) Adetayo, & Williams-Ilemobola (2021) Trivisonno, & van der Schalie, (2021) pastebėjimais ir išvalgomis. Šį bloką sudaro kriterijai: fizinės aplinkos patrauklumas, psichologinė atmosfera, darbuotojų kompetencijos.

4 lentelė. Ketvirtas pusiau struktūrizuoto interviu diagnostinis blokas

Diagnostinis blokas	Kriterijus	Indikatoriai
Aplinkos ir personalo veiksniai	Fizinės aplinkos patrauklumas	Biblioteka turi jaunimui pritaikytą zoną su poilsio, kūrybos ir bendravimo erdvėmis. Aplinkos dizainas modernus, patogus ir draugiškas.
	Psichologinė atmosfera	Paaugliai jaučiasi laukiami, priimti ir gerbiami. Paaugliai bibliotekoje jaučiasi saugūs. Personalas palaiko neformalią, draugišką komunikaciją.
	Darbuotojų kompetencijos	Bibliotekininkai geba bendrauti su paaugliais, taikyti šiuolaikinius metodus. Dalyvauja kvalifikacijos kėlimo veiklose, skirtose jaunimo paslaugoms. Išmano paauglystės raidos tarpsnio ypatumus. Identifikuoja Z, Alfa kartų išskirtinumą, parenka ir taiko darbo metodus su šių kartų paaugliais.

Penktas diagnostinis blokas – *Paauglių įsitraukimas ir dalyvavimas*. Apie tai moksliniuose straipsniuose rašo Ornstein, & Reid (2022); Watanabe, King, Masanori Koizumi (2025); Ornstein, & Reid (2022); Colwell, Woodward, & Hutchison (2018); Kinnaird (2018); Dowds, Halpin, Snow, Hines, Ibrahim, Ortiz, & Mohammed (2017). Remiantis jų mokslinė analize, sudarytas šis blokas. Analizuojami kriterijai: paauglių dalyvavimo bibliotekos veikloje lygis, iniciatyvos ir saviraiška, grįžtamasis ryšys.

5 lentelė. Penktas pusiau struktūrizuoto interviu diagnostinis blokas

Diagnostinis blokas	Kriterijus	Indikatoriai
Paauglių įsitraukimas ir dalyvavimas	Dalyvavimo lygis	Paaugliai dalyvauja bibliotekos veiklose, projektuose, klubuose. Pastebimas nuolatinis jaunimo lankomumas.
	Iniciatyvos ir saviraiška	Paaugliai turi galimybę siūlyti idėjas, inicijuoti veiklas. Biblioteka palaiko jaunimo savanorystę ir kūrybines iniciatyvas.
	Grįžtamasis ryšys	Biblioteka reguliariai renka paauglių nuomonę apie paslaugas. Pasiūlymai įtraukiami į paslaugų tobulinimo planus. Paaugliai įtraukiami į strategijų kūrimo darbo grupes.

Šeštas diagnostinis blokas – *Patrauklumo ir nepatrauklumo priežastys*. Šis blokas sukonstruotas remiantis Calhoun (2020); Lehmann (2023); Li, Ha, Aristeguieta (2023); Cesari (2014); Cota (2024); Giffen (2020); Agosto (2015); Bernier, Males, & Rickman (2014); Zickuhr, Rainie, Purcell (2013); Zanardelli (2021); Martyka, Figurska-Dudek, Pásztor, Kuśmierska, Sorek, Owsiak (2024) straipsnių analize šio darbo teorinėje dalyje. Bloką sudaro šie kriterijai: bibliotekos patrauklumą didinantys veiksniai; nepatrauklumą lemiantys veiksniai; tobulinimo kryptys.

6 lentelė. Šeštas pusiau struktūrizuoto interviu diagnostinis blokas

Diagnostinis blokas	Kriterijus	Indikatoriai
Patrauklumo ir nepatrauklumo priežastys	Patrauklumą didinantys veiksniai	Paaugliai pabrėžia teigiamas patirtis (įdomios veiklos, draugiška atmosfera, kūrybos galimybės). Pastebimas augantis jaunimo įsitraukimas ir lankomumas.
	Nepatrauklumą lemiantys veiksniai	Veiklos laikomos nuobodžiomis ar neatitinkančiomis amžiaus poreikių. Trūksta informacijos arba nepatraukli komunikacija. Bibliotekos erdvė ar taisyklės suvokiamos kaip ribojančios. Personalo nekompetencija. Menkas, nepatrauklus, pasenusio turinio knygų fondas.
	Tobulinimo kryptys	Paaugliai įvardija, kokių paslaugų ar veiklų jiems trūksta. Pateikiamos rekomendacijos dėl erdvės, komunikacijos ar veiklų pokyčių (lūkesčiai).

Duomenų rinkimo metodas. Tyrimui buvo pasirinktas pusiau struktūrizuotas interviu metodas, kuris leidžia gauti gilų ir įvairiapusį supratimą apie tyrime dalyvaujančių informantų patirtis. Šis metodas leidžia papildyti iš anksto paruoštą klausimyną papildomais klausimais, priklausomai nuo to, kiek reikalinga įsigilinti į nagrinėjamą temą, išlaikant tam tikrą klausimų tvarkos kontrolę. Gaunami atsakymai į iš anksto numatytus klausimus, bet ir lanksčiai reaguojama į tyrimo dalyvių pasisakymus, išryškinant individualias įžvalgas, emocijas ir prasminius akcentus. Paauglių apklausa suteikia

galimybę atskleisti jų realius poreikius, motyvaciją bei santykį su biblioteka, tėvų interviu padeda suprasti šeimos vaidmenį ir požiūrį į biblioteką kaip ugdymo bei laisvalaikio erdvę, o pedagogų patirtys leidžia įvertinti bibliotekos reikšmę ugdymo procese ir bendradarbiavimo galimybes. Todėl pusiau struktūruotas interviu yra tinkamas metodas, leidžiantis holistiškai ir kontekstualiai atskleisti nagrinėjamo reiškinių esmę. Interviu klausimai atitinka kokybinio tyrimo metodologijos principus (Kvale & Brinkmann, 2009), nes yra atviri, refleksyvūs ir skatina gilų, prasminį respondentų patirčių pasakojimą. Tai leidžia ne tik įvertinti esamą situaciją, bet ir identifikuoti galimas bibliotekos paslaugų bei erdvių tobulinimo kryptis.

Tyrimo instrumento struktūra (žr. 1 priedą). Tyrimo instrumento (klausimyno) logika, kai atskirai apklausiamos skirtingos respondentų grupės – paaugliai, jų tėvai, mokyklos pedagogai ir bibliotekos darbuotojai – yra grindžiama trianguliacijos, sisteminio požiūrio ir suinteresuotųjų šalių (stakeholders) teoriniais principais. Pirmiausia, tokia klausimyno struktūra remiasi duomenų ir perspektyvų *trianguliacijos principu* (Denzin, 2002), kai tas pats reiškinys analizuojamas iš skirtingų socialinių pozicijų. Nors visoms grupėms taikomi tie patys teoriškai pagrįsti diagnostiniai blokai, skirtingų respondentų patirtys leidžia palyginti ir papildyti duomenis, atskleidžiant tiek sutapimus, tiek skirtumus vertinant bibliotekos patrauklumą paaugliams. Šiame tyrime apklausiami: paaugliai (tiesioginiai paslaugų naudotojai), tėvai (šeimos ir palaikymo perspektyva), mokyklų pedagogai (ugdymo ir socialinio konteksto perspektyva), bibliotekos darbuotojai (institucinė ir profesinė perspektyva). Nors analizuojami tie patys diagnostiniai blokai, kiekviena grupė pateikia skirtingą patirties „pjūvį“, leidžiantį palyginti suvokimą ir realią praktiką. Tai didina tyrimo patikimumą ir analitinę gilumą.

Antra, tyrimo instrumento logika grindžiama ekologiniu ir sisteminiu požiūriu (Bronfenbrenner, 1986), pagal kurį paauglio santykį su biblioteka formuoja ne tik individuali patirtis, bet ir artimiausia aplinka – šeima, mokykla bei institucinis kontekstas. Todėl diagnostiniai blokai, tokie kaip paslaugų prieinamumas, aplinka ar personalo veiksniai, yra aktualūs visoms grupėms, tačiau kiekviena jų juos vertina iš skirtingo vaidmens perspektyvos. Metodologiniu požiūriu toks klausimyno sudarymas atitinka kokybinio tyrimo nuoseklumo ir palyginamumo principus. Naudojant tuos pačius teorinius blokus skirtingoms respondentų grupėms, sudaromos sąlygos atlikti analizę ir sistemingai lyginti požiūrius, išryškinant bendras tendencijas ir specifinius kiekvienos grupės vaidmens aspektus.

Tyrimo imtis, geografija. Į nagrinėjamą temą stengtasi pažvelgti įvairiais pjūviais, t. y. kaip tą pačią problemą identifikuoja ir numato (siūlo) sprendimus suinteresuotųjų grupių (paauglių, tėvų, mokytojų ir bibliotekininkų) dalyviai. Interviu procese laisvanoriškai dalyvavo 24 informantai: 6 paaugliai nuo 14 iki 18 metų, jų tėvai (6), 6 mokytojai ir 6 bibliotekininkai. Biržų SVB struktūrą sudaro miesto viešoji biblioteka ir 19 kaimo struktūrinių padalinių (filialų) išsidėsčiusių įvairiu atstumu nuo miesto centro. Tyrime dalyvavo 4 paaugliai besimokantys ir gyvenantys Biržų mieste, 1 gyvenantis ir besimokantis Vabalninko mieste, kuriame yra bibliotekos padalinys ir gimnazija; ir 1 iš Pabiržės miestelio. Pastarasis gyvena miestelyje, mokosi Biržuose, naudojasi bibliotekos paslaugomis tiek kaimo padalinyje, tiek miesto bibliotekoje. Mokytojus stengtasi atsirinkti pagal tai, ar jie dirba su paaugliais. Tyrime dalyvavę pedagogai dirba: 4 informantai Biržų miesto mokyklose, 2 – Vabalninko gimnazijoje. Atitinkamai kalbinti bibliotekininkai, dirbantys su paaugliais: 4 iš Biržų SVB, 1 iš Vabalninko miesto struktūrinio padalinio, 1 iš Pabiržės filialo.

Tyrimo etika. Prieš pradėdant interviu, kiekvienas informantas buvo supažindintas su tyrimo tikslu, kur ir kaip surinkta informacija bus panaudota. Taip pat užtikrintas dalyvių anonimiškumas,

informacijos konfidencialumas, iš tėvų paimiti sutikimai dėl nepilnamečių dalyvavimo tyrime. Laikantis konfidencialumo, visi interviu dalyviai yra užkoduoti priskiriant raidę, kuri identifikuoja grupę (paaugliai – P, tėvai – T, mokytojai – M, bibliotekininkai – B) ir numerį, kuris koduoja kiekvieną dalyvį atskirai.

Duomenų analizės metodas. Interviu metu surinkti duomenys analizuojami pasitelkiant pusiau struktūruoto interviu kokybinę turinio analizę (angl. content analysis) bei statistinę aprašomąją analizę. Atliekant duomenų analizę, buvo nustatytos pagrindinės kategorijas atspindinčios respondentų nuomonę, požiūrį, patirtį. Taip pat išryškintos subkategorijos, kurios vėliau buvo interpretuojamos siekiant pateikti esmines tyrimo įžvalgas.

3.2. Tyrimo rezultatų analizė ir interpretavimas

Bibliotekos paslaugų paaugliams prieinamumas. Analizuojant bibliotekos paslaugų prieinamumą, pradedama nuo to, ar paaugliai apskritai lankosi bibliotekoje. Informantai paaugliai atsako, kad lankosi, nurodo apsilankymo dažnumą, lankymo/nelankymo priežastis. Anot paauglių, bibliotekoje lankosi vidutiniškai kartą per mėnesį ar net rečiau: „Kartą per 1-2 mėnesius <...> manau, kad lankausi dažnai“ [P1]; „Kartą per mėnesį“ [P2]; „Dažnai, kartą per mėnesį“ [P3]; „<...> panašiai kartą į mėnesį, kartais – dažniau, kartais – rečiau <...> [P4]; „Du kartus per metus“ [P6]. Vienas paauglys teigė, kad nesilanko viešojoje bibliotekoje, nesilankymo priežastį įvardija taip: „Nesilankau <...> neskaitau knygų“ [P5], taip pagrįsdamas Ha, Aristeguieta (2023) mintį, kad vaikai biblioteką sieja su skaitymu, o jeigu neskaito, tai joje ir nesilanko.

Lankymosi bibliotekoje pagrindinė priežastis – knygų skolinimasis: „Ateinu pasiimti, pasikeisti knygų“ [P1]; „Liepia tėvai. Reikia skaityti knygas dėl mokyklos <...> jei perskaitau, ateinu pasiimti <...> Kartais ateinu į renginius, jei tėvai pasako“ [P2]; „Apsilankymo dažnumą lemia knygų „pasibaigimas““ [P3]; „<...> pasiimu skaityti grožinę literatūrą <...> mokausi skaityklose <...> [P4].

Neskaitymo priežastys taip pat įvairios. Pagrindinė – laiko stoka: „<...> nerandu laisvo laiko skaitymui <...> [P1]; „Dažniau neišeina - tai, kad labai daug namų darbų“ [P3]; „<...> neturiu laiko apsilankymas bibliotekoje <...>“ [P4]; „<...> nerandu daug laisvo laiko skaitymui <...> tai, kad baisiai daug namų darbų užduoda <...>“ [P5]. Šiuo aspektu pagrindžiama teorija, kurią išsako Zickuhr, Rainie, Purcell (2013), teigdami, kad paaugliai nesilanko bibliotekose dėl per didelio užimtumo. Agosto (2016) teigia, kad viena iš bibliotekų nelankymo priežasčių – per didelis atstumas nuo namų iki bibliotekos. Tai patvirtina ir viena paauglė respondentė: „<...> biblioteka toli, kitame miesto gale <...>“ [P3]; Paaugliai taip pat nesilanko viešojoje bibliotekoje, nes „Reikalingas knygas gaunu mokyklos bibliotekoje“ [P6] arba „<...> po pamokų ir laisvadieniais noriu pabūti su šeima“ [P1].

Išskiriamos pagrindinės „Paauglių lankymosi bibliotekoje priežastys“ subkategorijos: praktiniai lankymosi tikslai; išorinė įtaka; asmeninis interesas; nesilanko (žr. 7 lentelę).

7 lentelė. Paauglių lankymosi bibliotekoje priežastys

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Praktiniai lankymosi tikslai	„Ateinu pasiimti, pasikeisti knygų“ [P1]; „Apsilankymo dažnumą lemia knygų „pasibaigimas““ [P3].	2
Išorinė įtaka	„Liepia tėvai. Kartais ateinu į renginius, jei tėvai pasako“ [P2]; Reikia skaityti knygas dėl mokyklos <...> jei perskaitau, ateinu pasiimti <...> [P6].	2

Asmeninis interesas	„<...> pasiimu skaityti grožinę literatūrą <...> mokausi skaityklose <...>“ [P4].	1
Nesilanko	„<...> neskaitau knygų“ [P5].	1

Subkategorijų turinys leidžia daryti prielaidą, kad biblioteka paauglių sąmonėje vis dar stipriai siejama su knygų skaitymu, o kitos jos funkcijos nėra pakankamai atpažįstamos ar patrauklios šiai amžiaus grupei. Visuose teiginiuose aiškiai matyti, kad pagrindinis lankymosi motyvas yra knygų pasiėmimas ar keitimas. Biblioteka suvokiama kaip vieta, skirta gauti skaitymo medžiagą - lankomasi tada, kai atsiranda konkretus poreikis, o ne dėl pačios erdvės ar siūlomų veiklų. Viena teiginys akcentuojamas išorinis spaudimas kaip lankymosi priežastis – tėvų nurodymai ir mokyklos reikalavimai: „*Liepia tėvai. Reikia skaityti knygas dėl mokyklos* <...>“ [P2]. Tai leidžia teigti, kad daliai paauglių bibliotekos lankymas nėra savarankiškas pasirinkimas, bet labiau susijęs su pareiga ar kontrole iš suaugusiųjų pusės. Net dalyvavimas renginiuose vyksta ne iš vidinės motyvacijos, o tėvų paskatinimu. Taigi, paauglių santykis su biblioteka yra siauras ir orientuotas į knygas. Šiuo požiūriu patvirtina Agosto (2016), Ha, Aristeguieta (2023) teorija, kurie teigia, kad paauglių tarpe susiformavęs stereotipinis požiūris, kad bibliotekos yra knygų tiekimo vieta.

Neskaitymo priežastys taip pat įvairios. Pagrindinė – laiko stoka: <...> *nerandu laisvo laiko skaitymui* <...> [P1]; „*Dažniau neišeina - tai, kad labai daug namų darbų*“ [P3]. Šiuo aspektu pagrindžiama teorija, kurią išsako Zickuhr, Rainie, Purcell (2013), teigdami, kad paaugliai nesilanko bibliotekose dėl per didelio užimtumo. Agosto (2016) teigia, kad viena iš bibliotekų nelankymo priežasčių – per didelis atstumas nuo namų iki bibliotekos. Tai patvirtina ir viena paauglė respondentė: „<...> *biblioteka toli, kitame miesto gale* <...>“ [P3]; Paaugliai taip pat nesilanko viešojoje bibliotekoje, nes „*Reikalingas knygas gaunu mokyklos bibliotekoje*“ [P6] arba „<...> *po pamokų ir laisvadieniais noriu pabūti su šeima*“ [P1]. Iškiriamos pagrindinės „Paauglių neskaitymo priežastys“ subkategorijos: *bendras laisvo laiko trūkumas; didelis mokymosi krūvis; nemėgsta skaityti* (žr. 8 lentelę).

8 lentelė. Paauglių neskaitymo priežastys

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Bendras laisvo laiko trūkumas	„<...> <i>nerandu laisvo laiko skaitymui</i> <...>“ [P1]; „<...> <i>neturiu laiko apsilankymams bibliotekoje</i> <...>“ [P4]; „<...> <i>nerandu daug laisvo laiko skaitymui</i> <...>“ [P2].	3
Didelis mokymosi krūvis	„ <i>Dažniau neišeina – tai, kad labai daug namų darbų</i> “ [P3]; „<...> <i>tai, kad baisiai daug namų darbų užduoda</i> <...>“ [P6].	2
Nemėgsta skaityti	„ <i>Neskaitau iš principo, ne man tas knygų skaitymas</i> <...> <i>dėl mokyklos pačias ploniausias, ir tai...</i> “ [P5].	1

Subkategorijų teiginiai rodo, kad 5 iš 6 informantų aiškiai įvardija laisvo laiko stoką tiek skaitymui, tiek apsilankymams bibliotekoje. Tai rodo, kad skaitymas ir bibliotekos lankymas nėra prioritetinės veiklos paauglių kasdienybėje. Bibliotekos lankymą labiausiai riboja laiko trūkumas, kurį dažniausiai lemia didelis mokyklinis krūvis, tuo pagrindžiamas Manuel, & Carter (2015) teiginys, kad paaugliai praranda poreikį lankytis bibliotekoje dėl didelio užimtumo mokykloje. Dar keletas įvardintų priežasčių: nepatogi bibliotekos lokacija, dažnu atveju – vidinė motyvacija. Mokykla tampa konkurente bibliotekai dėl paauglių išipareigojimų.

Campana, Martens, Filippi, & Clunis, (2022), Lopez, Caspe, & McWilliams (2016) tyrinėję bibliotekų ir tėvų, šeimų bendradarbiavimą, teigia, kad labai svarbus bendradarbiavimas, norint

nuosekliai ugdyti vaikų naudojimosi bibliotekinėmis paslaugomis įpročius. Bibliotekoms keliamas uždavinys – kurti paslaugas pritaikytas visai šeimai. Tyrime dalyvavę paauglių tėvai apie bibliotekose teikiamas paslaugas, savo vaikų – paauglių lankymąsi jose dažnumą, apsilankymų / nesilankymų priežastis žino. Anot jų, jaunuoliai bibliotekoje lankosi gana retai: „Gana retai“ [T1]; „Lankosi, bet galėtų ir dažniau <...>“ [T2]; arba „<...> nesilanko, deja <...>“ [T6].

Pagrindinė priežastis dėl ko vaikai eina į biblioteką (beveik tą patį įvardina ir paaugliai) yra programinės literatūros skaitymas: „<...> tik dėl programinės literatūros nueina į mokyklos biblioteką“ [T6]; „<...> dėl mokyklos užduočių, lietuvių kalbos mokytoja liepia <...>“ [T4]. Taip pat tėvai įvardija, kad jų vaikai lankosi bibliotekoje, nes „<...> vyksta renginiai, susitikimai <...> reikia atsiskaityti mokytojai perskaitytas knygas“ [T3]; „<...> yra kviečiami į renginius <...>“ [T5].

Tėvai teigia, kad paaugliams reikalingas motyvavimas. Motyvuoja pažymys mokykloje: „<...> paskatinti mokytojo pažymio įvertinimu <...>“ [T5]; stengiasi motyvuoti savo pavyzdžiu: „Eiti patiems, vestis kartu vaiką, aptarti perskaitytas knygas <...>“ [T1]; „Mūsų šeimoje skatinimas šiuo metu eina per pavyzdį. Manau svarbu taip pat neprimesti vaikui savo nuomonės dėl knygų temų, pavyzdžiui, leisti reikšti savo nuomonę ir pasirinkimą, nes tai didina jo motyvaciją ir savarankiškumą T2; „<...> kaip mama skatinu ir motyvuoju, bet rezultatas kol kas neigiamas <...> kalbamės ir mato skaitančių“ [T3]; „Kalbamės apie perskaitytas knygas“ [T4]; „rodyti pavyzdį, kalbėtis apie skaitymą, skatinti ir padėti susirasti įdomų turinį“ [T6]. Vienas iš tėvų pabrėžia, kad bibliotekos savo paslaugomis – knygų skolinimu į namus, prisideda prie šeimos socialinės padėties gerinimo: „Daug skaitome, nebūtume įpirkę tiek daug knygų. Galime sakyti, kad biblioteka prisideda prie mūsų gerbūvio“ [T1]. Mokslininkai Campana, Martens, Filippi, & Clunis, (2022) teigia, kad bibliotekos vykdo ugdomąją veiklą, į kurias įtraukia tėvus. Tėvai dažnu atveju taip pat tampa bibliotekos paslaugų vartotojais. Šiuo analizuojamu atveju, tėvai taip pat atlieka ugdomąją veiklą skatindami savo paauglius skaityti ir lankytis bibliotekose. Teiginiai rodo, kad visi tyrime dalyvavę tėvai (6 informantai) žino apie savo vaikų paauglių poreikį lankytis bibliotekoje. Dalis tėvų (2 apklaustieji) apibūdina paauglių lankymąsi bibliotekoje kaip retą arba priklausančią nuo konkretaus poreikio. Vienas išsako vertinamąjį požiūrį: „Lankosi, bet galėtų ir dažniau <...>“ [T2]. Tai rodo, kad skaitymas vertinamas kaip moralinė vertybė tėvų požiūriu. Dalis tėvų neapibrėžia tikslaus apsilankymų skaičiaus: „Lankosi, nežinau, kaip dažnai tik“ [T5], tai reiškia, kad vaiko apsilankymai bibliotekoje nėra kontroliuojami ir jam suteikiamas savarankiškumas. Teiginys: „<...> nesilanko, deja <...>“ [T6] atskleidžia neigiamą vertinimą ar net nusivylimą. Bibliotekos nelankymas šiuo atveju suvokiamas neigiamai, kaip neatliepiantis tėvų lūkesčių.

Priežastis, dėl kurių lankosi jų vaikai, tėvai teigia, kad tai yra programinės literatūros skaitymas: „<...> tik dėl programinės literatūros nueina į mokyklos biblioteką“ [T6]; „<...> dėl mokyklos užduočių, lietuvių kalbos mokytoja liepia <...>“ [T4]. Šie teiginiai sutampa su pačių paauglių išsakytomis mintimis, kurie taip pat nurodo, jog bibliotekoje lankosi dėl programinės literatūros. Šiuo požiūriu biblioteka suvokiama kaip mokyklos ugdymo proceso dalis.

Jeigu paaugliai biblioteką mato tik per knygų skaitymo prizmę, tai tėvai bibliotekai suteikia platesnę prasmę ir įvardija, kad jų vaikai lankosi bibliotekoje, nes „<...> vyksta renginiai <...> yra kviečiami į renginius <...>“ [T5]. Išryškėja mintis, kad bibliotekoje galima ne tik skaityti, skolintis knygas, bet ir leisti laisvalaikį dalyvaujant renginiuose.

Tėvai vieningai pabrėžia, kad paaugliams reikalingas papildomas motyvavimas skaityti ir lankytis bibliotekoje. Tėvai išskiria 4 pagrindinius motyvavimo būdus, pagal kuriuos sumodeliuotos

„Paauglių motyvavimo skaityti būdai tėvų požiūriu“ subkategorijos: mokyklinis skatinimas; skatinimas tėvų pavyzdžiu; bendravimas apie skaitymą, bibliotekos reikšmės suvokimas (žr. 9 lentelę).

9 lentelė. Paauglių motyvavimo skaityti būdai tėvų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Mokyklinis skatinimas	„<...> paskatinti mokytojo pažymio įvertinimu <...>“ [T5].	1
Skatinimas tėvų pavyzdžiu	„Eiti patiems, vestis kartu vaiką, aptarti perskaitytas knygas <...>“ [T1]; „Mūsų šeimoje skatinimas šiuo metu eina per pavyzdį. Manau svarbu taip pat neprimesti vaikui savo nuomonės dėl knygų temų, pavyzdžiui, leisti reikšti savo nuomonę ir pasirinkimą, nes tai didina jo motyvaciją ir savarankiškumą“ [T2]; „<...> kaip mama skatinu ir motyvuoju, bet rezultatas kol kas neigiamas <...> kalbamės ir mato skaitančią“ [T6]; „rodyti pavyzdį, kalbėtis apie skaitymą, skatinti ir padėti susirasti įdomų turinį“ [T3].	4
Bendravimas apie skaitymą (knygų aptarimas)	„Kalbamės apie perskaitytas knygas“ [T4]	1
Bibliotekos reikšmės suvokimas	„Daug skaitome, nebūtume įpirkę tiek daug knygų. Galime sakyti, kad biblioteka prisideda prie mūsų gerbūvio“ [T1].	1

Subkategorijų teiginiai rodo, kad tėvai aktyviai ieško būdų, kaip motyvuoti vaikus paauglius skaityti bei lankytis bibliotekoje. 4 informantai iš 6 mano, kad efektyviausias motyvas – asmeninis pavyzdys. Šiuo požiūriu pagrindžiami mokslininkų Campana, Martens, Filippi, & Clunis, (2022) teiginiai, kad bibliotekos vykdo ugdomąją veiklą, į kurias įtraukia tėvus. Tėvai dažnu atveju taip pat tampa bibliotekos paslaugų vartotojais. Šiuo analizuojamu atveju, tėvai taip pat atlieka ugdomąją veiklą skatindami savo paauglius skaityti ir lankytis bibliotekose. Tik vienas informantas mano, kad skatinimas pažymiu gali duoti teigiamą rezultatą. Išskirtiniu pavyzdžiu galime laikyti teiginį, kad bibliotekos savo paslaugomis – knygų skolinimu į namus, prisideda prie šeimos socialinės padėties gerinimo: „Daug skaitome, nebūtume įpirkę tiek daug knygų. Galime sakyti, kad biblioteka prisideda prie mūsų gerbūvio“ [T1]. Tai parodo biblioteką ne tik kaip kultūrinę ar ugdymo instituciją, bet ir kaip socialinės lygybės bei šeimos gerovės stiprinimo veiksnį. Šiuo aspektu pagrindžiama Ornstein, & Reid, (2022), teorija, kad biblioteka veikia kaip institucija mažinanti socialinę atskirtį – šeimos gali joje lankytis nepriklausomai nuo finansinių išteklių ir nepatirdami jokių išlaidų.

Zickuhr, Rainie, Purcell, (2013) teigia, kad paaugliai renkasi bibliotekas kaip erdvę mokymui, bendravimui, skaitymui, nemokamo interneto prieigai. Informantai mokytojai tai patvirtina teigdami, kad Biržų SVB paslaugų spektras yra platus: skolinamos knygos, organizuojami renginiai, knygų pristatymai, veikia kūrybinės dirbtuvės, rengiamos edukacijos, yra galimybė naudotis technologijomis. Analizuojant mokytojų teiginius, kategorija „Bibliotekinių paslaugų prieinamumas mokytojų požiūriu“ išsiskirstė į 3 pagrindines subkategorijas: edukacijos ir renginiai; informacijos ir technologijų prieinamumas; knygų ir literatūros paslaugos (žr. 10 lentelę).

10 lentelė. Bibliotekos paslaugų prieinamumas mokytojų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Edukacijos ir renginiai	„<...> edukacijos įvairios“ [M1]; „<...> stengiasi organizuoti renginius, atsižvelgdama į mokinių amžių, ugdymo programas“ [M2]; „<...> įvairios edukacijos“ [M4]; „Biblioteka siūlo gana platų paslaugų spektrą paaugliams – nuo knygų skolinimosi iki kūrybinių dirbtuvių, edukacijų ir įvairių renginių“ [M6].	4

Informacijos ir technologijų prieinamumas	„<...> paaugliai žaidžia kompiuteriu, ieško reikiamos informacijos“ [P3]; „<...> prieiga prie kompiuterių, taip pat knygos, jų dabar tikrai yra didelis pasirinkimas <...>“ [M4].	2
Knygų ir literatūros paslaugos	„<...> bibliotekoje daug knygų – įvairių žanrų ir temų, atitinkančių jų amžiaus tarpsnį“ [M5]; „Biblioteka siūlo gana platų paslaugų spektrą paaugliams – nuo knygų skolinimosi...“ [M6]; „Renkasi knygas, diskutuoja apie jas su bibliotekos darbuotojais, draugais“ [M3].	3

Analizuojami teiginiai parodo, kad biblioteka veikia kaip daugiafunkcė erdvė, jungianti formalaus ir neformalaus ugdymo, informacijos paieškos, kūrybos bei socialinio bendravimo galimybes. Nors paslaugų pasiūla yra įvairi ir atitinkanti paauglių poreikius, iš konteksto matyti, kad svarbus išlieka klausimas, kiek šios galimybės yra aktyviai išnaudojamos ir suvokiamos pačių paauglių kaip patrauklios.

Mokytojai pastebi, kad: „trūksta daugiau veiklų, kurios atitiktų paauglių savarankiškus interesus ir kūrybinius poreikius“ [M1]; Pateikti teiginiai leidžia veiklų trūkumą analizuoti kiekybiniu ir kokybiniu aspektu. Kategorijoje „Bibliotekos veiklų trūkumas mokytojų požiūriu“ išskiriamos 4 subkategorijos: *veiklos, atitinkančios interesus; didesnis renginių skaičius; literatūrinio ugdymo veiklos, interaktyvios veiklos* (žr. 11 lentelę).

11 lentelė. Bibliotekos veiklų trūkumas mokytojų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Veiklos, neatitinkančios interesų	„trūksta daugiau veiklų, kurios atitiktų paauglių savarankiškus interesus ir kūrybinius poreikius“ [M1].	1
Nepakankamas renginių skaičius	„<...> galėtų renginių būti daugiau“ [M3].	1
Literatūrinio ugdymo veiklos	„Galėtų būti rengiamos veiklos apie vieno ar kito rašytojo gyvenimą, kūrybą“ [M2]; „<...> skaitomos knygų ištraukos ir rengiami tų ištraukų aptarimai; klausimų-atsakymų valandos pagal skaitytus programinius kūrinius“ [M4]; „<...> skaitytų kūrinių inscenizavimas <...>“ [M5]	3
Interaktyvių veiklų stoka	„<...> daugiau veiklų, specialiai pritaiktų šiuolaikiniams paaugliams – pavyzdžiui, su technologijomis, socialiniais tinklais ar jaunimo kultūra susijusių projektų <...> trūksta interaktyvių veiklų, kurios atitiktų jų šiuolaikinius pomėgius – pavyzdžiui, kūrybos dirbtuvės, filmų peržiūros ar žaidimų vakarai“ [M6]	1

Teiginiai parodo, kad, nors biblioteka siūlo tam tikras veiklas paaugliams, jų nepakanka nei kiekybiškai, nei turinio prasme. Pedagogai pasigenda daugiau reguliarių, interaktyvių ir šiuolaikiniams paauglių interesams pritaiktų veiklų, kurios skatintų kūrybiškumą, savarankiškumą ir aktyvų dalyvavimą. Labiausiai pasigendama literatūrinio ugdymo veiklų, tai nurodo 3 iš 6 apklaustųjų. Tai rodo siekį, kad skaitymas būtų ne pasyvus, o patyriminis ir bendruomeniškas. Vienas informantas mano, kad trūksta veiklų, atitinkančių paauglių savarankiškus interesus, kūrybinius poreikius ir šiuolaikinę kultūrą. Tai tam tikra prasme parodo atotrūkį tarp tradicinių bibliotekos veiklų ir šiuolaikinio paauglių gyvenimo būdo. Vienas pedagogas teigia, kad veiklų paaugliams yra per mažai. Dar vienas informantas pasigenda veiklų įvairovės. Tai rodo, jog bibliotekos pasiūla suvokiama kaip nepakankama ir nepakankamai reguliari, todėl bibliotekos veiklos ne visada tampa patrauklia, nuolatine paauglių laisvalaikio dalimi.

Campana, Martens, Filippi, & Clunis (2022), Ornstein, & Reid (2022), Bloomer (2021), Witteveen (2017) ir kt. mokslininkai akcentuoja tarpinstitucinio bendradarbiavimo svarbą siekiant bendrų tikslų

paauglių mokymosi, saviraiškos, socialinio ugdymo ir atskirties mažinimo srityje. Jaunuoliai gali laisvai naudotis visais mokymuisi reikalingais išteklių: kompiuteriais, internetu, knygomis, duomenų bazėmis, t. y. sudaroma galimybė pasinaudoti priemonėmis, kurių ne visada turi mokykla: „<...> knygų, kurių negauna mokyklos bibliotekoje“ [T5]; „Reikalingas knygas gaunu mokykloje, o kai jų ten negaunu, einu į miesto biblioteką“ [P6].

Kalbinti mokytojai teigia, kad su mokiniais dalyvauja įvairiose bibliotekų organizuojamose veiklose. Nors bendrų veiklų įvardinama nemažai, mokytojams atrodo, kad veiklų galėtų būti daugiau ir įvairesnių. Pasigendama bendrų projektų: „<...> galimi bendri projektai <...>“ [M2]. Pedagogai mano, kad mokykla galėtų pasitarnauti kaip informacijos sklaidos kanalas: „<...> informacijos sklaida per mokyklos kanalus“ [M2]. Šiuo požiūriu pagrindžiamas Bloomer (2021) teiginys, kad bibliotekos mokyklose galėtų turėti standus, kuriuose talpintų informaciją apie vykdomas veiklas. Mokytojai mano, kad yra neišnaudota bendradarbiavimo forma lietuvių kalbos mokytojų metodikos grupėse ar net: „<...> organizuoti bendras pamokas <...>“ [M6]. Pasigendama daugiau iniciatyvos iš bibliotekos pusės, manoma, kad neišnaudotos visos bendradarbiavimo galimybės: „Biblioteka galėtų aktyviau bendradarbiauti su mokytojais <...>“ [M6]. Teiginių kategorija „Bendradarbiavimo galimybės mokytojų požiūriu“ sumodeliuota į 6 subkategorijas: bendri projektai ir renginiai; dalyvavimas metodinėse grupėse; integruotos pamokos; literatūrinio ugdymo plėtra; informacijos sklaida ir komunikacija; kitos neišnaudotos bendradarbiavimo galimybės (žr. 12 lentelę).

12 lentelė. Bendradarbiavimo galimybės mokytojų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Bendri projektai ir renginiai	„<...> galimi bendri projektai <...>“ [M2].	1
Dalyvavimas metodinėse grupėse	„Galėtų bibliotekininkės ir lietuvių kalbos mokytojos susitikti metodikos grupėse ir apsistarti, pavyzdžiui, pristatyti naujausią literatūrą, nusimatyti bendrus renginius ar projektus“ [M4].	1
Integruotos pamokos	„<...> organizuoti bendras pamokas <...>“ [M6].	1
Literatūrinio ugdymo plėtra	„<...> pristatoma rašytojų kūryba“ [M2]; „Galėtų būti rengiamos veiklos apie vieno ar kito rašytojo gyvenimą, kūrybą <...>“ [M4]; „Skaitytų kūrinių inscenizavimas <...>“ [M6].	3
Informacijos sklaida ir komunikacija	„<...> informacijos sklaida per mokyklos kanalus“ [M1].	1
Kitos neišnaudotos bendradarbiavimo galimybės	„<...> mokyklos ir bibliotekos bendradarbiavimo galimybės išnaudotos ne visos ir nepilnai“ [M4]; „Biblioteka galėtų aktyviau bendradarbiauti su mokytojais <...>“ [M6]; „<...> visada galima rasti dar daugiau galimybių bendradarbiavimui“ [M5].	3

Analizuoti teiginiai parodo, kad mokyklos ir bibliotekos bendradarbiavimas turi didelį, tačiau nepakankamai išnaudotą potencialą. Taip mano visi 6 kalbinti informantai. Siekiant didesnio paauglių įsitraukimo ir prasmingesnio bibliotekos vaidmens ugdyme, būtinas nuoseklus, sisteminis ir aktyvus bendradarbiavimas. Įgyvendinant bendrus projektus ir organizuojant veiklas, biblioteka gali tapti aktyvia ugdymo proceso partnere, o integruojant veiklas į ugdymo turinį, atsirastų puiki galimybė panaudoti bibliotekos turimus išteklius.

Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacijos (IFLA) gairėse pabrėžiama spausdintų ir skaitmeninių išteklių svarba, būtinybė juos nuolat atnaujinti, užtikrinti nemokamą interneto prieigą, ugdyti informacinį raštingumą, teikti skaitymo konsultacijas ir paslaugas įvairioms paauglių grupėms,

todėl labai svarbus bibliotekų aprūpinimas priemonėmis, kad būtų teikiamos kokybiškos ir patrauklios paslaugos. Bibliotekininkai informantai teigia, kad biblioteka yra šiuolaikiška, pakankamai aprūpinta ir teikia kokybiškas paslaugas paaugliams. Teiginių apie bibliotekos teikiamas paslaugas ir aprūpinimą kategorijoje „*Bibliotekos paslaugų pasiūla ir įvairovė bibliotekininkų požiūriu*“ išskiriamos 5 subkategorijos: *technologijos ir skaitmeniniai ištekliai; kūrybinės veiklos; kultūrinės ir edukacinės veiklos; poilsio ir laisvalaikio vieta; tradicinės bibliotekos paslaugos* (žr. 13 lentelę).

13 lentelė. Bibliotekos paslaugų pasiūla ir įvairovė bibliotekininkų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Technologijos ir skaitmeniniai ištekliai	„<...> šiandien biblioteka siūlo atviras erdves, nemokamą internetą, mokymus, renginius. Biblioteka apsirūpinusi kompiuteriais. Turi 3D spausdintuvą, virtualios realybės priemones, robotikai skirtus konstruktorius“ [B3]; „<...> naudojasi kompiuteriais“ [B5].	2
Kūrybinės veiklos	„Bibliotekos dažnai organizuoja kūrybines dirbtuves <...>“ [B3].	1
Kultūrinės ir edukacinės veiklos	„<...> filmų peržiūras <...>“ [B3]; „<...> dalyvauja renginiuose, edukacijose“ [B5]; „<...> edukacinius užsiėmimus“ [B6].	3
Poilsio ir laisvalaikio vieta	<...> yra laisvalaikio ir poilsio praleidimo aplinka: žaidimams, muzikos klausimui, filmų peržiūrom, tiesiog, susitikimams su draugais <...>“ [B5].	1
Tradicinės bibliotekos paslaugos	„<...> ateina skolintis knygų“ [B5]; „Siūlome knygų skolinimą <...>“ [B6]; „<...> skaitymo iššūkius, knygų pristatymus“ [B3].	3

Bibliotekininkų teiginiai atskleidžia, kad šiuolaikinė biblioteka paaugliams veikia kaip daugiavienė institucija, jungianti technologijas, neformalųjį ugdymą, laisvalaikį ir tradicinį skaitymą. Biblioteka ne tik suteikia prieigą prie informacijos ir knygų, bet ir kuria aplinką kūrybai, socialiniams ryšiams bei prasmingam laisvalaikiui. Tokia paslaugų įvairovė didina bibliotekos patrauklumą paaugliams ir stiprina jos reikšmę bendruomenėje. Informantai nurodo, kad biblioteka šiandien siūlo nemokamą internetą, kompiuterius, pažangias priemones; 3D spausdintuvą, virtualios realybės įrangą ir robotikos konstruktorius. Paaugliai aktyviai naudoja šiomis galimybėmis, ypač kompiuteriais. Tokiu būdu pagrindžiama Buyannemekh, Gil-Garcia, & Gasco Hernandez, (2024) nuomonė, kad šiuolaikinės bibliotekos atlieka svarbų vaidmenį mažinant skaitmeninę atskirtį ir suteikiant prieigą prie šiuolaikinių technologijų. Biblioteka organizuoja renginius, kūrybines dirbtuves, veda edukacijas. Šios veiklos sudaro sąlygas paaugliams ugdyti kūrybiškumą, technologinius ir socialinius įgūdžius, o mokymasis vyksta neformalioje, patrauklioje aplinkoje. Taip pat stengiamasi sukurti erdves žaidimams, muzikos klausymui, filmų peržiūroms ir susitikimams su draugais. Šiuo aspektu patvirtinama Koh, & Abbas (2016) teorija, kad šiuolaikinės bibliotekos vis aktyviau kuria paaugliams skirtas transformuojančias erdves ir paslaugas, skatinančias neformalųjį ugdymą. Taip biblioteka tampa saugia ir atvira socialine erdve, kurioje paaugliai gali jaustis bendruomenės dalimi.

Nors paaugliams pritaiktų paslaugų bibliotekoje teikiama nemažai, bibliotekininkai pripažįsta, kad paslaugoms trūksta patrauklumo ir aktualumo šiai amžiaus grupei. Tos požiūris rodo suvokimą, jog egzistuoja atotrūkis tarp institucijos siūlomų veiklų ir realių jaunimo interesų. Bibliotekininkų teiginiai apie paslaugų patrauklumo trūkumus suskirstyti į 3 subkategorijas: *veiklos, atitinkančios paauglių amžiaus poreikius; technologinės ir kūrybinės veiklos; laisvo pobūdžio veiklos* (žr. 14 lentelę).

14 lentelė. Bibliotekoje teikiamų paslaugų patrauklumo trūkumai bibliotekininkų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Veiklos, neatitinkančios paauglių poreikių	„Reikėtų organizuoti dar patrauklesnes, atitinkančias šio amžiaus poreikius veiklas“ [B1]; „<...> paslaugos nėra aktualios šių laikų paaugliams <...>“ [B3]; „Norėtųsi daugiau veiklų, kurios būtų artimesnės jaunimui ir skatintų juos dažniau užsukti“ [B6]	3
Technologinių ir kūrybinių veiklų trūkumas	„<...> trūksta dar daugiau užsiėmimų, skirtų būtent paauglių interesams, ypač technologinių ir kūrybinių projektų“ [B2].	1
Laisvalaikio pobūdžio veiklų trūkumas	„<...> reikėtų daugiau organizuoti laisvo pobūdžio saviraiškos susitikimų, tokių kaip diskusijos, teminiai vakarai ar konkursai, laisvalaikis“ [B5].	1

Pirmiausia akcentuojamas paslaugų trūkumas paaugliams. Taip mano 3 iš 6 informantų. Pastebimas technologinių ir kūrybinių veiklų trūkumas, kuris sudarytų sąlygas paaugliams aktyviau įsitraukti į veiklas, kurios suteikia galimybių eksperimentuoti, kurti ir naudoti šiuolaikines technologijas. Tokių būdu būtų pagrįstas Buyannemekh, Gil-Garcia, & Gasco Hernandez, (2024) teiginys, kad bibliotekos sudarydamos paaugliams galimybę eksperimentuoti, vykdyti kūrybinę veiklą panaudojant įvairias technologijas, tenkina šiuolaikinių jaunuolių poreikius, kurie save laiko „technologijų žmonėmis“.

Ornstein, & Reid (2022) teigia, kad aktyvus bendradarbiavimas su mokyklomis ir vietos bendruomenėmis padeda identifikuoti paauglius, kurie patiria socialinę atskirtį, išsiaiškinti jų poreikius, numatyti veiklas ir jas įgyvendinti. Anot bibliotekininkų, biblioteka supranta bendradarbiavimo tarp institucijų svarbą, kuri visada teikia naudą visoms bendradarbiaujančioms pusėms. Bibliotekų partneriai: bendrojo lavinimo mokyklos, gimnazijos, vaikų dienos centrai. Kartu vykdomos įvairios veiklos, įgyvendinami projektai. Iš informantų pateiktų teiginių sukonstruotos 2 subkategorijos kategorijai „Bibliotekos bendradarbiavimas su kitomis institucijomis bibliotekininkų požiūriu“ – bendradarbiavimas su mokyklomis; bendradarbiavimas su jaunimo organizacijomis (žr. 15 lentelę).

15 lentelė. Bibliotekos bendradarbiavimas su kitomis institucijomis bibliotekininkų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Bendradarbiavimas su mokyklomis	„Dėl mokinių įtraukimo į bibliotekos veiklas bendradarbiaujame su mokyklomis, Visi skaitymo skatinimo projektai, edukacijos padeda paaugliams atrasti bibliotekos veiklas ir erdves“ [B1]; „Bendradarbiaujame su gimnazija <...> Inicatyva yra abipusė – tiek mes siūlome įvairias veiklas, tiek paaugliai ar jų mokytojai išsako savo idėjas ar pageidavimus“ [B5]; „Bendradarbiavimas vyksta sklandžiai, toks abipusis bendravimas, grįstas pasitikėjimu ir geranoriškumu tarp bibliotekos ir mokytojų įstaigų, mokytojų pasiteisina“ [B6].	3
Bendradarbiavimas su jaunimo organizacijomis	„<...> vaikų dienos centrais“ [B1]; „Partnerystė yra tiesiog būtina, mes bandėme užmegzti bendradarbiavimą ir su jaunimo organizacijomis, atviru jaunimo ratu“ [B3]; „<...> Vaikų dienos centru“ [B5].	3

Pateikti teiginiai rodo, kad bibliotekos bendradarbiavimas su mokyklomis, vaikų dienos centrais ir jaunimo organizacijomis yra esminė priemonė paauglių įtraukimo į veiklas didinimui. Sėkmingo bendradarbiavimo pagrindas – abipusis iniciatyvumas, pasitikėjimu grįsti santykiai ir geranoriškumas, leidžiantys planuoti veiklas, atitinkančias paauglių poreikius ir interesus.

Bibliotekos darbuotojai teigia, kad norint užmegzti ryšį su mokykla, pirmiausia ieškoma asmeninio ryšio ir bendradarbiavimo galimybių su mokytojais individualiai: „Dažniausiai pirmas kontaktas būna su mokytoja. Vėliau mokytoja rodo iniciatyvą lankytis su klase bibliotekoje“ [B2]; „Partnerystės galimybių tikrai yra. Esant reikalui kreipiamės į mokyklų socialinius pedagogus. Vyksta abipusis bendradarbiavimas, pagrįstas geranoriškumo principu“ [B4].

Anksčiau buvo minėta, kad mokytojai bendradarbiavime pasigenda didesnės iniciatyvos iš bibliotekininkų. Ne visai teigiamą patirtį turi ir bibliotekos darbuotojai. Viena informantė teigė nusivylusi mokyklos požiūriu į siūlomas paslaugas: „Bendradarbiavimo su mokyklomis patirtį turiu, tik ji nėra labai vykusi, nes labiausiai pritrūko iniciatyvos iš mokytojų ir jų pagalbos organizaciniuose reikaluose <...> keli sugalvoti renginiai taip ir neįvyko, nes nebuvo gauta pritarimo iš mokyklos administracijos“ [B3].

Apibendrinant galima teigti, kad bendri sąlyčio taškai tarp paauglių, tėvų, mokytojų ir bibliotekininkų telkiasi aplink skaitymo ir mokymosi vertę, paauglių poreikių aktualizavimą, partnerystės svarbą ir bibliotekos potencialo pripažinimą. Šie aspektai sudaro tvirtą pagrindą integruotoms iniciatyvoms, kurios galėtų stiprinti paauglių įsitraukimą į bibliotekos veiklas ir paversti biblioteką patrauklia, bendruomenę jungiančia erdve.

Analizuojant paauglių, tėvų, mokytojų ir bibliotekininkų požiūrius, galima išskirti kelis bendrus sąlyčio taškus, kurie sudaro prielaidas kryptingam bendradarbiavimui ir bibliotekos vaidmens stiprinimui paauglių gyvenime.

Visos grupės pripažįsta skaitymo ir mokymosi svarbą, nors praktinis įsitraukimas į bibliotekos veiklas išlieka ribotas. Paaugliai biblioteką sieja daugiausia su programine literatūra ir mokymosi funkcija, tėvai tai supranta ir palaiko, o mokytojai bei bibliotekininkai mato biblioteką kaip ugdymo procesą papildančią erdvę. Tai rodo bendrą suvokimą, kad biblioteka yra reikšminga švietimo grandinės dalis, tačiau jos potencialas nėra pilnai išnaudojamas.

Visų suinteresuotų pusių pasisakymuose atsiskleidžia paauglių poreikių neatliepimo problema. Paaugliai nurodo laiko stoką ir didelį mokymosi krūvį, mokytojai akcentuoja paslaugų aktualumo šiuolaikiniam jaunimui poreikį, o bibliotekininkai pripažįsta veiklų patrauklumo stoką. Tai tampa bendru atspirties tašku ieškant sprendimų, orientuotų į lankstesnes, įdomesnes ir su mokykliniu kontekstu derančias veiklas.

Aiškiai išryškėja bendradarbiavimo svarbos suvokimas. Tėvai motyvuoja vaikus per asmeninį pavyzdį, mokytojai mato biblioteką kaip potencialią partnerę ugdymo procese, o bibliotekininkai pabrėžia, kad sėkmingiausi rezultatai pasiekiami bendradarbiaujant su mokytojais. Tai leidžia identifikuoti bendrą interesą kurti tvirtą partnerystę tarp šeimos, mokyklos ir bibliotekos.

Visos grupės vienaip ar kitaip pripažįsta, kad biblioteka turi materialinius ir žmogiškuosius išteklius, galinčius prisidėti prie paauglių ugdymo ir laisvalaikio kokybės gerinimo. Nors paaugliai dar neatranda šių galimybių, mokytojai ir bibliotekininkai mato potencialą jas integruoti į ugdymo veiklas, o tėvai palankiai vertina tokias iniciatyvas kaip alternatyvą pasyviai laisvalaikiui.

Paslaugų turinio aktualumas ir įvairovė. Biržų bibliotekos paslaugų įvairovė plati: įgyvendinamos skaitymo skatinimo programos, rengiamos edukacinės programos, organizuojami susitikimai, pakankamai gera materialinė bazė. Tokiu būdu patvirtinamas Subramaniam, Scaff, Kawas, Hoffman,

& Davis (2018) teiginys, kad šiuolaikinės bibliotekos aprūpintos, personalas gerai įvaldęs IT technologijas ir gali patirti laisvai dalintis su kitais. (Koh, & Abbas, 2016) teigia, kad tinkamai panaudojant technologijas, galima idėjas paversti objektais. Biblioteka turi 3D spausdintuvą, grafinę planšetę, robotikos rinkinius. Kalbinti paaugliai apie šias priemones žino, tačiau jomis praktiškai nesinaudoja: „Kažkada robotuką konstravom, per stovyklą gal? – kai mažesnėse klasėse buvau“ [P2]; „3D spausdintuvas? – a, jo, mačiau kažkada, kad yra <...> nebandžiau, tiesiog neklausiau apie tokią galimybę“ [P4]; „Kai savanoriavau stovykloje, teko išbandyt tuos akinius (aut. past. virtualios realybės akiniai) – visai įdomu“ [P1]. Taip pat labai retai naudojasi bibliotekos kompiuteriais, internetu ar spausdintuvu. Jie teigia, kad visą tai turi asmeniškai namuose. Pagrindine priemone įvardina – mobilaus ryšio telefoną, kuris yra neatsiejama priemonė kasdieniniame gyvenime. Telefonas tapo ne tik komunikacijos priemone, bet ir įrankiu mokymuisi, kūrybai, pramogai ir socialiniam gyvenimui: „Turiu mobilią telefoną su internetu ir man to pakanka“ [P1]; „Viską darau su telefonu: ir su draugais susirašinėjam, ir internete galima naršyti, ir žaisti, žodžiu, viską“ [P3]; „Namuose tėvai turi kompiuterį ir spausdintuvą, tai, jeigu labai reikia, jais ir naudojuos“ [P4]; „<...> šiaip žaidžiu telefonu dažniausiai“ [P5]. Šiuo požiūriu pagrindžiama Gibson (2024); Hendrastomo, Januarti (2023) teorija, kad skaitmenizacija atnešė galimybes, patogumą ir prieinamumą – technologijos tapo neatsiejamos nuo paauglių gyvenimo būdo.

Atsakydami į klausimą, kokių veiklų pageidautų bibliotekoje, paaugliai teigia, kad norėtų susitikimų su įdomiais žmonėmis, kūrybinių dirbtuvių, knygų pristatymų, žaidimų turnyrų, teminių diskusijų, filmų vakarų, koncertų ir pan. Paradoksalu, tačiau, jaunuoliai ne visas veiklas sieja su informacinėmis technologijomis: „Galbūt, asmeniškai, kaip skaitytovė, norėčiau, kad vasarą biblioteka organizuotų knygų skaitymo vakarus gamtoje. Kur kokią nors knygą galėtų garsiai ir raiškiai paskaityti tai savanoriškai norintis atlikti asmuo. Manau, kad tai būtų puiki galimybė pajusti gamtos ir knygų žavesį. Bet nemanau, kad toks renginys domintų daug žmonių. Dar visai norėčiau, kad vyktų gyvos muzikos vakarai..., labiau klasikinės“ [P3]; Išskiriamos 4 pageidaujamų veiklų pagrindinės subkategorijos: kūrybinės dirbtuvės ir saviraiška; filmų vakarai ir medijų veiklos; susitikimai su įdomiais žmonėmis; žaidimų turnyrai (žr. 16 lentelę).

16 lentelė. Bibliotekos veiklų poreikis paauglių požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Kūrybinės dirbtuvės ir saviraiška	„<...> stalo žaidimų turnyrai, kūrybinės dirbtuvės“ [P1]; „Norėčiau kūrybinių dirbtuvių, pavyzdžiui, piešimas, komiksai“ [P4]; „<...>, kūrybinės dirbtuvės, nes labai patinka kažką daryt, ypač prieš Kalėdas, dovanom“ [P6]; „<...> teminių diskusijų“ [P2].	4
Filmų vakarai ir medijų veiklos	„<...> filmų vakarus, knygų diskusijas“ [P2]; „Galėtų vykti filmų vakarai <...>“ [P4]; „Galbūt asmeniškai, kaip skaitytovė norėčiau, kad vasarą biblioteka organizuotų knygų skaitymo vakarus gamtoje <...>“ [P3].	3
Susitikimai su įdomiais žmonėmis	„Susitikimai su įdomiais žmonėmis <...>“ [P1]; „Dar galėtų būti susitikimų su jaunais autoriais“ [P4]; „<...> susitikimai su, pavyzdžiui, žmonėmis influenceriais“ [P6]; „Susitikimas su kompiuterinių žaidimų profais! – va, ko norėčiau. Ai, būtų įdom „persimest““ [P5].	4
Žaidimų turnyrai	„<...> stalo žaidimų turnyrai <...>“ [P1]; „Gal visai įdomu būtų žaidimų turnyrai <...>“ [P4]; „Gal da kokie žaidimų turnyrai būtų įdomu“ [P6].	3

Pateikti teiginiai rodo, kad paaugliai nori tiesioginio gyvo bendravimo (tai nurodo 4 iš 6 informantų). Aktualios saviraiškos ir kūrybos galimybės. Tokių veiklų pageidauja 4 paaugliai iš 6. Pageidauja žaidimų turnyrų (3 iš 6), laisvalaikio praleidimą žiūrint filmus, diskutuojant.

Sukonkrečius klausimą, kas tie žmonės, su kuriais paaugliai norėtų susitikti, atsako: „*Gal koks Mantas Katleris būtų įdomu visai. Paulius Samoška, Aurimas Valujavičius – tokie dabar šauna į galvą*“ [P1]; „*Kotryna Zylė*“ [P2]; „*Lina Itagaki – piešia komiksus, būtų įdomu pasimokyti*“ [P4]; „*Aišku, kad Justinas Lekavičius!*“ [P5]; „*<...> su influenceriais, pavyzdžiui – Goda, Brahama*“ [P6]. Sturdevant, & Spear (2002) teigia, kad viduriniuoju paauglystės periodu, atsiranda prieštaravimas tėvų ir suaugusių autoritetui. Dažnu atveju autoritetą formuoja įkvepiančios asmenybės: kūrėjai, nuomonės formuotojai, sportininkai, menininkai, technologijų ar žaidimų pasaulio profesionalai, su kuriomis paaugliai tapatinasi. Galime daryti prielaidą, kad aukščiau paauglių įvardintos asmenybės, yra jų autoritetai ir siekiamybė.

Tėvai kalbėdami apie bibliotekos paslaugų turinio aktualumą ir įvairovę sako, kad biblioteka tenkina didžiąją dalį paauglių poreikių, viskas pritaikyta mokymuisi ir laisvalaikiui. Iš tėvų išsakytų nuomonių apie bibliotekos paslaugų turinio įvairovę, sukonstruotos 3 subkategorijos, apibūdinančios bibliotekos paslaugų rūšis: *technologinės ir skaitmeninės galimybės; renginiai ir edukacinės veiklos; knygų fondas ir literatūra* (žr. 17 lentelę).

17 lentelė. Bibliotekos paslaugų turinio įvairovė tėvų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Technologinės ir skaitmeninės galimybės	„ <i><...> kompiuteriai skirti ne tik darbui, bet ir žaidimams – kas labai aktualu paaugliams</i> “ [T3]; „ <i>Labai puiku, kad yra kompiuteriai, internetas. Šiais laikais, kai technologijos vystosi itin sparčiai, tai yra labai aktualu</i> “ [T2].	2
Renginiai ir edukacinės veiklos	„ <i>Labai puiku, kad jose atsirado ir renginiai, edukacijos, parodos ir panašiai</i> “ [T2]; „ <i>Bibliotekoje vyksta renginiai <...></i> “ [T3].	2
Knygų fondas ir literatūra	„ <i><...> knygų įvairovė didelė <...></i> [T2]; „ <i>Taip, visuomet randame šiuolaikiškų knygų <...></i> “ [T5].	2
Profesionalūs bibliotekininkai	„ <i><...> yra profesionalūs bibliotekininkai, kurie nestokoja žinių kompiuterinėse technologijose ir vis darosi išmanesni</i> “ [T2].	1

Tėvų vertinimu, biblioteka yra aktuali ir įvairiapusiška paauglių paslaugų erdvė, jungianti mokymąsi, laisvalaikį, technologijas ir literatūrą. Tėvai pabrėžia technologinių priemonių, šiuolaikiškos literatūros svarbą. Teigiamai vertina bibliotekos personalo kompetentingumą: „*Labai puiku, kad yra <...> profesionalūs bibliotekininkai, kurie nestokoja žinių kompiuterinėse technologijose ir vis darosi išmanesni*“ [T2]. Tai rodo, kad technologinės priemonės kartu su kvalifikuotu personalu daro paslaugas aktualesnes šiuolaikiniam paaugliui, atitinka jo kasdienius poreikius.

Nors dauguma paslaugų, anot tėvų, atitinka paauglių poreikius, išlieka poreikis kai kurias veiklas dar labiau pritaikyti jaunimo interesams ir šiuolaikiniam jų gyvenimo ritmui. Dalis tėvų (2 iš 6) mano, kad bibliotekos veiklos neatitinka paauglių poreikių. Jie mano, kad bibliotekos paslaugos labiau pritaiktos jaunesnio amžiaus vaikams: „*Manau biblioteka labiau pritaikyta mažesniems vaikams. Net nežinau, gal edukaciniai užsiėmimai daugiau tinka jaunesnio amžiaus vaikams...*“ [T1]; „*Iš 10 balų duodu 5. Galėtų būti aktualesnės. Kuom? – labiau surištos su technologijom, galėtų būti susitikimai su žmonėmis, kurie „ant bangos“ jaunimo tarpe ar kažkas tokio*“ [T6].

Tėvai akcentuoja sudėtingą paauglystės periodą, nepastovumą, kuris turi įtakos jų pasirinkimui. Pastebi, kad paaugliai turi bendravimo problemų: „*Aš, kaip mama, manau, kad biblioteka yra patraukli ir šiuolaikiška. Kiek ji aktuali paaugliams – sunku pasakyti. Jie nemoka bendrauti – draugų susibūrimuose jiems daug lengviau sekasi susirašinėti*“ [T3]; „*<...> patys dažniausiai nežino ko nori arba jiems niekas neįdomu, išskyrus kompiuterinius žaidimus*“ [T5].

Mokytojai laikosi nuomonės, kad norint sudominti paauglius, jog jie lankytųsi bibliotekoje – informacinių technologijų taikymas yra neišvengiamas: „Šiuolaikinis paauglys ir technologijos – neatsiejami dalykai, jų gyvenimo būdas ir kasdienybė“ [M3]. Interviu metu pedagogai įvardijo bibliotekos silpnąsias sritis, kurias reikia stiprinti, norint, kad jos taptų patrauklios paaugliams ir dėl kurių jaunuoliai, tikėtina, kultūros įstaigoje lankytųsi dažniau. Mokytojų teiginiai šiuo požiūriu išskirstyti į 3 subkategorijas: *šiuolaikinės technologijos; saviraiškos erdvės; renginiai ir kūrybinės dirbtuvės* (žr. 18 lentelę).

18 lentelė. Bibliotekos paslaugų galimybių įgyvendinimas mokytojų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Šiuolaikinės technologijos	„Galbūt šiuolaikinės technologijos sudomintų paauglius?“ [M1]; „Biblioteka galėtų siūlyti <...> modernias technologijas“ [M2]; „Paauglius dabar bene labiausiai masina technologijos, tad gal daugiau dėmesio būtų galima skirti tam“ [M3]; „Manau, vaikus domintų šiuolaikinės technologijos“ [M5].	4
Saviraiškos erdvės	„<...> galėtų siūlyti erdvę saviraiškai“ [M2]; „<...> būtų įdomu turėti muzikos, fotografijos kūrimo erdvę, kur jauni žmonės galėtų save išreikšti ir susipažinti su bendraminčiais“ [M6].	2
Renginiai ir kūrybinės dirbtuvės	„Atsirastų vienas kitas mokinys, kuris susidomėtų ir kūrybinėmis dirbtuvėlėmis“ [M5]; „<...> galėtų rengti daugiau kūrybinių dirbtuvių, filmų vakarų <...>“ [M3].	2

Didžioji dauguma mokytojų (4 iš 6) teigia, kad technologijos yra vienas svarbiausių veiksnių, galinčių sudominti paauglius. Šiuo požiūriu pagrindžiamas Agosto (2016) teiginys, kad bibliotekos yra neatsiejama skaitmeninės visuomenės dalis, kurioje technologijos vaidina esminį vaidmenį. Taigi, šiuolaikinės technologijos bibliotekoje turėtų būti masalas, kuris skatina paauglius lankytis bibliotekoje. Pedagogai taip pat laikosi nuomonės, kad svarbios erdvės saviraiškai ir kūrybai (2 iš 6), bei renginiai ir kūrybinės dirbtuvės (2 iš 6). Mokytojai pastebi, kad paauglys nėra pasyvus klausytojas. Aktyvus įsitraukimas į veiklas ir jų pačių dalyvavimas, duoda teigiamą rezultatą: „Mokiniam patinka susitikimai su aktorais, kai jie patys veikia, o ne tik klauso“ [M4]. Biblioteka matoma ne tik kaip informacijos ar knygų vieta, bet ir kaip potencialias galimybes turinti būti modernia, kūrybiška ir atvira erdve, atliepančia šiuolaikinių paauglių interesus ir skatinanti jų įsitraukimą.

Mokytojų manymu, biblioteka turi galimybę prisidėti prie formaliojo ugdymo. Prisidėjimo būdai įvairūs – nuo projektinių veiklų iki mokytojo ir bibliotekininko vedamų integruotų pamokų. Šiuo požiūriu pagrindžiamas Campana, Martens, Filippi, & Clunis (2022) teiginys, kad ugdymo įstaigų ir bibliotekų bendradarbiavimas yra reikšmingas, nes abi įstaigos remia mokymąsi. Išskiriamos 5 subkategorijos: *integruotos pamokos; projektinės veiklos; edukacijos; mokymuisi reikalingi ištekliai; skaitymo skatinimo programos* (žr. 19 lentelę).

19 lentelė. Bibliotekos indėlis į formalaus ugdymo veiklas mokytojų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Integruotos pamokos	„Rengti bendras pamokas“ [M2]; „<...> galėtume vesti drauge integruotas pamokas. Tikrai būtų įdomu.“ [M5]; „Biblioteka galėtų rengti integruotas pamokas kartu su mokytojais, pavyzdžiui, literatūros, istorijos, dailės ar informacinių technologijų temas“ [M6].	3
Projektinės veiklos	„<...> projektus <...>“ [M2]; „<...> siūlyti projektinius užsiėmimus, kuriuose mokiniai patys tyrinėja temas ir pristato rezultatus <...>“ [M6];	2

Edukacijos	„<...> rengdama edukacijas <...>“ [M2]; „<...> organizuoti edukacijas, kurios praplečia mokyklos temas <...>“ [M6].	2
Mokymuisi reikalingi ištekliai	„<...> teikdama mokymuisi reikalingus išteklius <...>“ [M2].	1
Skaitymo skatinimo programos	„<...> skaitymo iššūkius <...>“ [M2].	1

Mokytojai mato biblioteką kaip aktyvią formalaus ugdymo partnerę, galinčią dalyvauti ugdymo procese. Biblioteka suvokiama kaip įstaiga, kurioje galima taikyti tarpdisciplininį ugdymą ir mokymąsi už klasės ribų. Tuo pačiu pagrindžiamas Asemi (2018) teiginys, kad biblioteka teikia mokykloms savo turimus išteklius, reikalingus mokymuisi. Analizuoti teiginiai rodo, kad mokytojai biblioteką mato kaip integralią ugdymo proceso dalį, galinčią prisidėti per integruotas pamokas, projektinę veiklą, edukacijas, mokymosi išteklius ir skaitymo skatinimo iniciatyvas.

Norint suskurti paaugliams patrauklią aplinką ir įdomias veiklas, labai svarbu žinoti jų poreikius, įvertinti socialinę padėtį, išmanyti paauglių psichologiją. Kad visą tai išsiaiškintų, bibliotekininkai atlieka apklausas, stebi socialinius tinklus, kurios mėgsta paaugliai, gerosios patirties semiasi iš kolegų dirbančių kitose bibliotekose. Anot bibliotekos darbuotojų, paaugliai geriausiai atsiskleidžia ir išsako savo lūkesčius bendraujant tiesiogiai: „*Apie paaugliams įdomias veiklas nustatome su jais bendraudami pokalbių metu*“ [B2]; „*Bandome užmegzti diskusijas, kad išsiaiškintume, kokios sritys jiems yra įdomios, kokių veiklų jiems trūksta jų aplinkoje*“ [B3]; Taigi, gyvas bendravimas leidžia artimiau susipažinti su paaugliais, identifikuoti jų įpročius, skatina tarpusavio pasitikėjimą. Kaip pagalbinę priemonę bibliotekininkai naudoja klausimyną, idėjų dėžutes. „*Bibliotekos paslaugų poreikio identifikavimo būdai bibliotekininkų požiūriu*“ kategorija pagal informantų pateiktus teiginius suskirstyta į 6 subkategorijas: *tiesioginė paauglių apklausa; bendravimo metodas; stebėjimas; internetinės apklausos; anoniminiai pasiūlymų kanalai; socialiniai tinklai* (žr. 20 lentelę).

20 lentelė. Bibliotekos paslaugų poreikio identifikavimo būdai bibliotekininkų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Tiesioginė paauglių apklausa	„ <i>Klausiamo pačių paauglių, kokios veiklos jiems būtų įdomios bibliotekoje <...></i> “ [B1]; „ <i>Paklausiamo, kas jiems patinka, kuo domisi, kokias veiklas norėtų išbandyti</i> “ [B5].	2
Bendravimo metodas	„ <i>Apie paaugliams įdomias veiklas nustatome su jais bendraudami pokalbių metu</i> “ [B2]; „ <i>Bandome užmegzti diskusijas, kad išsiaiškintume, kokios sritys jiems yra įdomios, kokių veiklų jiems trūksta jų aplinkoje</i> “ [B3].	2
Stebėjimas	„ <i>Dažniausiai remiamasi pačių paauglių stebėjimu, bendravimu su jais</i> “ [B4].	1
Internetinės apklausos	„<...> <i>ruošiamo klausimynus internetinėje erdvėje</i> “ [B1].	1
Anoniminiai pasiūlymų kanalai	„<...> <i>paruošiamo idėjų ir lūkesčių dėžutes, kad jie laisvai galėtų išreikšti savo mintis</i> “ [B4].	1
Socialiniai tinklai	„ <i>Manau pagrindas yra socialinių tinklų stebėsena, stebint, ką jaunuoliai dalijasi Instagram, TikTok platformose, kokius autorius skaito, kokie populiariūs žmonės imponuoja, kuo jaunimas seka. Kokia kūrybos šaka užsiima, gal muzikuoja, kokius filmus mėgsta žiūrėti, kokias knygas, žurnalus skaito, kokias žiūri TV laidas</i> “ [B2]; „ <i>Idėjų pasisemiame stebėdami, kas populiari tarp jaunimo socialiniuose tinkluose <...></i> “ [B5].	2

Iš pateiktų teiginių matyti, kad pokalbis, diskusija ar dialogas suvokiamas kaip esminė sąlyga kuriant aktualias ir prasmingas paslaugas. Stebėjimas ir diskusijos leidžia identifikuoti ne visada tiesiogiai

išsakytus lūkesčius. Svarbi vieta skiriama socialinių tinklų analizei kaip šiuolaikiniam poreikių pažinimo įrankiui. Tai leidžia bibliotekininkams sekti aktualias jaunimo kultūros tendencijas ir jas integruoti į paslaugas. Gerosios patirties paauglių aptarnavimo klausimais bibliotekininkai semiasi iš kolegų: „Analizuojame ką siūlo kitos bibliotekos, įsiklausome į paauglius ir domimės kas aktualu Lietuvoje“ [B2]; „<...> atsižvelgiama į vyraujančias tendencijas, bei kitų bibliotekų patirtį“ [B6].

Biržų SVB siūlo eilę veiklų, tinkančių paaugliams. Bibliotekininkų pateikti teiginiai suskirstyti į 6 subkategorijas: *edukacijos paaugliams; savanorystė; susitikimai; literatūriniai renginiai; mokymai; kūrybinės, teminės ir laisvalaikio veiklos; technologijomis grįstos veiklos* (žr. 21 lentelę).

21 lentelė. Bibliotekinių paslaugų pasiūla paaugliams

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Edukacijos paaugliams	„Esame paruošę 3 edukacijas paaugliams“ [B1]; „Edukacijos: „Užgavėnės tik antradienį“, „Akmuo – žemės ir istorijos metraštis“, „Telefonas – langas į pasaulį““ [B6]; „<...> edukacijos <...>“ [B4]	3
Savanorystė	„<...> savanorystės projektai“ [B1].	1
Susitikimai	„<...> susitikimai, kūrybinės dirbtuvės su kūrėjais, rašančiais paaugliams“ [B2]; „Siekdami patenkinti šios amžiaus grupės vaikų bendravimo poreikius, organizuojame susitikimus su gamtininkais, rašytojais, keliautojais“ [B4]; „<...> susitikimai su rašytojais, skaitymo ambasadoriais, menininkais, eksponuojamos jų darbų parodos“ [B6].	3
Literatūriniai renginiai	„<...> knygų pristatymus“ [B5]	1
Mokymai	„Siūlome mokymus su įvairiausiomis technologijomis <...>“ [B3].	1
Kūrybinės, teminės ir laisvalaikio veiklos	„<...> filmų peržiūras, teminius vakarus, <...> kūrybines dirbtuves, teatro meno užsiėmimus, parodas, <...> ekskursijas“ [B3]; „<...> kūrybinės dirbtuvės <...>“ [B4].	2
Technologijomis grįstos veiklos	„Pastaruoju metu įtraukiamos ir technologinės naujovės, pavyzdžiui, virtualios realybės akiniai ar interaktyvūs žaidimai <...> darome siekiant veiklas padaryti įdomesnes ir patrauklesnes“ [B4]; „Siūlome mokymus su įvairiausiomis technologijomis“ [B3].	2

Iš informantų pateiktų teiginių matome, kad dominuoja tradicinės veiklos – susitikimai su knygų autoriais, gamtininkais, keliautojais, menininkais, skaitymo ambasadoriais. Tai teigia 3 bibliotekininkai iš 6. Taip pat populiarios edukacinės veiklos (teigia 3 iš 6). Kiek mažiau – filmų peržiūros, teminiai vakarai, veiklos susijusios su technologijomis.

Šiuolaikinės bibliotekos viena iš pagrindinių funkcijų – skaitymo ir medijų raštingumo ugdymas. Jos tai įgyvendina įvairiais, tarpusavyje susijusiais būdais. Atsižvelgiant į amžiaus tarpsnį ir jo ypatumus, komplektuojami specialiai pritaikyti knygų fondai, organizuojami susitikimai su paauglių rašytojais, bibliotekos internetiniame puslapyje ir Facebook paskyroje nuolat teikiama informacija apie naujai gautą literatūrą, įsitraukiama į skaitymo skatinimo ir informacinio raštingumo įgyvendinimo projektus. Biblioteka organizuoja literatūrines keliones, kurių metu paaugliai susipažįsta su Biržų krašto rašytojais, istorinėmis asmenybėmis. Organizuojami kūrybiniai konkursai, suteikiantys paaugliams galimybę ugdyti kūrybiškumą, saviraišką. „Skaitymo skatinimo programų įgyvendinimas bibliotekininkų požiūriu“ kategorija suskirstyta į 5 subkategorijas: *skaitymo skatinimo programos; literatūriniai renginiai; literatūrinės kelionės; edukacinės programos* (žr. 22 lentelę).

22 lentelė. Skaitymo skatinimo programų įgyvendinimas bibliotekinių požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Skaitymo skatinimo programos	„<...> organizuoja skaitymo skatinimo programas, rengia susitikimus su rašytojais <...> skaitymo skatinimo ambasadoriais“ [B1]; „Biblioteka skatina paauglius skaityti siūlydama įdomias knygas, rengdama skaitymo iššūkius ar susitikimus su knygų autoriais“ [B5]; „Biblioteka organizuoja skaitymo skatinimo akcijas, susitikimus su rašytojais, įvairiais menininkais, kurie per savo asmeninę skaitymo patirtį bando įkvėpti skaityti vaikus“ [B6]; „Bibliotekos tinklalapyje nuolat pateikiama informacija apie naujai gautas knygas ir spaudinius <...> dalyvavome skaitymo skatinimo projekte „Draugoteka““ [B3].	4
Literatūriniai renginiai	„Bibliotekoje yra organizuojami susitikimai su rašytojais, rengiami perskaitytų knygų pristatymai, skaitovų konkursai“ [B4]; „Biblioteka anonsuoja naujas knygas, tarp jų yra ir paaugliams skirta literatūra <...> kalbame apie literatūrinius kūrinius, kurie įeina į mokymosi programą“ [B2]; „<...> siūlo įvairaus formato literatūrą“ [B1].	3
Literatūrinės kelionės	„Biblioteka organizuoja literatūrines keliones, kurių metu paaugliai susipažįsta su Biržų krašto rašytojai, istorinėmis asmenybėmis“ [B4]; „<...> kviečiame į literatūrines keliones, kurių metu jaunuoliai supažindinami su mūsų krašto rašytojais, poetais bei jų tėviškėmis“ [B5].	2
Kūrybiniai konkursai	„Kūrybinių konkursų metu jaunuoliai gali pasireikšti kaip talentingi kūrėjai, išlaisvinti savo fantaziją“ [B5].	1
Edukacinės programos	„<...> per edukacines veiklas veda pasakojimo dirbtuves“ [B1]; „Edukacinės programos – ugdo skaitymo įgūdžius, skatina nuolatinį mokymąsi“ [B2]; „Kuriamos edukacijos <...>“ [B4].	3

Iš pateiktų teiginių matyti, kad biblioteka aktyviai prisideda prie skaitymo kultūros ugdymo, taiko įvairias strategijas paauglių skaitymo motyvacijai didinti. Dažnai minimos veiklos – susitikimai su rašytojais, skaitymo ambasadoriais, menininkais, literatūrinės kelionės ir kūrybiniai konkursai. Tokie teiginiai paminėti 4 kartus. Taip pat populiarūs literatūriniai renginiai (paminėti 3 kartus). Bibliotekos taip pat siūlo įvairaus formato literatūrą ir nuolat komunikuoja apie naujas knygas (tinklalapyje, anonsuose), taip prisitaikydamos prie skirtingų skaitymo įpročių ir informacijos vartojimo būdų. Edukacinės veiklos, susietos su mokyklinėmis programomis, leidžia bibliotekai veikti kaip neformaliojo ugdymo partneriui, papildančiam formalųjį švietimą. Taip teigia 3 informantai iš 6. Kiek retesnis formatas – kūrybiniai konkursai, jie paminėti 1 kartą. Apibendrintai galime teigti, kad biblioteka rodo pastangas kurti gyvą santykį su literatūra, paremtą asmeninėmis patirtimis ir emociniu įsitraukimu. Tai ypač svarbu paaugliams, kuriems autoritetų ir įkvėpiančių asmenybių vaidmuo yra reikšmingas.

Buyannemekh‘as, Gil-Garcia ir Gasco Hernandez‘as (2024) nagrinėdami viešųjų bibliotekų paslaugų plėtrą, akcentuoja, kad bibliotekos padariusios didelę pažangą skaitmeninio raštingumo mokymų srityje. Biržų SVB taip pat vykdo medijų ir informacinio raštingumo ugdymą, kurio metu moko, kaip pasirinkti, vertinti, kritiškai vertinti ir naudoti informaciją. Priemonės įvairios: edukacijos, mokymai, projektinės veiklos: „Medijų raštingumo ugdymas skatina susipažinti su naujomis programomis, jomis kurti nesudėtingus vaizdus ar filmukus, skatina toliau domėtis ir tobulėti, tinkamai ir saugiai naudotis dirbtinio intelekto pagalba“ [P4]; „Esame atviri siūlomoms naujovėms iš apskrities Gabrielės Petkevičaitės - Bitės bibliotekos. Tokiu būdu paaugliai aktyviai dalyvavo „Cookie truck“ furgonėlio veiklose, susijusiose su informaciniu raštingumu“ [P2]; „Per edukacijas ugdomas ne tik domėjimasis literatūra, bet ir gebėjimas kritiškai vertinti informaciją, saugiai naudotis skaitmeniniais

šaltiniais bei atsakingai elgtis medijų erdvėje. Pavyzdžiui, projekte „Cookies Truck“ siekėme paaiškinti apie interneto saugumą, asmens duomenų apsaugą“ [P6].

Sukonstruotos 2 subkategorijos: *informacinis raštingumas; kritinio mąstymo ugdymas* (žr. 23 lentelę).

23 lentelė. Medijų ir informacinio raštingumo ugdymas bibliotekininkų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Informacinis raštingumas	„Per medijų raštingumo ugdymą skatina kritišką požiūrį į socialinius tinklus“ [B1]; „Per edukacijas ugdomas ne tik domėjimasis literatūra, bet ir gebėjimas kritiškai vertinti informaciją, saugiai naudotis skaitmeniniais šaltiniais bei atsakingai elgtis medijų erdvėje“ [P3]; „Projekte „Cookies Truck“ siekėme paaiškinti apie interneto saugumą, asmens duomenų apsaugą“ [P6]; „Medijų raštingumo ugdymas skatina susipažinti su naujomis programomis, jomis kurti nesudėtingus vaizdus ar filmukus, skatina toliau domėtis ir tobulėti, tinkamai ir saugiai naudotis dirbtinio intelekto pagalba“ [P4].	4
Kritinio mąstymo ugdymas	„Periodika ir knygos padeda formuoti kritinį mąstymą“ [B2]	1

Bibliotekininkai atsakydami į klausimą, kiek aktyviai tokiose veiklose dalyvauja paaugliai, sako: „Paaugliai dalyvauja tik tada, kai yra asmeniškai kviečiami arba kai kviečiama visa klasė. Taip pat pasitaiko atvejų, kai mokytoja paprašo paruošti pristatymus, ir jie noriai dalyvauja pamokų metu“ [B3].

Apibendrinant skirtingų informantų grupių požiūrius, išryškėja tiek bendros tendencijos, tiek skirtingi akcentai vertinant bibliotekos patrauklumą paaugliams. Paaugliai pripažįsta, kad biblioteka yra aprūpinta šiuolaikinėmis priemonėmis ir siūlo įvairias veiklas, tačiau jų asmeninis susidomėjimas išlieka ribotas – dažniausiai bibliotekoje lankomasi organizuotai, su klase arba gavus asmeninį kvietimą. Jie aiškiai įvardija poreikį gyvesnėms, labiau jų interesus atliepiančioms veikloms, tokioms kaip susitikimai su žinomais žmonėmis, nuomonės formuotojais, filmų peržiūros ar žaidimų turnyrai.

Tėvų požiūris papildo šią perspektyvą – jie akcentuoja paauglystės amžiaus sudėtingumą ir pačių paauglių neapsisprendimą dėl interesų. Nors tėvai yra informuoti apie bibliotekos paslaugų įvairovę, jie pabrėžia, kad siekiant didesnio paauglių įsitraukimo būtina aktyviau integruoti šiuolaikines technologijas ir interaktyvias veiklas. Mokytojai savo ruožtu taip pat išryškina technologijų svarbą dirbant su paaugliais ir pripažįsta bibliotekos indėlį į mokinių formalųjų ugdymą. Tačiau jie atkreipia dėmesį į infrastruktūrinius aspektus – jų nuomone, bibliotekose vis dar trūksta erdvių, pritaikytų savarankiškam mokymuisi, kūrybinei saviraiškai ir neformaliai bendravimui.

Bibliotekininkų pozicija labiau orientuota į procesą ir santykį su jaunaisiais lankytojais. Jie pabrėžia, kad paauglių pritraukimui itin svarbu užmegzti pasitikėjimu grįstą ryšį ir nuolatinį dialogą. Tiesioginis bendravimas leidžia geriau suprasti paauglių lūkesčius ir planuoti aktualias veiklas. Bibliotekininkai akcentuoja savo vaidmenį ugdant skaitymo, medijų ir informacinį raštingumą, organizuojant edukacijas, susitikimus ir projektines veiklas.

Taigi, palyginus skirtingų grupių nuomonės matyti, kad visos jos pripažįsta bibliotekos potencialą, tačiau paaugliai labiausiai pabrėžia veiklų patrauklumą ir aktualumą, tėvai ir mokytojai – technologijų bei aplinkos svarbą, o bibliotekininkai – santykio ir pasitikėjimo kūrimą. Šių perspektyvų

visuma atskleidžia, kad bibliotekos patrauklumas paaugliams priklauso nuo suderinto turinio, aplinkos, technologijų ir žmogiškojo ryšio.

Bibliotekos įvaizdis ir komunikacija. Bibliotekos žinomumą lemia matomumas, komunikacija, įvaizdis visuomenėje. Štai keletas įvaizdžio formavimo kanalų, kuriais dažniausiai naudojasi biblioteka: tradiciniai komunikacijos kanalai (informaciniai standai, reklaminiai pranešimai ir straipsniai spaudoje, televizijoje), skaitmeniniai kanalai (interneto svetainė, socialiniai tinklai), fizinė aplinka (erdvių pritaikymas, patalpų ženklavimas, pasiekiamumas, darbo laikas ir pan.), žmogiškasis faktorius (bibliotekos personalo įvaizdis), ryšiai su bendruomenėmis ir partneriais. Išskiriamos „Bibliotekos komunikacijos kanalai paauglių požiūriu“ subkategorijos: *socialiniai tinklai; tėvai; tradicinis būdas; interneto svetainė; nežino* (žr. 24 lentelę).

24 lentelė. Bibliotekos komunikacijos kanalai paauglių požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Socialiniai tinklai	„Iš bibliotekos keliamos informacijos į socialinį tinklą Facebook“ [P1]; „Iš Facebook <...>“ [P2]; „Per Facebook“[P3]. <...> Facebook <...>“ [P4]; „Dažniausiai iš Facebook <...>“ [P6].	5
Tėvai	„<...> iš tėvų“ [P2];	1
Tradicinis būdas	„<...> mokyklos skelbimus arba draugus“[P4];	1
Interneto svetainė	„<...> kartais bibliotekos svetainėje“[P6]	1
Nežino	„Nežinau“[P5]	1

Iš informantų pateiktų teiginių matome, kad paaugliai apie bibliotekos renginius ir naujienas sužino įvairiais kanalais: per socialinius tinklus, daugiausia iš informacijos keliamos į Facebook paskyrą: „Iš bibliotekos keliamos informacijos į socialinį tinklą Facebook“ [P1]. Tai įvardijo 5 iš 6 kalbintų paauglių. Papildomai informaciją gauna iš: „<...> tėvų“ [P2]; „<...> mokyklos skelbimus arba draugus“[P4]; „<...> kartais bibliotekos svetainėje“[P6]. Tuo tarpu bibliotekos svetainė atlieka tik papildomą, mažiau reikšmingą vaidmenį, o dalis auditorijos vis dar lieka nepasiekta. Vienas respondentas iš šešių atsakė: „Nežinau“[P], nes nesilanko bibliotekoje ir nesidomi. Į klausimą, ar toks informacijos gavimo būdas jiems tinkamas, 5 paaugliai atsakė, kad – taip. „Jei kalbama apie informaciją dėl renginių, tai Facebook bei svetainės tam pakanka bent jau man, kita vertus, jei turima omenyje ugdymo ar informavimo tikslams skirtą informavimą minėtų šaltinių taip pat pilnai užtektų, nes jie lengvai pasiekiami“[P3]. Išanalizuoti teiginiai paneigia mokslininkų Zickuhr, Rainie, Purcell (2013) pastebėjimus, kad paaugliai nepakankamai informuoti apie tai, ką siūlo jų viešoji biblioteka. Tai leidžia daryti išvadą, kad bibliotekos komunikacija paauglių atžvilgiu yra gera.

Ateityje jaunuoliai pageidautų gauti informaciją elektroniniu paštu ar trumposiomis žinutėmis, tradiciniu būdu (informaciniai standai). Išskiriamos „Pageidaujami informacijos gavimo būdai paauglių požiūriu“ subkategorijos: *skaitmeniniai kanalai; tradiciniai informacijos kanalai; savarankiškas informacijos paieškos būdas* (žr. 25 lentelę).

25 lentelė. Pageidaujami informacijos gavimo būdai paauglių požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Skaitmeniniai kanalai	„Žinute į el. pašta“ [P2]; „Norėčiau gauti trumpas žinutes socialiniuose tinkluose“ [P4]; „SMS žinutė“[P1]; „Gal Messenger‘u?...“[P5].	4

Tradiciniai informacijos kanalai	„Galėtų būti mokykloje ar mieste pakabinti plakatai“ [P6].	1
Savarankiškas informacijos paieškos būdas	„Neturiu jokių norų, nes, kai kas nors mane domina, susižinau pati“ [P3]	1

Skaitmeniniai informacijos gavimo kanalai išlieka populiariausi. Taip teigia 4 iš 6 informantų. Teiginiai rodo, kad trumpa, aiški ir tiesioginė komunikacija laikoma patogiausia ir efektyviausia, nereikalaujanti aktyvesnės paieškos. Tradicinį būdą renkasi 1 paauglys. Galime daryti prielaidą, kad tradicinis informacijos pateikimo būdas yra reikšmingas, ypač tiems, kurie pasyviai naudoja technologines priemones. Dar vienas paauglys teigia, kad informaciją susiranda savarankiškai.

Į klausimą, kokią informaciją norėtų gauti, paaugliai teigia, kad juos domintų informacija apie bibliotekos darbo laiką, renginius, naujas knygas. Išskiriamos 3 subkategorijos: *praktinė informacija; informacija apie renginius; informacija apie knygas ir kt.* (žr. 26 lentelę).

26 lentelė. Pageidaujami informacijos gavimo būdai paauglių požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Praktinė informacija	„<...> bibliotekos darbo laiko pakitimus <...> [P1].	1
Informacija apie renginius	<...> organizuojamus renginius <...> “ [P1]; „<...> susitikimus su aktorais, kažkokius vakarus“ [P2]; „Įdomu sužinoti apie renginių tvarkaraščius, temines diskusijas ir kūrybines veiklas“ [P6].	3
Informacija apie knygas ir kt.	<...> atvežamas knygas“ [P1]; „Apie naujas knygas, istorinius įvykius“ [P4].	2

Pateikti teiginiai rodo, kad informacijos sklaida yra būtina ir aktuali. 3 Informantai iš 6 teigia, kad jiems svarbi informacija apie bibliotekoje organizuojamus renginius. Taip pat svarbi informacija apie naujai gaunamas knygas. Teiginys apie darbo laiko pokytį bibliotekoje rodo, kad aktuali galimybė patekti į biblioteką norimu laiku.

Informacija tėvus, kaip ir paauglius, pasiekia panašiu būdu ir dažnumu. Priimamos informacijos intensyvumas priklauso nuo to, kiek patys informantai domisi ir jos ieško. Patogiausias būdas gauti informaciją apie bibliotekos paslaugas – socialiniai tinklai. Išskiriamos „Bibliotekos komunikacijos kanalai tėvų požiūriu“ 3 subkategorijos: *socialiniai tinklai; tėvai; informacijos priklausomybė nuo bibliotekos; savarankiškas informacijos paieškos būdas* (žr. 27 lentelę).

27 lentelė. Bibliotekos komunikacijos kanalai tėvų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Socialiniai tinklai	„Facebook“ [T1]; „Pamatau dažniausiai per Facebook‘q“ [T3]; „Socialiniai tinklai: Facebook ten, Instagram‘e kartais“ [T4]; „Seku bibliotekos Facebook‘q“ [T5]; „<...> kartais Facebook‘e, kartais interneto puslapyje – kaip kada“ [T6].	5
Informacijos priklausomybė nuo bibliotekos	„Informacijos gaunu gana retai, priklauso nuo bibliotekos“ [T2]; „<...> jeigu paskelbia biblioteka, tai bibliotekoje“ [P4].	2
Savarankiškas informacijos paieškos būdas	„Asmeniškai į niekur negaunu jokios informacijos, tik savarankiškai kiek domiuosi bibliotekų svetainėse ir socialiniuose tinkluose pagrinde, kasdiena, sekant Facebook“ [T1].	1

Dauguma tėvų nurodo, kad informaciją apie biblioteką sužino bibliotekos Facebook paskyroje. Vienu atveju minimas Instagram kanalas. Kad socialiniai tinklai naudojami kaip informacijos gavimo šaltiniai, atsakė 5 tėvai iš 6. Vienas pašnekovas teigia, kad jo nepasiekia jokia informacija. Dar kiti mano, kad informacijos pasiekiamumas priklauso nuo bibliotekos: „Informacijos gaunu gana retai, priklauso nuo bibliotekos“ [T2]; „<...> jeigu paskelbia biblioteka, tai bibliotekoje“ [P4]; kiti teigia, kad informaciją turi susirasti patys: „Asmeniškai į niekur negaunu jokios informacijos, tik savarankiškai kiek domiuosi bibliotekų svetainėse ir socialiniuose tinkluose pagrinde, kasdiena, sekant Facebook“ [T1]. Komunikacijos reguliarumas priklauso nuo bibliotekos iniciatyvumo, o asmeninės, tiesioginės informacijos sklaida beveik neegzistuoja. Dėl to auditorijos informuotumas daugeliu atvejų priklauso nuo pačių vartotojų aktyvumo ir įsitraukimo.

Ateityje, du tėvai norėtų papildomai gauti informaciją elektroniniu paštu, vienas – trumpųjų žinučių pagalba ir laiškais iš mokyklos: „Norėčiau sužinoti per trumpas žinutes, mokyklos laiškus <...>“ [T3]; dar vienas mano, kad reikalingi gyvi susitikimai, kurių metu būtų dalijamasi naujienomis ir aktualia informacija: „Norėtusi gyvų susitikimų. Paprastų pokalbių vakarų, kuriuose būtų informuojama apie naujoves ir pabendraujama įvairiomis temomis“ [T6].

Lopez, Caspe ir McWilliams'as (2016), nagrinėdami bibliotekų ir šeimų bendradarbiavimo reikšmę, pabrėžia, kad bibliotekos yra erdvė, kurioje, aktyviai įtraukiant šeimas, vaikų ugdymas nuosekliai vyksta nuo ankstyvosios vaikystės iki paauglystės. Kad būtų vystomas glaudus bendradarbiavimas tarp bibliotekos ir šeimų, tėvai mano, esanti reikalinga gera komunikacija, bendravimui skirta aplinka. Sukonstruotos 4 subkategorijos kategorijai „Bibliotekos ir šeimų ryšio stiprinimo galimybės tėvų požiūriu“: efektyvi komunikacija su šeimomis; bendradarbiavimas su mokyklomis; fizinės erdvės ir aplinka bendravimui; bendravimo įgūdžiai ir psichologinis ryšys (žr. 28 lentelę).

28 lentelė. Bibliotekos ir šeimų ryšio stiprinimo galimybės tėvų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Efektyvi komunikacija su šeimomis	„Tikslinga komunikacija: dažnai šeimos tiesiog nežino, kokias galimybes siūlo biblioteka“ [T2]; „Ryšį stiprintų aiški, nuolatinė informacija ir renginiai, skirti šeimoms bei paaugliams“ [T5].	2
Bendradarbiavimas su mokyklomis	„Bendradarbiavimas su mokyklomis: informacija apie bibliotekos renginius galėtų pasiekti tėvus per mokyklos elektroninį dienyną ar tėvų susirinkimus“ [T1].	1
Fizinės erdvės ir aplinka bendravimui	„<...> patrauklios erdvės bendroms veikloms arba paauglių susibūrimui“ [T4]; „Pirmiausia manau motyvuojanti apsilankyti aplinka ir veiklos“ [T3].	2
Bendravimo įgūdžiai ir psichologinis ryšys	„Taip pat labai svarbūs bendravimo su paaugliais įgūdžiai, psichologija, gebėjimas užmegzti ryšį per pasitikėjimą ir draugystę“ [T6]	1

Tėvai pabrėžia, kad šeimos dažnai nežino apie bibliotekos siūlomas galimybes (taip nurodo 2 informantai). Jų manymu, ryšio stiprinimas pirmiausia siejamas su aiškia, kryptinga ir nuoseklia komunikacija. Reguliari informacija apie veiklas ir specialiai šeimoms bei paaugliams skirtus renginius būtų priemonė mažinti informacijos spragas ir didinti įsitraukimą. Informantai akcentuoja patrauklios, gyviems susitikimams tinkančios erdvės ar aplinkos reikalingumą. Taip mano 2 pašnekovai iš 6. Tai rodo, kad problema slypi ne pasiūlos trūkume, o jos nepakankamame matomume. Įvardinama bendradarbiavimo su mokykla svarba. Siūlymas naudoti elektroninius dienynus ar išnaudoti galimybę dalyvauti tėvų susirinkimuose, leidžia interpretuoti, kad mokykla yra reikšmingas komunikacijos kanalas. Juo informacija gali efektyviai pasiekti tėvus, kurie nebūtinai aktyviai seka bibliotekos komunikaciją.

Ateities biblioteką tėvai sieja su moderniausiomis technologijomis: „Knygas išduoda robotai, kompiuteriai veikia balso nurodymu, skaitmeniniai ekranai, galimybė susirasti reikiamą informaciją“ [T6]. Ateities bibliotekose tėvai akcentuoja tvarumo svarbą: „Bibliotekos taip pat gali tapti tvarumo pavyzdžiu — su žaliomis zonomis, perdirbimo iniciatyvomis, knygų dalijimosi spintelėmis mieste“ [T4]. Šiuo teiginiu išsakomas požiūris, kuris rodo, kad biblioteka suvokiama kaip neformalaus ugdymo įstaiga, šiuo atveju skatinanti mažinti vartotojiškumą. Sukonstruotos 3 „Ateities bibliotekos vizija tėvų požiūriu“ subkategorijos: *erdvės mokymuisi ir kūrybai*; *patogi, jauki ir patraukli socialinė aplinka*; *ilgesnės darbo valandos* (žr. 29 lentelę).

29 lentelė. Ateities bibliotekos vizija tėvų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Erdvės mokymuisi ir kūrybai	„Įsivaizduočiau biblioteką su patogiomis erdvėmis mokymuisi, kūrybinėmis dirbtuvėmis ir aktualiais renginiais paaugliams“ [T3]; „Ateities bibliotekoje gali atsirasti erdvės gyvam mokymuisi, kūrybinės erdvės su 3D spausdintuvais, siuvimo mašinomis ar dar kažkuo“ [T4]; „Erdvių, pritaiktų įvairiems poreikiams <...>“ [T6].	3
Patogi, jauki ir patraukli socialinė aplinka	„Moderni, daugiafunkcė, draugiška, patraukli aplinka kiekvienam asmeniui. Galima įrengti atskiras, jaukias individualias skaityklas tylos zonose su natūralia šviesa. Veiktų tėvų, skaitovų klubai, kurie dalintųsi patirtimi ir skleistų informaciją apie bibliotekos veiklas bei motyvuotų užėiti į jas“ [T2]	1
Ilgesnės darbo valandos	„<...> visuomet atvirą“ [T6]; „paaugliams atvirą iki vėlesnio vakaro“ [T2].	2

Pateikti teiginiai parodo, ko labiausiai trūksta ir reikėtų ateityje – erdvių mokymuisi ir laisvalaikiui. Tokią nuomonę išsako 3 tėvai iš 6. Akcentuojamas patogumas, bei modernumas. Daliai tėvų atrodo, kad bibliotekos darbo laikas yra per trumpas, todėl ateities vizijoje – visą parą dirbanti biblioteka. Tokios minties laikosi 2 informantai iš 6.

Byun, Lee ir Ha (2025) pabrėžia, kad bibliotekos dažnai suvokiamos kaip neformaliojo švietimo institucijos, kadangi jos sudaro sąlygas tiek formaliam, tiek neformaliam mokymuisi. Informantai mokytojai mano, kad mokiniai biblioteką suvokią ir kaip mokymuisi, ir kaip laisvalaikiui skirtą vietą. Jų pateikti teiginiai suskirstyti į 2 subkategorijas: *biblioteka kaip mokymosi erdvė*; *biblioteka kaip laisvalaikio ir bendravimo erdvė* (žr. 30 lentelę).

30 lentelė. Bibliotekos kaip mokymuisi ir laisvalaikiui skirtos erdvės suvokimas mokytojų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Biblioteka kaip mokymosi erdvė	„Dauguma mokinių biblioteką vis dar suvokia labiau kaip mokymosi erdvę, kur reikia pasiimti knygų ar ruošti užduotis“ [M6]; „Dažniausiai paaugliai eina į biblioteką ko? – pasiimti knygų iš privalomos literatūros sąrašo. Natūralu, kad sieja su mokymuisi“ [M5]; „Dabar jie eina (o kai kurie visai neina) į biblioteką pasiimti knygų, nes mokytoja liepia pasirengti perskaitytų knygų pristatymui. Dar eina į kokį renginuką ar susitikimą su rašytoju/rašytoja drauge su klase bei mokytoja“ [M2].	3
Biblioteka kaip laisvalaikio ir bendravimo erdvė	„Kaip įdomią vietą, kadangi dažnai ateiname su mokiniais į edukacijas“ [M1]; „Veikiau gal kaip laisvalaikio praleidimo, bendravimo erdvę“ [M4]; „Manau, kad kaip laisvalaikio, nes vargu ar jie čia atėję mokosi“ [M3].	3

Kalbinti mokytojai mano, kad mokiniai biblioteką suvokia kaip mokymosi erdvę: „Dauguma mokinių biblioteką vis dar suvokia labiau kaip mokymosi erdvę, kur reikia pasiimti knygų ar ruošti užduotis. Tačiau tie, kurie yra dalyvavę kūrybiniuose renginiuose ar edukacijose, dažniau ją vertina ir kaip

įdomią, jaukią vietą, kur galima praleisti laiką kitaip nei mokykloje“[M6]. Taip teigia 3 iš 6 mokytojų. Tokiu pačiu santykiu pasiskirstė ir išreikšta nuomonė dėl bibliotekos, kaip laisvalaikio skirtos vietos.

Kalbėdami apie komunikaciją tarp mokyklos ir bibliotekos, mokytojai teigia, kad ji yra gera, tačiau tobulėti tikrai yra kur. Informantai nurodo, kad informacija apie bibliotekoje vykdomas veiklas ir teikimas paslaugas pasiekia įvairiais būdais: nuo elektroninių laiškų iki skelbimų informaciniuose stenduose. Išskiriamos 4 teiginių subkategorijos: *elektroniniai laiškai; socialiniai tinklai; telefoniniai skambučiai; fizinė informacija bibliotekoje* (žr. 31 lentelę).

31 lentelė. Bibliotekos informacijos sklaidos kanalai mokytojų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Elektroniniai laiškai	<i>„Biblioteka visuomet platina informaciją apie būsimus susitikimus, renginius pranešdama mokykloms elektroniniais laiškais“ [M2]; „Mokykla visada informuojama elektroniniais laiškais“ [M6].</i>	2
Socialiniai tinklai	<i>„Skelbdami informaciją Facebook paskyroje“ [M2]; „Informacija socialiniuose tinkluose, kas ypač patrauklu paaugliams“ [M6].</i>	2
Telefoniniai skambučiai	<i>„Skambindama“ [M2].</i>	1
Fizinė informacija bibliotekoje	<i>„Skelbimai“ [M6].</i>	1

Iš pateiktų teiginių pavyzdžių matome, kad populiariausi informacijos pateikimo ir gavimo būdai – elektroniniai laiškai ir socialiniai tinklai. Šiose subkategorijose informantai pasiskirsto po 2 iš 6. Vienas informantas informaciją gauna telefonu. Šiuo aspektu patvirtinama bibliotekininkų išsakyta mintis, kad geriausią rezultatą komunikacijoje duoda asmeninis ryšys su konkrečiu mokytoju. Vienas mokytojas teigia, kad informaciją gauna bibliotekoje. Teigiamai įvertinamos bibliotekos darbuotojų pastangos komunikacijos srityje: *„Mokykla visada informuojama elektroniniais laiškais. Šiuo klausimu, puikiai savo pareigas atlieka darbuotojai“ [M6].*

Kalbant apie būdus, kai biblioteka galėtų stiprinti bibliotekos įvaizdį jaunimo tarpe, pedagogai mano, kad į paslaugų ir veiklų kūrimą reikia įtraukti paauglius, tuo pagrįsdami Ornstein'o ir Reid'o (2022) teoriją, kuri teigia, kad norint paauglius pritraukti į bibliotekas, reikia leisti jiems dalyvauti paslaugų kūrimo procese. Informantai mano, kad: *„<...> traukiant jaunos žmones į veiklų kūrimą“ [M1]; „<...> renginiai, kuriuos inicijuoja patys paaugliai <...>“ [M3],* duotų teigimą rezultatą. Sukonstruotos 3 pagrindinės subkategorijos: *paauglių įtraukimas į veiklų kūrimą; paauglio pažinimas; bibliotekos patrauklumo didinimas per socialinius tinklus* (žr. 32 lentelę).

32 lentelė. Bibliotekos įvaizdžio stiprinimas paauglių tarpe mokytojų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Paauglių įtraukimas į veiklų kūrimą	<i>„<...> traukiant jaunos žmones į veiklų kūrimą“ [M1]; „<...> renginiai, kuriuos inicijuoja patys paaugliai <...>“ [M3]; „Paaugliams patinka tada, kai jie daro patys. Tada ir saugo tai, ką sukūrė, ir prieš draugus pasirodo“ [M5].</i>	3
Paauglio pažinimas	<i>„Biblioteka turėtų jausti jaunimo „pulsą“, žinoti jo norus“ [M4].</i>	1
Bibliotekos patrauklumo	<i>„<...> bendradarbiavimas su mokyklomis, influenceriais ar jaunimo organizacijomis, šiuolaikinės technologijos, pavyzdžiui – virtualios parodos, kūrybos dirbtuvės, medijų erdvės. Daugiau komunikacijos per socialinius tinklus – jaunatvišku tonu ir vaizdais. Pavyzdžiui – sukurti įrašą TIK TOK'e apie biblioteką</i>	1

didinimas per socialinius tinklus	ir panašiai. Jaunimas labai bendrauja Instagram tinkle. Reikėtų aktyvinti bibliotekos komunikaciją ir jame“ [M4].	

Taigi, 3 iš 6 informantai mano, kad paauglių įtraukimas į paslaugų kūrimo procesą yra labai svarbus. Tokiu būdu paaugliai būtų ne tik motyvuojami, bet ir ugdoma atsakomybė, saviraiška, kūrybiškumas. Toks procesas gali būti veiksminga priemonė stiprinant jų ryšį su biblioteka. Mokytojai mano, kad socialiniai tinklai išlieka viena pagrindinių ir labiausiai populiariu jaunimo tarpe komunikacijos kanalu. Taip pat, bibliotekos įvaizdžio paauglių tarpe formavimo procese, svarbus paties paauglio pažinimas.

Ateityje mokytojai biblioteką įsivaizduoja modernią, patogią, kūrybišką, įvairiomis technologijomis papildytą, kurioje paaugliai galėtų leisti laiką, mokytis ir bendrauti. Informantų pateikti teiginiai suskirstyti į 4 subkategorijas: *kūrybiška, atvira ir mokymuisi skirta erdvė; modernios technologijos; daugiafunkcė patraukli aplinka; tradicinės paslaugos* (žr. 33 lentelę).

33 lentelė. Bibliotekos įvaizdis ateityje mokytojų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Kūrybiška, atvira ir mokymuisi skirta erdvė	„atvira, kūrybiška ir moderni erdvė, kur galima mokytis, bendrauti ir kurti“ [M1].	1
Modernios technologijos	„Biblioteką, į kurią būtų integruota daugiau šiuolaikinių technologijų – tai įdomu jaunimui“ [M2]; „Joje būtų moderni technika <...> apimanti tiek technologinius projektus <...>“ [M5].	2
Daugiafunkcė ir patraukli aplinka	„Ateities biblioteka - daugiafunkcė erdvė – vieta, kur galima ne tik skaityti, bet ir kurti, mokytis, bendradarbiauti ir ilsėtis <...> atviros zonos grupiniam darbui, jaukūs kampeliai poilsiui, o veiklos apimtų tiek kultūrinius <...> projektus. Tai būtų vieta, kur mokiniai norėtų ateiti savo noru, nes jaustųsi priimti ir įkvėpti“ [M5]; „Bibliotekos, kurioje galėtum gauti puodelį gardžios arbatos“ [M4].	2
Tradicinės paslaugos	„Nežinau. Sunku pasakyti. Bet labai tikiuosi, kad sugebės išsaugoti tą unikalų knygų kvapą, verčiamo puslapio šnaresį“ [M6]; „Man norisi knygomis kvepiančios bibliotekos <...> būtų patogus krėslas ar sofa ir galėtum jaukiai praleisti vieną kitą valandą skaitydamas ar tiesiog vartydamas knygą, žurnalą“ [M2].	2

Ateities biblioteka neįsivaizduojama be modernių technologijų. Tai vienas iš būdų paskatinti paauglius lankytis bibliotekoje, nes, kaip jau buvo minėta ir anksčiau, technologijos šiuolaikiniam paaugliui yra įdomu ir patrauklu (taip mano 2 informantai). Dar kartą pabrėžiamas patrauklių erdvių trūkumas, kurių tikimasi ateityje. Tokios nuomonės laikosi 2 mokytojai iš 6. Keli pedagogai mano, kad ir kokia moderni biblioteka ateityje būtų, tradicinės knygos turi išlikti. Pokalbio metu nuskamba pesimistinė gaida. Vienas respondentas mano, kad: „greitu laiku niekas nepasikeis. Miestelyje mažėja jaunimo norinčio skaityti, kažką daryti“ [M4].

Bibliotekininkai formuodami šiuolaikišką bibliotekos įvaizdį kreipia dėmesį į šiuolaikinių technologijų naudojimą, komunikaciją, erdvių pritaikymą, bibliotekininko įvaizdį, paauglių poreikius, bendradarbiavimą su kitomis įstaigomis. Modernių technologijų taikymas prisideda prie bibliotekos įvaizdžio formavimo, nes parodo, kad yra šiuolaikiška, dinamiška ir orientuota į šiandieninį vartotoją: „Šiuolaikiškas bibliotekos įvaizdis formuojamas pasitelkiant šiuolaikines technologijas, pavyzdžiui, virtualios realybės akinius, siekiant sudominti, kvieisti jaunimą, suteikti naujų, įtraukiančių patirčių“ [B1].

Įstaigos įvaizdis ir komunikacija yra labai glaudžiai susiję. Gera komunikacija padeda kurti įstaigos žinomumą ir matomumą. Bibliotekininkai sako, kad: „*Aktyviai veiklą vykdo viešieji ryšiai, formuodami patrauklų bibliotekos įvaizdį visuomenėje*“ [B2].

Fizinė bibliotekos erdvė bibliotekos lankytojiui parodo, kokias vertybes įstaiga akcentuoja, todėl stengiamasi, kad: „*<...> biblioteka būtų matoma kaip atvira ir moderni erdvė*“ [B4]

Vienas stipriausių bibliotekos įvaizdžio formuotojų – bibliotekininkas. Profesionalus, paslaugus, kompetentingas darbuotojas kuria įtraukios, modernios ir šiuolaikiškos bibliotekos įvaizdį: „*Svarbu ir pačio bibliotekininko išvaizda, nuotaika, išsilavinimas, jis turi būti apsiskaitęs ir žengiantis su naujomis technologijomis koja kojon. Kad labiau suprasti jaunimą, jo norus ir lūkesčius dalyvauju daugelyje vykdomų mokymų, kuriose yra nemažai ir psichologinių bei pedagoginių dalykų, kurie padeda atsakyti į daugybę iškilusių klausimų*“ [B5].

Biblioteka, kurdama paslaugas pritaikytas paauglių poreikiams, formuoja aktualios ir veiklios įstaigos įvaizdį. Patogumas, informacijos prieinamumas ir pateikimo būdas, patikimumas formuoja tai, kaip jaunuoliai vertina biblioteką, o sugrįžimas į ją, veikia kaip indikatorius: „*Stengiamės, kad biblioteka būtų atvira, patikima, inovatyvi. Įgyvendinami nauji projektai, testuojamos inovatyvios paslaugos įvairaus amžiaus grupėms*“ [B2].

Svarbų vaidmenį įvaizdžio formavimui turi bendradarbiavimas su kitomis įstaigomis. Biblioteka glaudžiai bendradarbiauja su mokyklomis, kartu sieja bendras tikslas ir funkcijos – vaikų ir jaunimo švietimas. Partnerystė stiprina bibliotekos matomumą ir žinomumą: „*Aktyviai bendraujame su mokyklų bendruomenėmis, stengiamės sukurti patrauklesnę erdvę bibliotekoje, organizuojame susitikimus su rašytojais, menininkais, muzikantais, įtraukiame jaunimą į bendrus projektus*“ [B5]. Sukonstruotos 3 subkategorijos: šiuolaikinės technologijos; viešieji ryšiai; bibliotekininkų vaidmuo įvaizdžio formavime (žr. 34 lentelę).

34 lentelė. Bibliotekos įvaizdžio formavimo priemonės bibliotekininkų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Šiuolaikinės technologijos	„Šiuolaikiškas bibliotekos įvaizdis formuojamas pasitelkiant šiuolaikines technologijas, pavyzdžiui, virtualios realybės akinius, siekiant sudominti, kvieisti jaunimą, suteikti naujų, įtraukiančių patirčių“ [B1]; „Tokiam amžiui gyvename, kad be mobilaus telefono, interneto – nė krust. Atimk iš vaiko – sunku prognozuoti, kas būtų“ [B4]. „Technologijos, ir vis naujesnės – neišvengiamos“ [B6].	3
Viešieji ryšiai	„Aktyviai veiklą vykdo viešieji ryšiai, formuodami patrauklų bibliotekos įvaizdį visuomenėje“ [B2]; „<...> renginių dalyviams paruošiamė knygy skirtukus ir lankstinukus reprezentuojančius biblioteką“ [B6]; „Šiuolaikinei bibliotekai labai svarbu būti matomai socialiniuose tinkluose: reklamuoti renginius, veiklas, nuolat viešinti ką saugo ir kuo dalinasi biblioteka“ [B3].	3
Bibliotekininkų vaidmuo įvaizdžio formavime	„Atidarai duris, o priekyje bibliotekininkas. Kaip save pateiksi, kokį įspūdį susidarys paauglys, toks bus ir rezultatas“ [B2]; „Svarbu ir pačio bibliotekininko išvaizda, nuotaika, išsilavinimas, jis turi būti apsiskaitęs ir žengiantis su naujomis technologijomis koja kojon. Kad labiau suprasti jaunimą, jo norus ir lūkesčius dalyvauju daugelyje vykdomų mokymų, kuriose yra nemažai ir psichologinių bei pedagoginių dalykų, kurie padeda atsakyti į daugybę iškilusių klausimų“ [B5]; „Darbuotojai nuolat tobulina kūrybines ir komunikacijos kompetencijas“ [B3]	3

Bibliotekos vienas iš veiklos principų – paslaugų prieinamumas visiems vienodomis sąlygomis, neskirstant lankytojų pagal jų amžių, lytį, įsitikinimus, politines pažiūras, socialinę padėtį ir panašiai.

Šie principai kuria socialiai atsakingos, saugios ir prieinamos įstaigos įvaizdį ir tuo pačiu pagrindžia mokslininkų Knapp ir kt. (2025); Watanabe, King, Masanori Koizumi (2025) teoriją: „Šiuolaikinė biblioteka – tai pirmiausia patraukli erdvė visiems, visų socialinių sluoksnių ir amžiaus grupių žmonėms. Labai svarbu, kad lankytojas čia jaustųsi saugiai ir sulauktų kokybiško aptarnavimo. Labai svarbu, kad nei vienas lankytojas mūsų bibliotekoje nėra atstumtas, kad žmonės su negalia gali lankytis, gauti tam tikrą dėmesį ir paslaugas. Kartais užtenka tiesiog pabūti šalia ir išklausti“ [B1].

Pagrindiniu komunikacijos su jaunimu kanalu, bibliotekininkai laiko socialinius tinklus. Jie mano, kad būtent šiomis informacijos sklaidos priemonėmis naudojasi paaugliai ir tai yra populiariau. Išskiriamos 6 subkategorijos: *socialiniai tinklai*; *vaizdinė medžiaga*; *interneto svetainė*; *spauda*; *QR kodai*; *gyvas bendravimas* (žr. 35 lentelę).

35 lentelė. Bibliotekos komunikacijos kanalai bibliotekininkų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Socialiniai tinklai	„Manau, kad daugiausia jaunimą pavyksta pasiekti per socialinius tinklus – Facebook’ą ir Instagram’ą, kuriuose dalijamasi naujienomis, renginių kvietimais ir veiklų akimirkomis. Šios platformos padeda palaikyti ryšį su jaunimu ir skatinti jų domėjimąsi bibliotekos veiklomis“ [B1]; „Svarbiausia pasirinkti jaunimui artimas ir greitai pasiekiamas priemonės, reikia bendrauti jaunimo kalba jų kanaluose. Tai socialiniai tinklai Instagram, kur kelti vaizdinius pranešimus, „storius“ <...> Puiku būtų naudoti ir Tik Tok, pavyzdžiui parengti knygų topus, kurti trumpus filmukus“ [B5]; „Naudojame socialinį tinklą Facebook, elektroninį paštą. Informaciją apie bibliotekoje vykdomas veiklas, renginius ir parodas sistemingai viešiname bibliotekos puslapyje <...>“ [B3].	3
Vaizdinė medžiaga	„Naudojame YouTube kanalą, kuriame interviu su knygų autoriais ir kita filmuota bibliotekos medžiaga“ [B5].	1
Interneto svetainė	„<...> bibliotekos svetainė, kuri nemanau, kad yra labai patraukli jaunimui, reikėtų ją pakeisti“ [B5]; „<...> biblioteka turi savo internetinį tinklalapį, kuriame pateikiama aktuali informacija apie paslaugas, renginius ir naujienas. Kiek ten žiūri paaugliai – nežinau“ [B1].	2
Spauda	„<...> spaudoje“ [B3].	1
QR kodai	„Kviesdami į susitikimus kartais naudojame ir QR kodus, manau jų reikėtų ne tik bibliotekoje, bet ir mokyklose, kavinėse, jaunimo centruose“ [B5].	1
Gyvas bendravimas	„Gyvas bendravimas bibliotekoje, susitikimai mokyklose, renginiai bibliotekoje, neformalus bendravimas – visada duoda rezultatų. Pakviestas asmeniškai – beveik visada ateis“ [B2].	1

Iš pateiktų bibliotekininkų teiginių matome, kad populiariausias komunikacijos kanalas – socialiniai tinklai (taip nurodo 3 informantai iš 6). Būtent šiomis priemonėmis informacijai gauti, dažniausiai naudojasi paaugliai (žr. 20 lentelę) ir jų tėvai (žr. 23 lentelę). Informacija talpinama bibliotekos internetinėje svetainėje, tačiau, bibliotekininkai mano, jog tai nėra patraukli sklaidos priemonė paauglių tarpe: „<...> bibliotekos svetainė, kuri nemanau, kad yra labai patraukli jaunimui, reikėtų ją pakeisti“ [B5]; „<...> biblioteka turi savo internetinį tinklalapį, kuriame pateikiama aktuali informacija apie paslaugas, renginius ir naujienas. Kiek ten žiūri paaugliai – nežinau“ [B1].

Jaunimo tarpe gana populiarius QR kodai. Mobilios programėlės pagalba nuskaičius kodą, galima sužinoti apie bibliotekos veiklą todėl: „Kviesdami į susitikimus kartais naudojame ir QR kodus, manau jų reikėtų ne tik bibliotekoje, bet ir mokyklose, kavinėse, jaunimo centruose“ [B5].

Bibliotekininkų teigimu, teigiamą rezultatą visada duoda asmeninis paauglių kvietimas naudotis bibliotekų paslaugomis: „Gyvas bendravimas bibliotekoje, susitikimai mokyklose, renginiai bibliotekoje, neformalus bendravimas – visada duoda rezultatų. Pakviestas asmeniškai – beveik visada ateis“ [B2].

Kaip vieną iš galimai sėkmingų komunikacijos būdų, bibliotekininkai nurodo pačių paauglių įtraukimą kuriant komunikacijos priemones: „Manyčiau, kol jaunimas neįsitrauks patys į komunikacijų kūrimą, tol jiems biblioteka atrodys, kaip kažkas tolimą ir svetimą. Būtų smagu turėti tokią jaunimo komunikacijos komandą, kuri galėtų prisidėti prie bibliotekos socialinių tinklų valdymo. Norint pasiekti jaunimą reikia būti ten kur jie yra: socialiniuose tinkluose, mokyklose, jaunimo centruose, komunikuoti su jais paprastai, kūrybiškai ir nuoširdžiai“ [B5]. Paaugliai kuriantys komunikaciją jaustųsi svarbūs ir lygiaverčiai partneriai. Ši priemonė dar neišbandyta ir yra ateities vizijose.

Bibliotekos reputaciją visuomenėje, bibliotekininkų manymu, kuria paslaugų kokybė, aptarnavimo lygis, ryšys su bendruomene ir bibliotekininko kompetencija. Visi 6 kalbinti bibliotekininkai atsakė, kad bibliotekos reputacija gera, nes biblioteka tenkina informacinius, kultūrinius ir socialinius poreikius. Bendradarbiavimas su vietos bendruomenėmis stiprina pasitikėjimą, tuo pačiu ir užsitikrina gerą reputaciją visuomenėje. Iš pateiktų informantų teiginių sukonstruotos 3 pagrindinės subkategorijos (žr. 36 lentelę).

36 lentelė. Bibliotekos reputacija visuomenėje bibliotekininkų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Paslaugų kokybė ir aptarnavimo lygis	„Kiekvienas lankytojas turi gauti tai, ko nori ir išeiti patenkintas. Kitu atveju - jis negrįš“ [B]; „Bibliotekos reputacija yra gera. Kaip tą gerumą pamatuojam? – dirbame su įvairaus amžiaus grupėmis. Kaip tą gerumą pamatuojam? – iš mokytojų gauname gražių padėkos žodžių, iš lankytojų gerų atsiliepimų“ [B5]; „Pas mus lankosi ir daug studijuojančio jaunimo, ir žmonių, kurie rašo savo krašto, savo gimtinės istoriją, todėl jie pirmiausia renkasi biblioteką, kaip patikimą ir daugybę informacijos talpinančią įstaigą“ [B6].	3
Ryšys su bendruomene	„Žmogus užsuka pabendrauti be priežasties, esame kviečiamos prisidėti prie bendrų renginių“ [B5]; „Bibliotekos reputacija bendruomenėje manau per paskutinį dešimtmetį labai pasikeitė į gerąją pusę. Mes tai pastebime iš lankytojų poreikių, nes žmonės kreipiasi į bibliotekininką įvairiausiais klausimais“ [B6].	2
Bibliotekininko kompetencijos	„Turi žinoti ir išmanyti absoliučiai viską, gerai orientuotis laikmetyje, žinoti naujausias tendencijas“ [B2]; „Kitos tokios daugiafunkcės profesijos nėra“ [B4]; „<...> bibliotekininkas dabar ir socialinis darbuotojas, ir kompiuteristas, ir pedagogas, ir bankininkas, ir vaikščiojanti enciklopedija“ [B6].	3

Iš pateiktų teiginių matome, kad tiek paslaugų kokybė, tiek ryšys su bendruomene, tiek bibliotekininko kompetentingumas yra beveik vienodai svarbus kuriant bibliotekos reputaciją visuomenėje.

Bibliotekininkai, kaip ir kalbinti paaugliai, tėvai ir mokytojai, ateities biblioteką įsivaizduoja erdvia, šviesią, su daugybe erdvių moderniai pritaiktų darbui mokymuisi, kūrybai ir laisvalaikiui. Šiuolaikinės technologijos tapo neatsiejamomis nuo mūsų kasdienybės, todėl ir bibliotekos reikmės jos būtinos. Labai vaizdžiai ir taikliai ateities biblioteką apibūdina vienas informantas: „<...> galime įsivaizduoti kaip jungtį tarp technologijų, bendruomenės ir žmogaus patirties. Bet svarbiausia, manau, kad tai bus gyvas pastatas, pilnas žmonių, kur vyksta kūrybinės dirbtuvės, renkasi klubai, vyksta pokalbiai. Manau, kad tikrai išliks popierinės knygos, bet šalia jų bus ir skaitmeninti archyvai.

Didžiausias pagalbininkas bus dirbtinis intelektas. Jo pagalba bus galima labai greitai rasti vieną ar kitą informaciją, rekomenduoti knygas pagal žmogaus charakterį, nuotaiką. Technologijos turėtų atpažinti savo skaitytoją, žinoti, kokias knygas jis jau skaitęs ir kokios jam patinka. Bibliotekoje turėtų veikti literatūrinis gidas, kur patartų skaitytojui, jį aprūpintų informacija. Manau, kad ateityje biblioteka užaugs į pasaulinį tinklą, kur knygos būtų galima atsisiųsti iš viso pasaulio, net ir labai retus rankraščius. Biblioteka būtų kaip tvari erdvė – su daugybe žalių zonų, pastatai „maitinami“ saulės energija, taip pat veiktų tyliosios zonos, nes žmonės bus labai pasiilgę tylos ir pavargę nuo technologijų. Na, ir žinoma biblioteka – kaip visos bendruomenės širdis“ [B5].

Apibendrinant bibliotekos įvaizdžio ir komunikacijos kokybinio tyrimo rezultatus, lyginant skirtingų informantų grupių požiūrius, išryškėja tiek bendri įvaizdžio formavimo aspektai, tiek skirtingi komunikacijos prioritetai.

Paaugliai bibliotekos įvaizdį pirmiausia sieja su jos matomumu skaitmeninėje erdvėje – apie paslaugas jie dažniausiai sužino per bibliotekos „Facebook“ ir „Instagram“ paskyras, kurios laikomos jiems patraukliais ir įprastais informacijos kanalais. Ateityje jie pageidautų dar labiau personalizuotos ir tiesioginės komunikacijos – trumposios žinutės ar el. pašto. Paauglių įsivaizduojama ateities biblioteka yra skaitmenizuota, daugiafunkcė erdvė, pritaikyta poilsiui, bendravimui, mokymuisi, tačiau kartu išsauganti knygas kaip esminį bibliotekos tapatybės elementą.

Tėvų požiūris iš dalies sutampa su paauglių – jie taip pat informaciją apie bibliotekos veiklas dažniausiai gauna per socialinius tinklus. Vis dėlto tėvai labiau akcentuoja ne pačius komunikacijos kanalus, o bendradarbiavimo stoką tarp šeimos, mokyklos ir bibliotekos, kuri, jų manymu, silpnina bibliotekos įvaizdį ir riboja galimybes veiksmingiau paskatinti paauglių įsitraukimą. Ateities biblioteką tėvai mato kaip modernią, tvarią ir funkcionalią erdvę, kurioje aiškiai atskirtos darbo, mokymosi ir laisvalaikio zonos, o knygos išlieka neatsiejama jos dalimi.

Mokytojai bibliotekos įvaizdžio ir komunikacijos stiprinimą sieja su aktyviu pačių paauglių įtraukimu. Jų nuomone, jaunuoliai gali tapti bibliotekos ambasadoriais, prisidedančiais prie jos žinomumo didinimo bendraamžių tarpe. Ateities biblioteka pedagogams asocijuojasi su šiuolaikinėmis technologijomis ir patogiomis, ugdymui palankiomis erdvėmis, stiprinančiomis bibliotekos, kaip mokymosi partnerės, įvaizdį.

Bibliotekininkų perspektyva labiau orientuota į institucinius ir profesinius aspektus. Jie pabrėžia, kad bibliotekos įvaizdį pirmiausia formuoja paslaugų prieinamumas visoms gyventojų grupėms, paslaugų kokybė, efektyvi komunikacija, bendradarbiavimas ir bibliotekininko kompetencija. Ateities biblioteką bibliotekininkai įsivaizduoja kaip gyvą, dinamišką ir komfortišką erdvę, kurioje darniai dera istorinis paveldas ir naujausios technologijos.

Galima teigti, kad visų grupių požiūriai dėl bibliotekos modernumo ir knygų svarbos yra panašūs, tačiau skiriasi akcentai: paaugliai labiausiai pabrėžia skaitmeninę komunikaciją ir erdvių daugiafunkciškumą, tėvai – tarpinstitucinį bendradarbiavimą, mokytojai – paauglių įtraukimą į įvaizdžio kūrimą, o bibliotekininkai – paslaugų kokybę ir profesionalumą kaip pagrindinius bibliotekos įvaizdžio formavimo veiksnius.

Aplinkos ir personalo veiksniai. Mokslininkai Giffen‘as (2020), Agosto (2015), Ornstein‘as ir Reid‘as (2022) teigia, kad aplinkos veiksniai turi esminę įtaką bibliotekos patrauklumui, nes būtent

jie lemia, ar paauglys bibliotekoje jaučiasi laukiamas, saugus ir motyvuotas sugrįžti. Jaunuoliai labiau renkasi bibliotekas, kurios primena socialines, o ne akademines erdves.

Paklausus paauglių apie bibliotekos patalpas, visi 6 kalbintieji atsakė, kad jiems patinka bibliotekos erdvės. Vienas informantas atsakė, kad patalpos ir erdvės patinka, išskyrus, girgždančias grindis: „*Taip, iš esmės patinka, apart girgždančių grindų*“ [P3].

Kalbėdami apie tai, kuo patinka bibliotekos patalpos ir erdvės, paaugliai akcentuoja pirmiausia jaukumą. Jiems labai svarbu šilta, maloni ir jauki aplinka. Remiantis informantų teiginiais, išskiriamos 4 subkategorijos: *erdvės dizainas ir estetika; istorinis identitetas; patogumas ir ergonomika; neturi nuomonės* (žr. 37 lentelę).

37 lentelė. Bibliotekos fizinės aplinkos patrauklumas paauglių požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Erdvės dizainas ir estetika	„<...> jaukios <...>“ [P1]; „Jauku ir malonu būti“ [P2]; „<...> viskas atnaujinta, būna parodos“ [P4]; „<...> jauku; šilta, malonu užėti.“ [P3]; „<...> jaukumo suteikia šiltas koloritas“ [P]	5
Istorinis identitetas	„Nes jos istoriškos <...>“ [P1]; „Malonu pagalvoti, kad miesto biblioteka įsikūrusi pilyje“ [P6].	2
Patogumas ir ergonomika	„<...> patogios <...> jose galima susirasti tiek ramų ir patogų skaitymo kampelį, tiek patogią vietą įvairios literatūros analizavimui“ [P1]; „<...> yra ramybės zonos ir lentynos su knygomis“ [P3].	2
Neturi nuomonės	„Nežinau, neatsimenu <...> nesilankau“ [P5].	1

Iš pateiktų teiginių matome, kad šiandieninį bibliotekos erdvių dizainą ir estetiką paaugliai vertina gerai. Taip nurodo 5 informantai iš 6. Jų manymu biblioteka jauki, šilta – malonu užėti ir būti. 2 paaugliai mano, kad bibliotekos erdvės yra patogios ir pritaikytos mokymuisi ir laisvalaikiui. Tai parodo bibliotekos erdvių funkcinių lankstumą. Esminis miesto bibliotekos išskirtinumas – įsikūrusi pilyje. Jaunuoliams atrodo, kad tai yra unikalus išskirtinumas suteikiantis įstaigai patrauklumo, turintis simbolinę ir kultūrinę vertę. Tokią nuomonę išreiškė 2 pašnekovai iš 6. Vienas informantas neturi nuomonės, nes bibliotekoje nesilanko. Taigi, paaugliai biblioteką suvokia kaip daugiavfunkcę įstaigą, kurioje dera emocinis komfortas, kultūrinė reikšmė ir praktiškumas.

Nors paaugliai teigia, kad bibliotekos aplinka jiems patinka, tačiau pasigenda tam tikrų dalykų, kurie suteiktų daugiau komforto. Jų manymų, patogūs baldai sėdėjimui, daugiau technologinių priemonių ir poilsio zonų, stipriai pagerintų bibliotekos fizinį patrauklumą. Išskiriamos 3 bibliotekos fizinės aplinkos trūkumų subkategorijos: *patogumas ir ergonomika; technologinė infrastruktūra; erdvės funkcionalumas* (žr. 38 lentelę).

38 lentelė. Bibliotekos fizinės aplinkos trūkumai paauglių požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Patogumas ir ergonomika	„<...> galėtų būti sėdmaišių“ [P3]; „<...> norėčiau relaksacijos kampelio“ [P4]; „<...> trūksta modernių erdvių <...>“ [P2].	3
Technologinė infrastruktūra	„<...> įkrovos lizdų“ [P4]; „<...> technologijų <...>“ [P2]; „<...> daugiau interaktyvių prietaisų <...>“ [P6]	3
Erdvės funkcionalumas	„<...> daugiau patogių vietų prisėsti <...>“ [P4]; „<...> buvome sugalvojusios atlikti namų darbus <...> tokiai veiklai skirtos vietos nebuvo <...>“ [P2], „<...>	4

	<i>retkarčiais užėina kaip mintis, tai jog tarpai tarp lentynų ankštoki“ [P1]; „<...> paprasčiausių tuščių, laisvų stalų stoka yra trūkumas“ [P6].</i>	

Teiginiai rodo, kad paaugliams bibliotekoje trūksta neformalios aplinkos bendravimui ir poilsiui. Komfortui reikalingi patogūs šiuolaikiški, jaunimo tarpe mėgstami baldai – sėdmaišiai. Nors paaugliai mato biblioteką kaip tinkamą mokymosi vietą, reali erdvė tam nėra pritaikyta – trūksta stalų, atskirtų ar tylių zonų, skirtų bendram ar individualiam darbui. Tai rodo neatitikimą tarp bibliotekos potencialo ir jos faktinio įgyvendinimo. Taip teigia 4 informantai iš 6. Pastebėjimas „<...> tarpai tarp lentynų ankštoki“ [P1] atskleidžia fizinio judėjimo ir erdvinio komforto problemas. Ankštos erdvės gali kelti diskomfortą, riboti judėjimo laisvę ir mažinti norą ilgiau būti bibliotekoje, ypač paaugliams, kurie jautrūs aplinkos patrauklumui ir laisvumo pojūčiui.

Vienas informantas išsakė nuomonę, jog supranta, kad biblioteka įsikūrusi kultūros paveldo objekte (pilyje) ir ką nors keisti būtų sudėtinga: „*Vienintelis dalykas, kas galbūt, bet čia nelabai yra kas nors koreguotino dėl patalpų, kuriose yra biblioteka, tad ir labai suprantamas dalykas*“ [P3].

Vienas informantas teigia, kad dėl asmeninių priežasčių ar įsitikinimų jaučiasi bibliotekoje sukaustytas. Viso to priežastis įsitikinimas, kad bibliotekoje turi būti ramu ir tylu: „*Nevisai jaučiuosi laisvai. Bet manau, jog čia nevisai bibliotekos kaltė, nes darbuotojos tikrai malonios, neturiu nieko blogą, ką apie jas galėčiau pasakyti. Kažkodėl dėl mano turimo nusistatymo, jog biblioteka yra ramybės ir susikaupimo vieta, jaučiuosi bent minimaliai sukaustyta, tačiau manau, jog dažniau lankantis susikaustymas pranyktų*“ [P6]. Paklausus, kas lėmė tokį įsitikinimą, paauglys atsakė, kad: „*Nežinau, man tai atrodo ir tiek*“ [P6].

Dar vienas paauglys teigė, kad bibliotekoje nesijautė drąsiai, nes buvo su draugais įsitikinęs, kad bibliotekoje reikia elgtis tyliai: „*Kalbėtis nebuvo itin drąsu, nes atrodė, jog skaitykla, tai tylai skirta erdvė*“ [P2]. Šiuo teiginiu pagrindžiamas mokslininko Cezari (2014) teiginys, kad bibliotekos patrauklumą mažina per griežta tvarka – reikalavimas elgtis tyliai.

Psichologinė bibliotekos aplinka ne mažiau svarbi nei fizinis komfortas. Stipri, pozityvi psichologinė atmosfera grindžiama draugiškais, palaikančiais darbuotojų ir paauglių santykiais, emociniu saugumu, abipuse pagarba ir bendravimo laisve. Tokia atmosfera skatina paauglių lankymąsi bibliotekoje. Išskiriamos 3 subkategorijos: *pasitikėjimo atmosfera; įtraukties ir priėmimo jausmas; emocinis klimatas* (žr. 39 lentelę).

39 lentelė. Veiksniai kuriantys pozityvią psichologinę atmosferą bibliotekoje, paauglių požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Pasitikėjimo atmosfera	„<...> čia dirba malonios bibliotekininkės, kurios visada padeda, jei reikia“ [P1]; „<...> dažnai užsuku, tiesiog, pasikalbėti <...>“ [P3]; „Darbuotojai yra labai draugiški, malonūs, paslaugūs ir atsižvelgia į mano poreikius <...> galiu pasikalbėti [P4]; „žinau, kad visad sulauksiu pagalbos, bile kokios <...> kartais išsakom problemas, jei reikia, ar būna, kad nėra su kuo pasiklabėt“ [P6].	4
Įtraukties ir priėmimo jausmas	„Dažniausiai jaučiuosi laukiama <...>“ [P2]; „Visada gera užsukti, sutinka su šypsena, na, atrodo, kad laukia kaip namuose“ [P2]; „Darbuotojai malonūs ir paslaugūs <...> kalba kaip su suaugusiu“ [P3].	3
Emocinis klimatas	„<...> paprastai jaučiuosi laisvai, nėra kas varžytų – visi draugiški“ [P1]; „Taip, jaučiuosi laisvai“ [P2]; „Laisvai <...> nėra ko bijoti“ [P3]; „Viskas gerai, ten jauku ir ramu“ [P4].	4

Pateikti teiginiai rodo, kad pats svarbiausias veiksnys, lemiantis gerą psichologinę atmosferą bibliotekoje, kuriama pasitikėjimo atmosfera tarp paauglių ir bibliotekos personalo. Tai teigia 4 pašnekovai iš 6. Teiginiai apie malonias, visada padedančias bibliotekininkes, paslaugumą ir dėmesį individualiems poreikiams rodo, kad darbuotojai kuria pasitikėjimu grįstą santykį. Paaugliai jaučiasi užtikrinti, jog bet kada sulauks pagalbos, o tai mažina nesaugumo jausmą ir stiprina emocinį ryšį su biblioteka. Pabrėžiama bendravimo kaip su sau lygiu svarba. Tokiu būdu jaunuoliai jaučiasi svarbūs ir vertinami. Taip teigia 3 paaugliai iš 6. 4 informantai teigia, kad bibliotekoje jaučiasi laisvai, nėra varžomi, jaučiasi saugūs, kas užtikrina psichologinį saugumą. Šiuo požiūriu pagrindžiama Knapp ir kt. (2025); Buyannemekh, Gil-Garcia, & Gasco Hernandez (2024); Ornstein, & Reid (2022) teorija, kad bibliotekos yra tos įstaigos, kurios paaugliams suteikia emocinį, socialinį ir fizinį saugumą.

Paauglių buvo klausta, ką jie norėtų pasakyti bibliotekos darbuotojams, kokių pasiūlymų, pastebėjimų, pagyrimų ar idėjų bendradarbiavimui turėtų. Informantai sakė, kad vertina bibliotekininkių darbą: „*Vertinu darbuotojų darbą ir pastangas, bei patarimus*“ [P1]; „*Viskas gerai, viskas tinka ir patinka*“ [P2]; „*Nežinau, nesilankau, bet gal normalios ten tos bibliotekininkės visai, kai pradinėse su klase kartais mokytoja nusivesdavo*“ [P5]. Dalis paauglių jaučiasi dėkingi, o tai rodo esant artimą ryšį su bibliotekininkėmis: „*Ačiū joms už tokį malonumą, šiltumą. Atėjusi pasiimti ar grąžinti knygų, nesijaučiu kaip dar viena lankytoja, su kuria norima užbaigti darbą kuo greičiau*“ [P3]; „*Ačiū Aušrelei, Dalytei, Agnei už renginius, pagalbą renkantis knygas*“ [P6]. Vienas paauglys išsako norą, kad bibliotekos darbuotojai organizuotų daugiau renginių jaunimui: „*Norėčiau daugiau jaunimui skirtų renginių, lankstesnių erdvių ir aktyvesnės komunikacijos*“ [P4].

Tėvai, vertindami bibliotekos fizinį patrauklumą, taip pat kaip ir jų paaugliai, palankiai vertina aplinką, veiklas, personalą ir emocinį klimatą. Išsakyti teiginiai išskiriami į 5 subkategorijas: *erdvės dizainas ir estetika; istorinis identitetas; veikos; personalas; emocinis klimatas* (žr. 40 lentelę).

40 lentelė. Bibliotekos fizinės aplinkos patrauklumas paauglių požiūriu.

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Erdvės dizainas ir estetika	„ <i>Patraukli aplinka</i> <...>“ [T1]; „ <i>Bibliotekos įspūdis - dažnai jaukus ir tvarkingas</i> “ [T3].	2
Istorinis identitetas	„ <i>Labai gražus istorinis pastatas... vidinės erdvės</i> “ [T2].	1
Veiklos	„ <i><...> įdomios veiklos, knygų naujienos</i> “ [T4]; „ <i>Mūsų biblioteka, sakyčiau, yra daugiafunkcė - vyksta šitiek dalykų!</i> “ [T1]	2
Personalas	„ <i><...> turi profesionalius vadovus ir darbuotojus, kurie veiklą daro itin kokybišką</i> “ [T1]; „ <i><...> draugiškas ir malonus kolektyvas</i> “ [T5].	2
Emocinis klimatas	„ <i>Čia visada gera užėti - malonus bendravimas ir aptarnavimas</i> “ [T6]; „ <i><...> visuomet gera ateiti</i> “ [T3]; „ <i>Sukuria patikimumo įspūdį, draugiška atmosfera</i> “ [T4].	3

Iš informantų teiginių matome, kad akcentuojama fizinė ir estetinė aplinka. Biblioteka apibūdinama kaip patraukli, jauki ir tvarkinga, o istorinis pastatas ir jo vidinės erdvės suteikia išskirtinumo bei kultūrinės vertės pojūtį. Tai leidžia biblioteką suvokti ne tik kaip funkcionalią, bet ir kaip vizualiai bei kultūriškai patrauklią vietą, kurioje malonu būti. Biblioteka identifikuojama kaip daugiafunkcė įstaiga, kurioje nuolat vyksta įvairūs renginiai, edukacijos ir kitos veiklos, atliepančios skirtingų lankytojų poreikius ir interesus. Labiausiai akcentuojamas emocinis ryšys su biblioteka. Biblioteka suvokiama kaip vieta, kuri kelia geras emocijas, kur norisi sugrįžti, o tai stiprina ilgalaikį ryšį su bendruomene. Taip teigia 3 paauglių tėvai iš 6.

Į klausimą, ar biblioteka atrodo šiuolaikiška ir atvira jaunimui – tėvų nuomonės išsiskiria ir pasidalina po lygiai. 3 informantai teigia, kad šiuolaikiška ir atitinka jaunimo poreikius: „*Taip, bet yra kur tobulėti*“ [T1]; „*Biblioteka yra šiuolaikiška. Joje galima gauti būtiniausias paslaugas, kad ir spausdinimo paslaugą galima gauti tik šioje įstaigoje*“ [T4]; „*Kai kurios bibliotekos atrodo šiuolaikiškos ir atviros jaunimui*“ [T5]. Kiti 3 mano, kad biblioteka nepritaikyta paaugliams ir neatitinka jų poreikių: „*Man atrodo daugiau pritaikyta vaikams ir suaugusiems*“ [T2]; „*Galbūt labiau orientuojasi į jaunesnius vaikus*“ [T3]; „*Kol kas nelabai, galėtų atnaujinti aplinką*“ [T6].

Tėvai kartu dalyvaudami renginiuose kartu su savo vaikais, stiprina emocinę ryšį, patiria bendras emocijas, atsiranda daugiau bendrų temų pokalbiams, didėja tarpusavio pasitikėjimas. Taip pat pamato savo vaiką kitame kontekste: jo interesus, reakcijas, bendravimo stilių, kūrybiškumą ar smalsumą. Tai leidžia geriau suprasti paauglio poreikius ir stiprybes, kurios ne visada atsiskleidžia namų ar mokyklos aplinkoje. Išskiriamos 3 teiginių subkategorijos: *dalyvavo; nedalyvavo; dalyvavo, kai vaikai buvo maži* (žr. 41 lentelę).

41 lentelė. Tėvų dalyvavimas bibliotekos renginiuose kartu su paaugliais

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Dalyvavo	„ <i>Taip, esu dalyvavusi kartu su paaugliu kai kuriose veiklose</i> “ [T2].	1
Nedalyvavo	„ <i>Šiuo metu ne</i> “ [T1]; „ <i>Kartu tai ne</i> “ [T6]; „ <i>Ne, su paaugliu ne <...></i> “ [T5].	3
Dalyvavo, kai vaikai buvo maži	„ <i><...> teko dalyvauti tik kai vaikai buvo maži</i> “ [T3]; „ <i>Taip, bet kai buvo mažesnės</i> “ [T4]; „ <i><...> kol buvo mažesnis, taip</i> “ [T5].	3

Pateikti teiginiai atskleidžia ribotą tėvų dalyvavimą bibliotekos veiklose kartu su paaugliais, kuris aiškiai siejasi su vaikų amžiumi ir raidos etapu. Teiginys „*Taip, esu dalyvavusi kartu su paaugliu kai kuriose veiklose*“ [T2] rodo, kad dalyvavimas nėra nuoseklus, o daugiau epizodinis, t. y. neišnaudojamos visos galimybės. 3 informantai nurodo, kad šiuo metu kartu su paaugliu nedalyvauja. Paauglystėje bendras tėvų ir vaikų dalyvavimas bibliotekos veiklose natūraliai mažėja, greičiausiai dėl augančio paauglių savarankiškumo ir noro veikti atskirai nuo tėvų. Šiuo požiūriu pagrindžiamas mokslininkų Newman'o, Lohman'o, ir Newman'o 2007 teiginys, kad paauglystėje individai priima sprendimus savarankiškai apeinant tėvus ir kitus suaugusiuosius. Bendras dalyvavimas renginiuose siejamas su vaikystės periodu. Tai rodo, kad tėvų įsitraukimas buvo, tačiau nutrūko ar ženkliai sumažėjo vaikams tapus paaugliais.

Į klausimą, kaip tėvai vertina tokią patirtį, atsako, kad: „*<...> bendri užsiėmimai suartina ir parodo, kad biblioteka skirta visai šeimai*“ [T2]. Kitas informantas teigia, kad vaikų ugdymo krūvis labai didelis, todėl tenka susidėlioti prioritetus, kam skirti daugiau dėmesio: „*Vaikas paauglys, daug mokosi, dalyvauja konkursuose, lanko daug būrelių, atsirenkame prioritetus, pirmiausia mokslai, o tuomet kitos veiklos*“ [T1]. Dar vieni tėvai pasigenda renginių, kuriuose galėtų dalyvauti su savo paaugliu: „*Galbūt nebuvo tokio susitikimo ar renginio, kad tikėtų abiems*“ [T6]. Informantai sutinka, kad bendri užsiėmimai su paaugliais vaikais stiprina tarpusavio ryšį: „*Taip, tokie užsiėmimai stiprina ryšį*“ [T3], tačiau pripažįsta, kad paauglystės laikotarpis yra sudėtingas: „*<...> bet dabar toks paauglystės etapas, kad labai sunku prikaltinti dukrą dalyvauti įvairiose veiklose <...> prisikasti iki jų yra sudėtinga*“ [T5].

Tėvai paprašyti pasidalinti įžvalgomis, kurios padėtų kurti patrauklesnę bibliotekos aplinką, mano ir teigia, kad paauglius sudomintų įvairesnės veiklos, motyvavimo priemonės, sklandesnė komunikacija tarp bibliotekos ir paauglių. Grupuojant pateiktus teiginius išskiriamos 6 subkategorijos: *renginiai ir*

veiklos paaugliams; motyvavimo priemonės; paauglių įtraukimas į sprendimus; erdvių sukūrimas; komunikacija ir darbuotojų kompetencija; socialinių partnerių įtraukimas (žr. 42 lentelę).

42 lentelė. Bibliotekos paslaugų patrauklumo didinimo strategijos tėvų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Renginiai ir veiklos paaugliams	„<...> siūlyčiau rengti karaoke, filmų ar kompiuterinių žaidimų vakarus“[T1]; „<...> daugiau suorganizuoti kokių viktorinų, debatų“[T3]; „<...> daugiau šiuolaikiškų renginių paaugliams“[T5]; „Būtų smagu gal ir koks kalėdinis vainikų pynimas ar kažkokia kita, jaunimui įdomesnė ir kalėdinė veikla“[T6].	4
Motyvacijos priemonės	„Motyvacija galėtų būti nugalėtojo titulas – tada jie turėtų dėl ko stengtis“[T1]; „<...> galbūt piešimo konkursą su mėgstamais knygų personažais...“[T2].	2
Paauglių įtraukimas į sprendimus	„<...> būtų galima sukurti jaunimo grupę, kuri padėtų planuoti renginius, pasirinkti knygas ar pasiūlyti idėjų erdvės atnaujinimui“[T2].	1
Erdvių sukūrimas	„Sukurti erdvę, kur galima skaityti ar mokytis“[T2]; „<...> įkurti patogias erdves <...>“[T3].	2
Komunikacija ir darbuotojų kompetencija	„Pagrindinis dalykas yra komunikacija ir gebėjimas bendrauti su paaugliu, nes jei vieną kartą atėjo ir nesugebėjo sudominti ar tinkamai sukomunikuoti, vaikas daugiau neis“[T2]; „Bibliotekininkas savo vidumi pats turėtų būti šiek tiek paauglys“[T4]; „<...> aiškią komunikaciją ir draugišką požiūrį“[T6].	3
Socialinių partnerių įtraukimas	„<...> įtraukti visas mokyklas <...>“[T3].	1

Iš pateiktų teiginių matome, kad labiausiai akcentuojamas šiuolaikiškų, paaugliams patrauklių veiklų poreikis. Siūlymai rengti karaoke, filmų ar kompiuterinių žaidimų vakarus, viktorinas, debatus, kalėdines kūrybines veiklas rodo, kad tėvai biblioteką mato kaip potencialią aktyvaus, patirtinio ir socialaus laisvalaikio erdvę, o ne vien tradicinę skaitymo vietą. Taip teigia 4 informacijos pateikėjai iš 6. Mokslininkai Hendrastomo, Januarti (2023) teigia, kad konkurencingumas ir noras išsiskirti iš kitų yra vieni iš esminių Z kartos bruožų. Tėvai teigia, kad dalyvavimas konkursuose, nugalėtojo titulo siekis – turėtų būti stipri motyvavimo priemonė lankytis bibliotekoje. Taip pat akcentuojamas patrauklių erdvių kūrimas. Patogios, specialiai skaitymui ar mokymuisi skirtos erdvės suvokiamos kaip būtina sąlyga, kad paaugliai norėtų būti bibliotekoje ilgiau. Tėvai mano, kad vienkartinė neigiama patirtis ar nesugebėjimas sudominti gali lemti paauglio nenorą daugiau lankytis bibliotekoje, todėl labai svarbus draugiškas bibliotekininko požiūris. Taip mano 3 tėvai iš 6. Vienas informantas mano, kad neišvengiamas veiksnys yra mokyklų įtraukimas į bibliotekos veiklas. Tokiu būdu stiprinamas tarpinstitucinis bendradarbiavimas norint pasiekti didesnę paauglių auditoriją.

Mokytojai informantai vertindami bibliotekos aplinką vertina dvejopai. Didžioji dalis, 4 informantai iš 6 mano, kad biblioteka jauki, joje yra erdvių skirtų poilsiui ir mokymuisi: „Bibliotekos aplinka jauki, rami ir tvarkinga – ji tinka mokymuisi ir susikaupimui“[M1]; „<...> vaikų skyrius pakankamai jaukus <...>“[M2]; „Bibliotekos aplinka jauki“[M4]; „<...> bibliotekos aplinka jauki, yra skirtingų erdvių, tad kiekvienas gali rasti sau tinkamą ir veiklą, ir vietą“[M6]. Kita dalis (3 mokytojai iš 6) teigia, kad bibliotekos aplinkai trūksta modernumo, jaukumo, patogių darbo ir poilsio vietų: „<...> būtų naudinga turėti daugiau modernių, interaktyvių erdvių, patogių vietų poilsiui ir kūrybai“[M1]; „<...> suaugusiųjų bibliotekoje nėra labai jauku, per daug oficiali aplinka“[M2]; „Mažai pasikeitusi. Manau, kad neskatinama“[M5]. Jų nuomone, statiška, nuobodi ir oficiali aplinka nėra patraukli paaugliui, kuris ieško komforto.

Mokytojų pateikti teiginiai apie bibliotekos darbuotojų gebėjimą dirbti su paaugliais, atskleidžia gerą aptarnavimo kultūrą: „*Bibliotekos darbuotojai paslaugūs, draugiški ir kantrūs <...> [M1]; „<...> personalas labai malonias pasitinka visus skaitytojus, visuomet pataria, padeda atrasti norimą knygą ar ją užsako [M2].* Taip teigia 2 pašnekovai iš 6. Darbuotojų paslaugumas, draugiškumas ir kantrybė formuoja saugią, palaikančią aplinką, kurioje lankytojai jaučiasi laukiami ir vertinami. Tokia patirtis mažina psichologinius barjerus, skatina pasitikėjimą biblioteka ir didina tikimybę, kad jauni vartotojai į biblioteką sugrįš. Akcentuojamas aktyvus darbuotojų vaidmuo – ne tik reaguoti į užklausas, bet ir inicijuoti pagalbą, konsultuoti, tarpininkauti tarp skaitytojo ir informacinių išteklių. Informantų teiginiai apie gebėjimą dirbti su paaugliais: „*<...> geba bendrauti su mokiniais <...> jie puikiai įtraukia jaunimą į veiklas [M1]; „Darbuotojos geba bendrauti, sutarti su paaugliais [M3]; „<...> personalas geba puikiai dirbti su paaugliais [M5]; „Su paaugliais dirba puikiai [M6],* parodo darbuotojų kompetentingumą komunikacijos, edukologijos ir psichologijos srityse. Čia išryškėja ne tik bendras mandagumas ar geranoriškumas, bet ir gebėjimas suprasti paauglių poreikius, kalbėti jiems priimtina kalba, kurti pasitikėjimu grįstą santykį bei aktyviai juos įtraukti į bibliotekines veiklas. Cota (2024), Ratnayake (2023) teigia, kad bibliotekininkas, dirbdamas su paaugliais, kaip su gana sudėtinga amžiaus grupe, turi turėti tinkamą pasirėmimą. Personalas yra vienas iš veiksmų, kuris formuoja bibliotekos įvaizdį paauglių tarpe. Anksčiau išvardinti teiginiai pagrindžia mokslininkų teiginius.

Šiuolaikinės bibliotekos vykdo neformalųjį ugdymą, kuris kryptingai prisideda prie skaitymo kultūros, informacinio ir kritinio raštingumo, savarankiško mokymosi, kūrybiškumo bei mokymosi motyvacijos ugdymo. Biblioteka tampa ne tik informacijos šaltiniu, bet ir aktyvia edukacine erdve, papildančia formalųjį ugdymą ir atliepiančia šiuolaikinių mokinių poreikius. Sukonstruotos 5 subkategorijos: *skaitymo skatinimas; informacinio raštingumo ugdymas; kritinio mąstymo ugdymas; savarankiško mokymosi ir kūrybiškumo ugdymas; renginiai, edukacinės veiklos* (žr. 43 lentelę).

43 lentelė. Neformalaus ugdymo organizavimas bibliotekoje mokytojų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Skaitymo skatinimas	„ <i>Biblioteka skatina skaitymo kultūrą <...> [M1]; „Bibliotekos darbuotojos mokiniui, kuris nežino, kokią knygą pasirinkti, stengiasi padėti: kalbasi su juo, sužino, kuo jis domisi, ir bando pasiūlyti knygą, atitinkančią jo poreikį [M2]; „Mokiniam suteikiama reikiama pagalba <...> renkantis knygas [M4].</i>	3
Informacinio raštingumo ugdymas	„ <i><...> padeda mokiniams ugdyti informacijos paieškos <...> [M1]; „<...> bet ir atliekant įvairias veiklas virtualioje erdve: paieška, virtualios parodos, edukaciniai žaidimai ir kita [M4]; „<...> padeda ugdyti informacinį raštingumą [M5]; „<...> gebėjimą atsirinkti patikimus šaltinius [M6].</i>	4
Kritinio mąstymo ugdymas	„ <i><...> kritinio mąstymo ir saviraiškos gebėjimus [M1]; „<...> kritinį mąstymą <...> [M5].</i>	2
Savarankiško mokymosi ir kūrybiškumo ugdymas	„ <i><...> savarankišką mokymąsi ir kūrybiškumą [M1]; „<...> biblioteka skatina savarankišką mokymąsi, suteikia laisvą prieigą prie informacijos – knygų, duomenų bazių, interneto [M5];</i>	2
Renginiai, edukacinės veiklos	„ <i>Dalyvaudami renginiuose ar projektuose mokiniai atranda, kad mokymasis gali būti įdomus ir netradicinis – tai motyvuoja juos tobulėti [M1]; „Kviečia dalyvauti edukaciniuose renginiuose ir kitose veiklose [M3];</i>	2

Pateikti teiginiai rodo, kad biblioteka aktyvi skaitymo skatinimo srityje – pradedant nuo domėjimosi, kas paaugliams patinka, baigiant pagalba renkantis knygas. Taip teigia 3 informantai iš 6. Bibliotekos darbuotojų dialogas su mokiniu padeda atpažinti jo interesus ir pasiūlyti tinkamą literatūrą, taip

stiprinant skaitymo motyvą ir formuojant teigiamą skaitymo patirtį. Mokytojų požiūriu, reikšmingą vaidmenį biblioteka atlieka informacinio raštingumo srityje (nurodo 4 interviu dalyviai). Jaunuoliai mokomi ne tik rasti informaciją, bet ir ją vertinti. Biblioteka tampa svarbia erdve, kurioje ugdomi gebėjimai kritiškai orientuotis informacijos pertekliuje ir atsakingai naudotis skaitmeniniais ištekiais. Biblioteka prisideda prie kritinio mąstymo ugdymo. Tai rodo, kad bibliotekos veiklos skatina mokinius ne pasyviai vartoti informaciją, bet ją analizuoti, interpretuoti ir reflektuoti. Ypač aktualu šių dienų kontekste. Informantai pabrėžia bibliotekos vaidmenį kuriant sąlygas mokiniams mokytis savarankiškai, tyrinėti dominančias temas ir ugdyti kūrybišką požiūrį į mokymąsi. Bibliotekos organizuojami renginiai ir projektai padeda keisti mokinių požiūrį į mokymąsi, siejant jį su įdomia, prasminga patirtimi.

Pasak bibliotekininkų, paaugliai biblioteką suvokia kaip socialiai ir emociškai svarbią erdvę, kurioje jie galėtų jaustis saugūs, priimti ir nevaržomi. Jiems ypač reikšminga jauki, draugiška ir neformali aplinka, leidžianti laisvai bendrauti su bendraamžiais, dalintis idėjomis bei kurti. Ne mažiau svarbi gera techninė bazė, profesionalus aptarnavimas. Išskiriamos 6 subkategorijos: *jauki, saugi ir neformali erdvė; jaunimui skirta laisvalaikio ir veiklų erdvė; technologijos ir infrastruktūra; santykiai su darbuotojais ir bendravimas; paauglių dalyvavimas; lankymosi ribojimai* (žr. 44 lentelę).

44 lentelė Paauglių lūkesčių išpildymas bibliotekininkų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Jauki, saugi ir neformali erdvė	„Bibliotekoje turėtų būti patraukli susibūrimų vieta paaugliams, kur jie jaustųsi saugūs, galėtų laisvai kalbėtis su bendraamžiais, dalintis idėjomis.“ [B1]; „Pagrindiniai lūkesčiai, kad biblioteka – jauki vieta, kur kiekvienas jaunas žmogus galėtų pasijusti savimi, kad būtų draugiška, kad galima būtų pabūti ne tik su draugais, bet ir su pačiu savimi“ [B2]; „Reikalinga draugiška atmosfera, neformali erdvė, kurioje nebūtų griežtų taisyklių“ [B3]; „Jaunimui labai svarbi erdvė, kurioje jie galėtų būti savimi, nevaržomi aplinkinių bendrauti su savo bendraminčiais“ [B4]; „Paauglių lūkesčiai dažniausiai susiję su galimybėmis bendrauti ir kurti patrauklioje aplinkoje“ [B6].	5
Jaunimui skirta laisvalaikio ir veiklų erdvė	„<...> savo susitikimų vietas“ [B1]; „<...> biblioteka būtų veiklų vieta – žiūrėti filmai, kūrybinės dirbtuvės, susitikimai, muzikos vakarai“ [B2]; „<...> nori susitikimų su muzikantais, influenceriais“ [B3]; „Būtų smagu išgirsti gyvai grojančią savo mokyklos muzikos grupę“ [B4]; „Smagu, jei bibliotekoje būtų muzikos įrašų studija ir laisvas mikrofonas arba karaoke klubas“ [B5]; „Svarbu į jaunimo veiklas įtraukti savanorius“ [B6]	6
Technologijos ir infrastruktūra	„Paaugliui svarbiausia labai greitas internetas, kad jis galėtų greitai ir kokybiškai bendrauti su bendraamžiais bei rasti greitai reikiamą informaciją“ [B3]; „<...> nemokomi dronų valdymo kursai, kur bibliotekos specialistai mokytų vaikus fotografuoti su dronais“ [B5].	2
Santykiai su darbuotojais ir bendravimas	„Svarbu, kad dirbantis bibliotekininkas nebūtų nuobodus, kad pasiūlytų ką nors netikėto“ [B2]; „Paaugliai dažnai pageidauja laisvo, neformalaus ir diskusinio bendravimo“ [B4]; „Jiems patinka kalbėtis įvairiomis temomis, pavyzdžiui: politika, muzika, filmai, profesijos, karjera“ [B5]; „Jie noriai dalyvauja pokalbiuose, tačiau dažniausiai sunkiai skaito knygas ir apie jas diskutuoja. Pagrindinė jų mintis – ne-į-do-mu“ [B6].	4
Paauglių dalyvavimas	„<...> reikėtų mokyklose įvykdyti paauglių apklausą apie bibliotekose teikiamas paslaugas, galbūt raštu jie drąsiau išdėstytų, ko tikisi iš bibliotekos darbuotojų“ [B3]; „Paauglių lūkesčiai dažniausiai susiję su galimybėmis kurti ir aktyviai leisti laiką“ [B5].	2
Lankymo ribojimai	„Paaugliai dėl laiko trūkumo, mokslų ir būrelių nespėja dažniau lankytis bibliotekoje ar dalyvauti veiklose“ [B1].	1

Anot bibliotekininkų, paaugliams labiausiai trūksta jaukių ir neformalių erdvių, kuriose galėtų leisti laiką nevaržomi. Taip teigia 5 informantai iš 6. Šiuo požiūriu biblioteka vertinama ne tik kaip susitikimų su draugais vieta, bet ir kaip erdvė, kurioje jaunas žmogus gali pabūti su savimi ir išreikšti savo tapatybę. Todėl paauglių lūkesčiai daugiausia siejami su galimybėmis bendrauti, būti savimi ir veikti patrauklioje, mažiau taisyklėmis suvaržytoje aplinkoje.

Labiausiai pabrėžiama, kad reikia erdvių atskiroms veikloms. Tokiu būdu atsirastų galimybė vienu metu veiklomis užsiimti kelioms skirtingų interesų turinčioms grupėms. Ypač svarbu sudaryti sąlygas paaugliams patiems kurti ir pasirodyti (pvz., laisvas mikrofonas, įrašų studija, karaoke), taip pat įsitraukti į veiklą organizavimą per savanorystę, stiprinant priklausymo bibliotekai jausmą. Taip mano 6 mokytojai.

Kaip matome iš bibliotekininkų pateiktų teiginių, bibliotekininko vaidmuo yra itin svarbus kuriant patrauklią bibliotekos aplinką. Jie tikisi neformalaus, atviro ir diskusijomis grįsto bendravimo, taip pat iniciatyvaus, kūrybiško bibliotekininko, gebančio pasiūlyti netikėtų, jaunimui aktualių veiklų. Paauglius labiau įtraukia pokalbiai įvairiomis jiems svarbiomis temomis – politika, muzika, filmais, profesijos ir karjeros klausimais – nei tradicinės su knygų skaitymu susijusios veiklos, kurios dažnai vertinamos kaip neįdomios. Tai nurodo 4 bibliotekininkai iš 6.

Be bazinės skaitmeninės infrastruktūros, jie taip pat išreiškia poreikį inovatyvioms, technologijomis grįstoms veikloms, tokioms kaip praktiniai dronų valdymo ir kūrybinės fotografijos užsiėmimai (2 informantai). Bibliotekininkai mano, kad paaugliai turi būti aktyviai įtraukti į bibliotekos paslaugų ir veiklų formavimą, pabrėžiant grįžamojo ryšio svarbą.

Analizuojant bibliotekinių paslaugų vartotojo paauglio išskirtinumą bibliotekininkų požiūriu, išskiriamos 5 subkategorijos: psichologiniai ir socialiniai bruožai; technologiniai įgūdžiai ir informacijos vartojimas; socialiniai poreikiai ir bendruomeniškumas; mokymosi ir savęs ugdymo poreikiai; kūrybiškumo ir saviraiškos poreikiai (žr. 45 lentelę).

45 lentelė. Šiandieninis bibliotekinių paslaugų vartotojas paauglys bibliotekininkų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Psichologiniai ir socialiniai bruožai	„Nežinantis, kas jis ir ko nori“ [B1]; „Paauglys yra šiek tiek užsisklendęs, dar tik ieškantis atsakymų į daugybę jį supančių klausimų, taip pat jis yra labai smalsus ir priklausomas nuo savo draugų nuomonės“ [B3]; „Šiandieninis bibliotekos paslaugų vartotojas – paauglys yra smalsus, bet labai užimtas“ [B5]; „Mažai skaitantis vartotojas, bet gebantis ir norintis būti matomas ir įvertintas“ [B6].	4
Technologiniai įgūdžiai ir informacijos vartojimas	„Šiuolaikinis paauglys yra įpratęs prie greitos informacijos, linkęs naudotis elektroninėmis knygomis“ [B2]; „<...> paauglys dažniausiai yra aktyvus, technologijas išmanantis vartotojas ieškantis greitos informacijos“ [B3].	2
Socialiniai poreikiai ir bendruomeniškumas	„Renkasi aplinkas, kur jaučiasi priimtas, gali būti savimi, turėti bendraminčių“ [B4]; „<...> norėtų dalytis idėjomis, būti bendruomenėje“ [B6].	2
Mokymosi ir savęs ugdymo poreikiai	„<...> norėtų rasti saugią, ramią mokymosi vietą <...> gauti pagalbą informacijos paieškoje“ [B2]; „<...> paslaugų vartotojas – paauglys yra reiklus, ieškantis paslaugų, kurios būtų įdomios, kūrybiškos ir atitiktų jo poreikius“ [B4]; „Tai aktyvus, žingeidus, pakankamai reiklus sau ir aplinkai vartotojas, kuris ieško kokybiškų paslaugų, kurios jam įdomios ir priimtinos“ [B5].	3
Kūrybiškumo ir saviraiškos poreikiai	„<...> bibliotekoje norėtų užsiimti kūrybine veikla“ [B1]; „Gebantis ir norintis būti matomas ir įvertintas“ [B3].	2

Iš pateiktų teiginių matome, kad paauglių psichologiniai ir socialiniai bruožai atskleidžia tapatybės paieškų, smalsumo ir socialinio pripažinimo poreikio derinį. Jie apibūdinami kaip dar neapsisprendę, ieškantys savęs ir atsakymų į jiems svarbius klausimus, neretai užsisklendę, tačiau stipriai veikiami bendraamžių nuomonės. Šiuolaikinis paauglys yra smalsus, bet labai užimtas, todėl jo dėmesys yra fragmentiškas. Nors jis dažnai mažai skaito, jam svarbu būti matomam, įvertintam ir pripažintam, kas rodo stiprų socialinio matomumo ir saviraiškos poreikį, į kurį bibliotekos paslaugos turėtų atliepti. Taip mano 4 bibliotekininkai iš 6.

Šiuolaikinis paauglys bibliotekininkų apibūdinamas kaip aktyvus, technologijas išmanantis informacijos vartotojas, įpratęs prie greitos ir lengvai pasiekiamos informacijos. Jis linkęs naudotis skaitmeniniais ištekliais, įskaitant elektronines knygas, ir prioritetą teikia operatyviai paieškai bei patogiam informacijos gavimui. Tai rodo, kad tradiciniai informacijos pateikimo ir skaitymo formatai paaugliams tampa mažiau patrauklūs, todėl bibliotekos paslaugos turėtų būti orientuotos į skaitmeninius kanalus, greitą prieigą ir technologijomis grįstus sprendimus.

Bibliotekininkai pastebi, kad paaugliai renkasi tas erdves ir bendruomenes, kuriose jaučiasi priimti, gali būti savimi ir turėti bendraminčių. Jiems svarbu ne tik asmeninė laisvė ir saviraiška, bet ir galimybė dalytis idėjomis, jaustis priklausančiais bendruomenei bei bendrauti su panašiai mąstančiais žmonėmis. Tai rodo stiprų socialinio pripažinimo, bendravimo ir priklausymo poreikį. Paaugliai bibliotekoje ieško galimybių kūrybiškai veikti ir saviraiškai. Jiems svarbu ne tik užsiimti kūrybine veikla, bet ir būti matomiems, įvertintiems bei pripažintiems, todėl biblioteka turi sudaryti sąlygas aktyviam dalyvavimui, kūrybai ir socialiniam įvertinimui.

Anksčiau jau buvo nagrinėti ir aptarti paauglystės ypatumai: teorinėje dalyje trumpai apžvelgti pagrindiniai šio amžiaus tarpsnio bruožai, atkreiptas dėmesys į Z ir Alfa kartų unikalumą. Interviu metu norėta išsiaiškinti, su kokiais iššūkiais susiduria Biržų viešosios bibliotekos bibliotekininkai teikdami paslaugas paaugliams. Iš pateiktų teiginių sukonstruotos 7 subkategorijos: *paauglių pritraukimo sunkumai*; *paauglių psichologija ir elgesio ypatumai*; *bendravimo su paaugliais iššūkiai*; *veiklų patrauklumas ir turinio kūrimas*; *bibliotekininko vaidmuo ir kompetencijos*; *įtraukimas ir jų nuomonės vertinimas*; *užimtumas ir laiko stoka* (žr. 46 lentelę).

46 lentelė. Iššūkiai dirbant su paaugliais bibliotekininkų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Paauglių pritraukimo sunkumai	„Sunku prisikviesti paauglius į biblioteką“ [B1]; „Didžiausias iššūkis – paauglių įtraukimas į bibliotekos veiklą. Jie gana retai užsuka į biblioteką, dažniausiai tik pasiimti knygos“ [B2]; „Jie nemato bibliotekos kaip įdomios vietos laisvalaikiui“ [B3]; „Didžiausias iššūkis yra sugalvoti temą, kad sudominti ir pritraukti paauglį įvairioms veikloms“ [B5]; „Paaugliui informacija yra prieinama 24 valas per parą, todėl trumpėja jų dėmesio koncentracija“ [B6].	5
Paauglių psichologija ir elgesio ypatumai	„Paauglys nori būti nepriklausomas ir suprantas“ [B2]; „Jiems greitai viskas nusibosta <...>“ [B3]; „Trumpa dėmesio koncentracija dėl lengvos prieigos prie informacijos“ [B6]; „<...> vairūs motyvacijos lygiai“ [B4]; „<...> grupės dinamika – kai dominuoja aktyvesni, o kiti yra pasyvesni ar nedrąsūs“ [B6].	5
Bendravimo su paaugliais iššūkiai	„Kartais atrodo, kad paaugliui nėra įdomu, kas vyksta bibliotekoje. Tada sunku sugalvoti, kaip prakalbinti jauną žmogų, kaip sužinoti ką jis galvoja“ [B3]	1
Veiklų patrauklumas ir turinio kūrimas	„Sudominti paauglius reikia čia ir dabar“ [B1]; „Svarbu pasitelkti kūrybines formas, žaidimus, netikėtas veiklas“ [B3]; „Veiklos turi būti interaktyvios, vizualiai patrauklios“ [B4]; „Siūlomos veiklos turi būti inovatyvios, skatinančios mąstyti ir džiaugtis pasiekimais“ [B5].	4

Bibliotekininko vaidmuo ir kompetencijos	„Reikia stebėti, žinoti ir domėtis paauglių gyvenimu, išmanyti jų psichologiją, kalbėti jų kalba“ [B2]; „Darbuotojams nuolat sekti mados tendencijas ir būti pasiruošusiems prisitaikyti“ [B4]; „Ateinantis į biblioteką paauglys labai gerai jaučia, ar su juo bendraujama nuoširdžiai ir atvirai. Pagarba ir kantrybė – bibliotekininko savybės, kurių dėka jis randa kelią į paauglį“ [B5]; „Svarbu nuolat domėtis jų gyvenimu, suprasti psichologinius poreikius ir užmegzti pasitikėjimu pagrįstą ryšį“ [B6].	4
Įtraukimas ir jų nuomonės vertinimas	„Labai svarbu, kad paaugliai pajustų, kad klausomasi jų nuomonės, o svarbiausia – kad būtų įgyvendinamos jų pasiūlytos idėjos“ [B1]; „Svarbūs autoritetai – reikia kvieisti žmones, patrauklius paauglių auditorijai“ [B3].	2
Užimtumas ir laiko stoka	„<...> jų didelis užimtumas: mokslai, būreliai“ [B2]; „Paauglys dažnai neturi laiko lankytis bibliotekoje ar veiklose“ [B6].	2

Informantų pateikti teiginiai leidžia daryti prielaidą, kad vienas didžiausių patiriamų iššūkių – paauglių įtraukimas į veiklas. Taip teigia 5 bibliotekininkai. Paaugliai retai lankosi bibliotekoje, dažniausiai tik pasiskolinti knygų, ir dažnai nemato bibliotekos kaip patrauklios laisvalaikio vietos. Paauglius sudominti yra sunku, nes informacija jiems prieinama nuolat skaitmeniniais kanalais, o tai trumpina dėmesio koncentraciją ir didina poreikį kūrybiškam, aktualiam ir interaktyviam turiniui bei veikloms, atitinkančioms jų interesus.

Paauglių psichologinė būseną ir elgesio ypatumai taip pat kelia iššūkių. Paaugliams būdingas stiprus nepriklausomybės ir jų supratimo poreikis, tačiau jų įsitraukimą dažnai apsunkina greitai kintanti motyvacija ir polinkis greitai prarasti susidomėjimą. Noras dominuoti arba likti pasyviu, rodo poreikį diferencijuotoms, lanksčioms ir įtraukioms veiklų formoms, atliepančioms skirtingus paauglių poreikius. Tai nurodo 5 informantai iš 6.

Paauglių įtraukimas reikalauja greito ir momentinio sudominimo, todėl veiklos turi būti orientuotos į „čia ir dabar“ patirtį. Jiems ypač svarbios kūrybinės, žaidybinės ir netikėtos veiklų formos, kurios būtų interaktyvios, vizualiai patrauklios ir inovatyvios (4 teiginiai iš 6).

Sėkmingam darbui su paaugliais būtinas bibliotekininko gebėjimas nuolat domėtis jaunimo gyvenimu, suprasti jų psichologinius poreikius ir bendrauti jiems suprantama kalba. Paaugliai jautriai reaguoja į bendravimo autentiškumą, todėl nuoširdumas, pagarba ir kantrybė tampa esminėmis savybėmis, padedančiomis užmegzti pasitikėjimu grįstą ryšį. Be to, bibliotekos darbuotojai turi sekti jaunimo kultūros ir mados tendencijas bei būti pasirengę lanksčiai prisitaikyti prie kintančių paauglių interesų, siekiant išlaikyti jų dėmesį ir įsitraukimą (4 informantai iš 6).

Paaugliams itin svarbu jausti, kad jų nuomonė yra girdima ir realiai veikia bibliotekos veiklą, todėl jų siūlomų idėjų įgyvendinimas tampa esminiu įtraukimo veiksmu. Be to, paauglių motyvaciją ir pasitikėjimą biblioteka stiprina jiems autoritetingų ir patrauklių asmenų įtraukimas į veiklas, nes tai didina veiklų aktualumą, patrauklumą ir paauglių norą aktyviai dalyvauti.

Į klausimą, ar kyla sunkumų dėl motyvacijos, elgesio, komunikacijos ar kitų aspektų, bibliotekininkai atsako, kad lengvesnis su motyvuotais paaugliais: „Jei paauglys ateina į biblioteką savo noru, jis yra motyvuotas ir su juo yra lengva bendrauti“ [B2]. 4 informantai pateikia nuomonę, kad nemotyvuoti paaugliai kelia sunkumų – nemato poreikio lankytis bibliotekoje, niekas neįdomu, sunku įtraukti į veiklas: „<...> jie nemotyvuoti, sunku sudominti <...>“ [B1]; „Kai kurie paaugliai tiesiog nemato prasmės lankytis bibliotekoje, nėra, kas juos iš tikrųjų trauktų“ [B3]; „Sudominti paauglius reikia čia ir dabar“ [B4]; „Taip, pasitaiko iššūkių – kai kurie paaugliai yra mažiau motyvuoti, sunku juos įtraukti į veiklas“ [B5].

Darbuotojai prisipažįsta, kad darbas su paaugliais nėra lengvas. Pirmiausia dėl to, kad sunku suprasti, kas jiems įdomu ir priimtina: „*Kartais atrodo, kad paaugliui nėra įdomu, kas vyksta bibliotekoje*“ [B5]. Dėl šios priežasties, bibliotekininkai mano, kad bibliotekoje su paaugliais turėtų dirbti specialistas, išmanantis darbo su paaugliais specifiką, o ne bibliotekininkas: „*Su paaugliais turėtų dirbti daugiau patirties turintis darbuotojas, o ne bibliotekininkė*“ [B5]. Informantai teigia, kad reikalingas nuolatinis žinių tobulinimas ir atnaujinimas, nes viskas nuolat kinta, ir tai kas buvo tinkama vakar, šiandien – nebeaktualu, todėl darbuotojai kompetencijas tobulina nuosekliai: „*Dalyvaujame įvairiuose mokymuose, susitikimuose su psichologais*“ [B2]; „*Skaitome naujausią literatūrą, kurioje gvildenamos bendravimo su paaugliais problemos ir pateikiami jų sprendimo būdai*“ [B6]. Šiuo požiūriu pagrindžiamas Ratnayake (2023) teiginys, kad paauglys – ypatingas bibliotekos klientas, turintis specifinių poreikių, todėl bibliotekininkas turi turėti atitinkamą pasirengimą dirbti su šia vartotojų grupe.

Bibliotekininkų paklausus, kokių žinių, įgūdžių ar pagalbos reikėtų, norint veiksmingiau dirbti su paauglių auditorija, pateikti atsakymai suskirstyti į 6 subkategorijas: *darbuotojo tinkamumas ir profesinis vaidmuo; psichologinės ir komunikacinės kompetencijos; skaitmeniniai ir kūrybiniai įgūdžiai; mokymai ir profesinis tobulėjimas; gerosios praktikos ir kitų specialistų patirtys; darbo kontekstas ir esamos patirties vertinimas* (žr. 47 lentelę).

47 lentelė. Bibliotekininkų kvalifikacijos ir kompetencijų tobulinimo kryptys

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Darbuotojo tinkamumas ir profesinis vaidmuo	„ <i>Su paaugliais turėtų dirbti jaunesnio amžiaus darbuotojas</i> “ [B5]; „ <i>Bibliotekininkas paaugliui turi būti ne tik kaip specialistas, bet ir mentorius, klausytojas bei įkvėpėjas</i> “ [B6].	2
Psichologinės ir komunikacinės kompetencijos	„ <i>Norint veiksmingiau dirbti su paaugliais, praverstų daugiau žinių apie jaunimo psichologiją, jų elgesio ypatumus ir motyvacijos skatinimo būdus</i> “ [B1]; „ <i>Labai svarbu psichologinės žinios apie paauglių raidos ypatumus, jų emociniai poreikiai, tapatybės paieškos</i> “ [B2]; „ <i>Kad galėtume spręsti jautrias situacijas, išvengti konfliktų</i> “ [B4]; „ <i>Svarbu bendravimo įgūdžiai, mokėjimas jauną žmogų motyvuoti, turėti humoro jausmą</i> “ [B5].	4
Skaitmeniniai ir kūrybiniai įgūdžiai	„ <i>Svarbu turėti gerus skaitmeninio raštingumo ir medijų įgūdžius, juos naudoti renginiuose</i> “ [B3]; „ <i>Nuolat atnaujinti technologines ir skaitmenines žinias. Jos keičiasi kasdien, o mes turime spėti kartu</i> “ [B6]; „ <i>Mąstyti netradiciškai, kurti naujas veiklas, literatūrinius žaidimus, meninius projektus</i> “ [B5].	3
Mokymai ir profesinis tobulėjimas	„ <i>Mokymai, konsultacijos, susitikimai su specialistais, padedančiais suprasti paauglių interesus bei pasiūlyti veiklas ar paslaugas</i> “ [B1]; „ <i>Nuolatinė kvalifikacijos kėlimo sistema, noras mokytis kartu su jaunimu</i> “ [B2]; „ <i>Mokymai dažniausiai būna naudingi, jų metu įgyjame naujų žinių</i> “ [B3]; „ <i>Šiandienos paauglių poreikių ir interesų valdymas yra aktualiausia tema</i> “ [B4]; „ <i>Taip pat praverstų mokymai apie darbą su jaunimu metodai, socialinių tinklų naudojimą ir kūrybiškų užsiėmimų organizavimą</i> “ [B5]; „ <i>Reikėtų mokymų, konsultacijų ir susitikimų su specialistais, kurie padėtų geriau suprasti paauglių interesus bei pasiūlyti veiklas ar paslaugas</i> “ [B6].	6
Gerosios praktikos ir kitų specialistų patirtys	„ <i>Įdomu būtų išgirsti Jaunimo linijos savanorių patirtį: kokių skambučių jie sulaukia iš paauglių</i> “ [B3]; „ <i>Būtų įdomu išgirsti kolegų patirtį iš kitų bibliotekų, sužinoti, kas jiems pasiteisino</i> “ [B5].	2
Darbo kontekstas ir esamos patirties vertinimas	„ <i>Visko pasitaiko, bet kažkaip visada išsisukame iš padėties</i> “ [B3]; „ <i>Privalumas, kad gyvename ir dirbame kaimiškoje teritorijoje – gyventojai ir lankytojai čia yra atviresni ir draugiškesni, todėl jaučiamės kompetentingos</i> “ [B5]; „ <i><...> mokytis ir mokyti kitus (padėti) yra pagrindinis gyvenimo variklis, suteikiantis prasmę ir motyvaciją darbui</i> “ [B6].	3

Teiginių analizė rodo, kad bibliotekininkų kvalifikacijos ir kompetencijų tobulinimas, dirbant su paaugliais, suvokiamas kaip kompleksinis ir nuolat kintantis procesas, apimantis ne tik profesines, bet ir asmenines, psichologines bei kūrybines kompetencijas. Taip teigia tyrime dalyvavę visi 6 bibliotekininkai. Informantai pabrėžia bibliotekininko vaidmens transformaciją – jis suvokiamas ne vien kaip informacijos specialistas, bet ir kaip mentorius, klausytojas bei įkvėpėjas, gebantis kurti pasitikėjimu grįstą ryšį su jaunais žmonėmis. Ypatingas dėmesys skiriamas psichologinėms ir komunikacinėms kompetencijoms, kurios leidžia geriau suprasti paauglių raidos ypatumus, emocinius poreikius, motyvacijos mechanizmus ir padeda spręsti jautrias ar konfliktines situacijas. Taip mano 4 pranešėjai iš 6. Akcentuojamas skaitmeninių ir kūrybinių įgūdžių poreikis, siejamas su būtinybe neatsilikti nuo technologinių pokyčių ir kurti patrauklias, netradicines veiklas. Didžiausias dėmesys skiriamas mokymams ir nuolatiniam profesiniam tobulėjimui, kurie suvokiami kaip esminė sąlyga veiksmingam paauglių poreikių ir interesų atliepimui, ypač darbo su jaunimu metodų, socialinių tinklų taikymo ir kūrybinių veiklų organizavimo srityse. Be to, bibliotekininkai pabrėžia gerosios praktikos ir kitų specialistų patirčių svarbą, vertindami tarpinstitucinį mokymąsi kaip prasmingą profesinio augimo būdą, o reflektuodami savo darbo kontekstą išryškina pasitikėjimą sukaupia patirtimi, gebėjimą prisitaikyti ir vidinę motyvaciją mokytis bei dalintis žiniomis su kitais.

Apibendrinant galima teigti, kad biblioteka paauglių, tėvų, mokytojų ir bibliotekininkų suvokiama kaip reikšminga socialinė, edukacinė ir emocinė erdvė, turinti didelį potencialą tapti patrauklia jaunimo laisvalaikio, mokymosi ir saviraiškos vieta. Tačiau šio potencialo įgyvendinimas priklauso nuo nuoseklaus fizinės ir psichologinės aplinkos pritaikymo, šiuolaikiškų veiklų plėtros, paauglių įtraukimo į sprendimų priėmimą bei kryptingo bibliotekininkų kompetencijų stiprinimo.

Paauglių požiūriu, bibliotekos fizinė aplinka vertinama palankiai – ji suvokiama kaip jauki, estetiška ir funkcionali lanksti. Ypač reikšmingas emocinis komfortas, kurį kuria šilta atmosfera, dizainas ir galimybė rinktis skirtingas veiklas. Išskirtinis bibliotekos istorinis identitetas (įsikūrimas pilyje) suteikia simbolinės ir kultūrinės vertės, stiprinančios vietos patrauklumą. Tačiau kartu išryškėja ir trūkumai: nepakankamas patogumas, šiuolaikiškų baldų stoka, ribotos technologinės galimybės bei nepakankamai pritaikytos erdvės mokymuisi ir neformaliai bendravimui. Tai rodo neatitikimą tarp bibliotekos potencialo ir faktinio erdvių pritaikymo paauglių poreikiams.

Psichologinė aplinka pasirodo esanti ne mažiau svarbi nei fizinė. Tyrimas atskleidžia, kad pasitikėjimu grįsti santykiai su bibliotekos darbuotojais, įtraukties jausmas ir pozityvus emocinis klimatas yra esminiai veiksniai, skatinantys paauglių lankymąsi bibliotekoje. Paaugliai vertina draugišką, pagarbią komunikaciją ir bendravimą, o tai kuria saugumo jausmą ir stiprina emocinį ryšį su institucija.

Tėvų ir mokytojų požiūriai iš esmės sutampa su paauglių vertinimais. Biblioteka suvokiama kaip jauki, estetiškai patraukli ir daugiafunkcė erdvė, turinti reikšmingą edukacinį potencialą. Akcentuojamas emocinis klimatas, personalo profesionalumas ir bibliotekos indėlis į neformalųjį ugdymą: skaitymo skatinimą, informacinio ir kritinio raštingumo ugdymą, savarankišką mokymąsi bei kūrybiškumo plėtrą. Tačiau nuomonės išsiskiria vertinant bibliotekos šiuolaikiškumą ir atvirumą paaugliams – dalis tėvų ir mokytojų mano, kad aplinka vis dar labiau orientuota į vaikus ar suaugusiuosius.

Bibliotekininkų įžvalgos leidžia giliau suprasti paauglių kaip bibliotekos paslaugų vartotojų specifiką. Paaugliai apibūdinami kaip smalsūs, bet labai užimti, technologijas išmanantys, greitos

informacijos vartotojai, turintys stiprų socialinio pripažinimo, bendruomeniškumo ir saviraiškos poreikį. Didžiausiais iššūkiais įvardijamas paauglių pritraukimas, trumpa dėmesio koncentracija, kintanti motyvacija ir poreikis itin aktualioms, interaktyvioms bei kūrybinėms veikloms. Tai lemia didesnius reikalavimus bibliotekininko kompetencijoms – gebėjimui suprasti paauglių psichologiją, bendrauti jiems priimtina kalba, kurti neformalią, bet saugią aplinką ir nuolat atnaujinti profesines žinias.

Paauglių įsitraukimas ir dalyvavimas. Anksčiau buvo nagrinėta paauglių lankymosi bibliotekose dažnumas, lankymosi/nesilankymo priežastys ir pan. Iš pateiktų atsakymų matėme, kad paaugliai dažniausiai naudojami knygų skolinimo į namus paslauga. Norėta sužinoti, ar lankosi renginiuose, jeigu taip, tai kokiuose. Į klausimą, ar esi kada nors dalyvavęs bibliotekos renginiuose, projektuose ar klubuose, visi 6 informantai atsakė „taip“. Iš pateiktų atsakymų matome, kad vis dėl to paaugliai renginiuose dalyvauja, net ir tie, kurie teigė, kad į biblioteką neina, nurodydami, kad nėra jokio poreikio. Tokie jaunuoliai bibliotekos renginiuose dalyvauja su klase ir juos lydinčiu pedagogu. Išskiriamos 4 subkategorijos: *literatūriniai renginiai; kūrybinės ir edukacinės veiklos; stovyklos ir kitos laisvalaikio veiklos; su mokykla susiję renginiai* (žr. 48 lentelę).

48 lentelė. Bibliotekos paslaugų įvairovė paauglių požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Literatūriniai renginiai	„Mariaus Čepulio renginys <...>“ [P1]; „Knygos pristatymo renginyje“ [P2]; „Aukštųjų knygų pristatymai“ [P3]; „Poetų metinių minėjimuose“ [P4]; „<...> minėjimuose <...>“ [P6]; „Su mokykla dalyvavau Mamerto atminimui skirtame renginyje“ [P5].	6
Kūrybinės ir edukacinės veiklos	„Dalyvavau kūrybinėse dirbtuvėse“ [P1]; „Protmūšiuose, dirbtuvėse“ [P2]; „Skaitymo klube esu buvęs“ [P3]; „Skaitymo popietė <...>“ [P4]; „Deklamavimo konkursas“ [P6].	5
Stovyklos ir kitos laisvalaikio veiklos	„Savanoriavau bibliotekos organizuojamoje vaikų vasaros stovykloje“ [P2]; „Vasaros stovyklos“ [P3]; „<...> stovykloje“ [P4]	3
Su mokykla susiję renginiai	„Keli kartai renginiuose mokyklai“ [P5].	1

Literatūriniuose renginiuose yra dalyvavę visi paaugliai. Taip nurodo 6 informantai iš 6. 5 paaugliai yra dalyvavę kūrybinėse ir edukacinėse veiklose, 3 – bibliotekos organizuojamose vasaros stovyklose. Jaunimas renginiuose dalyvauja kaip klausytojai ar žiūrovai, susipažįstantys su literatūra, autoriais ir kultūros atmintimi. Dalyvavimas kūrybinėse dirbtuvėse, protmūšiuose, skaitymo klubuose, skaitymo popietėse ar deklamavimo konkursuose atskleidžia, kad patys paaugliai dalyvauja veiklose. Šios veiklos siejamos su saviraiška, kūrybiškumo, kritinio mąstymo ir komunikavimo įgūdžių ugdymu, taip pat su skaitymo skatinimu. Minimoms vasaros stovykloms ir paauglių savanoriavimas vaikų vasaros stovykloje, rodo, kad biblioteka įgyvendina neformalųjį ugdymą, taip pat yra laisvalaikio praleidimo vieta. Čia jaunimas ne tik dalyvauja, bet kai kuriais atvejais ir prisideda kaip savanoriai, kas stiprina socialinius ir pilietinius įgūdžius. Formuliuotė „Keli kartai renginiuose mokyklai“ [P5] leidžia interpretuoti, kad dalyvavimas kai kuriais atvejais buvo motyvacinio pobūdžio, susijęs su mokyklos programa ar organizuotais apsilankymais, o ne vien asmenine iniciatyva.

Paaugliams pateiktas klausimas, *ar turėjo galimybę siūlyti idėjas, padėti organizuoti veiklas*. Vienas informantas atsakė, kad „Kartais turėjau galimybę siūlyti idėjas, norėčiau daugiau tokios galimybės“ [P3]. Atsakymas atskleidžia, kad dalyvavimas galimas, tačiau nenuoseklus. Ši citata ypač

reikšminga, nes parodo jaunimo motyvaciją būti labiau įtrauktam ir poreikį didesniai pasitikėjimui bei atsakomybei. Dar vienas paauglys atsakė „*Taip*“ [P2]. Atsakymas rodo, kad buvo suteikta reali galimybė dalyvauti organizaciniuose procesuose. Atsakymai „*Ne*“ [P1]; „*Ne, ne*“ [P4], „*Ne*“ [P6] ir „*Nepamenu*“ [P5] rodo, kad didžiajai daliai respondentų nebuvo sudarytos sąlygos siūlyti idėjas ar prisidėti prie organizavimo, arba šios galimybės nebuvo aiškiai komunikuojamos. Atsakymai leidžia daryti išvadą, kad jaunimo vaidmuo bibliotekoje dažniausiai apsiriboja dalyvavimu jau suplanuotose veiklose, o ne jų kūrimu. Vis dėlto pastebimas aiškus poreikis ir potencialas didesniai jaunimo įtraukimui į sprendimų priėmimą ir veiklų kūrimą, kuris galėtų stiprinti priklausymo jausmą ir ilgalaikį santykį su biblioteka.

Priežastys, kurios paskatintų lankytis bibliotekoje, įvairios – nuo asmeninės motyvacijos iki patrauklių renginių formų. Išskiriamos 5 subkategorijos: *laikas; informacijos stoka; socialiniai veiksniai; asmeninė motyvacija; renginių turinys ir forma* (žr. 49 lentelę).

49 lentelė. Priežastys, kurios skatintų paauglius lankytis bibliotekoje

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Laikas	„ <i>Ne labai kas, nes per didelis užimtumas mokykloje, po jos vis vien beveik visas laikas skirtas jai</i> “ [P3]; „ <i>Jei turėčiau daugiau laiko</i> “ [P4]; „ <i>Jei vyktų man patogiu metu</i> “ [P6].	3
Informacijos stoka	„ <i>Jei žinočiau apie veiklas</i> “ [P5].	1
Socialiniai veiksniai	„ <i>Jei eitų ir draugai</i> “ [P1]; „ <i>Paskatintų draugų dalyvavimas</i> “ [P2]; „ <i><...> daugiau renginių su bendraamžiais</i> “ [P4].	3
Asmeninė motyvacija	„ <i>Mano pačios asmeninis noras</i> “ [P3]; „ <i><...> kaip buvau dalyvė</i> “ [P6].	2
Renginių turinys ir forma	„ <i>Idomios temos</i> “ [P2]; „ <i>Galimybė prisidėti prie organizacijos</i> “ [P4]; „ <i><...> mažesnis formalumas</i> “ [P6].	3

Pateikti atsakymai rodo, kad vienas iš svarbiausių veiksnių, lemiančių, kodėl paaugliai nesilanko bibliotekoje, yra laiko trūkumas. Jie teigia, kad, jeigu turėtų daugiau laisvo laiko, bibliotekoje lankytųsi dažniau. Dar vienas, labai svarbus veiksnys – socialinis. Informantai teigia, kad, jeigu į biblioteką eitų draugai, jie mielai prisijungtų. Jaunimui biblioteka tampa patrauklesnė kaip socialinė institucija, kur veiklos vyksta kartu su panašaus amžiaus žmonėmis.

Tėvai teigia, kad bibliotekoje jų paaugliams atmosfera saugi ir draugiška: „*Paaugliams bibliotekos atmosfera dažniausiai yra draugiška ir saugi <...>*“ [T2]; „*Visuomet gera ateiti, draugiškas kolektyvas visada pataria, pagelbėja, padeda surasti reikalingas knygas*“ [T5]. Tai patvirtina 6 informantai iš 6. Tai reiškia, kad paauglys, atėjęs į biblioteką, jaučiasi laukiamas, rodomas jam dėmesys, kuriama draugiška ir palanki atmosfera. Bibliotekininko vaidmuo darbe su paaugliais yra daugialypis ir itin svarbus, ypač atsižvelgiant į tai, kad paauglystė – tai tapatybės, saviraiškos ir savarankiškumo paieškų laikotarpis.

Analizuojant, kaip informantai vertina bibliotekininkų bendravimą su paaugliais, išskiriamos 5 teiginių subkategorijos: *teigiamas bibliotekininkų bendravimo vertinimas; jaunimo supratimas / jaunatviškumas; profesionalumas ir taktika; skirtumai pagal individualų darbuotoją; bendravimo sunkumai dėl patirties stokos* (žr. 50 lentelę).

50 lentelė. Bibliotekininkų bendravimas su jaunimu tėvų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Teigiamas bibliotekininkų bendravimo vertinimas	„<...> visuomet malonus kolektyvas“ [T2]; „Bibliotekininkų bendravimas dažniausiai malonus ir pagalbinis“ [T3]; „<...> labai gerai“ [T6].	3
Jaunimo supratimas / jaunatviškumas	„Bibliotekininkės jaunatviškos ir manau puikiai supranta jaunimą“ [T1].	1
Profesionalumas ir taktika	„Kiek teko susidurti, ypatingai su kaimiškų vietovių bibliotekininkais, tai viskas buvo profesionalu ir taktiška“ [T6].	1
Skirtumai pagal individualų darbuotoją	„Nelygu, koks bibliotekininkas, bet pakankamai palankiai“ [T5].	1
Bendravimo sunkumai dėl patirties stokos	„Vyresnio amžiaus arba neturintiems įgūdžių ar neauginusiems vaikų, manau, sunkiau sekasi komunikuoti, nes viskas eina per patirtį“ [T1].	1

Informantai bibliotekininkus dažniausiai apibūdina kaip malonius, profesionalius, teikiančius pagalbą. Tai leidžia interpretuoti biblioteką kaip saugią ir palankią aplinką, kurioje paaugliai jaučiasi priimami ir drįsta kreiptis pagalbos. Taip teigia 3 tėvai iš 6. Pašnekovai atkreipia dėmesį į bibliotekininkų jaunatvišką požiūrį. Čia akcentuojama ne tiek amžiaus, kiek mąstymo ir požiūrio reikšmė – gebėjimas kalbėti paaugliams suprantama kalba, atliepti jų patirtis ir interesus. Toks bibliotekininkas suvokiamas ne kaip autoritetas ar kontrolierius, bet kaip lygiavertis dialogo partneris. Tai be galo yra svarbu šiuolaikiniam paaugliui. Šiuo požiūriu pagrindžiama Ornstein, & Reid (2022) teorija, kurie, kad bibliotekininko, dirbančio su paaugliais, būtino savybės – entuziazmas, gebėjimas suprasti šią amžiaus grupę. Tuo pačiu atsiranda ir diferencijuojantis požiūris: teiginiai „nelygu, koks bibliotekininkas“ [T5] bei mintis, kad vyresnio amžiaus ar mažiau patirties su vaikais turintiems darbuotojams „sunkiau sekasi komunikuoti“ [T1], atskleidžia nevienodą patirtį bibliotekose. Tai leidžia daryti išvadą, jog bibliotekininko asmeninės patirtys, nuostatos ir kompetencijos tiesiogiai veikia santykio su paaugliais kokybę.

Viena iš suinteresuotų grupių – mokytojai, skatina paauglius lankytis bibliotekose. Anksčiau buvo minėta, kad pedagogai bibliotekas vertina kaip neformalų ugdymą teikiančias partneres, kurios, pirmiausia, turi išteklius, reikalingus mokymuisi. Informantų pateikti teiginiai suskirstyti į 3 pagrindines subkategorijas: *rekomendacijos skaitymui ir savarankiškoms užduotims; rekomendacijos kultūriniam / meniniam domėjimuisi; lankosi kartu* (žr. 51 lentelę)

51 lentelė. Rekomendacijos paaugliams lankytis bibliotekoje mokytojų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Rekomendacijos skaitymui ir savarankiškoms užduotims	„Tikrai taip. Pirmiausia dėl savarankiško skaitymo atsiskaitymų pamokų metu, dėl savarankiškos veiklos atlikimo“ [M2]; „<...> savarankiškam skaitymui, renginiams“ [M3]; „Taip, rekomenduoju nueiti į biblioteką pasiimti knygų ir jas skaityti savarankiškam skaitymui, rengiant šventes, renginius, viktorinas“ [M4]; „Rekomenduoju mokiniams lankytis bibliotekoje. Dažniausiai – projektų rengimui, informacijos paieškai, savarankiškam skaitymui ir dalyvavimui renginiuose ar edukacijose“ [M6].	4
Rekomendacijos kultūriniam /	„Rekomenduoju domėtis knygų iliustracijomis, meno knygomis“ [M1].	1

meniniam domėjimuisi		
Lankosi kartu	„Kartu su mokiniais lankausi renginiuose, skatinu skaityti knygas“ [M5].	1

Informantai nurodo, kad biblioteką rekomenduoja formaliajam ugdymui reikalingoms veikloms: savarankiško skaitymo atsiskaitymams, projektų rengimui, informacijos paieškai, savanoriškai veiklai. Tai rodo, jog biblioteka suvokiama kaip praktinis mokymosi išteklių centras, padedantis įgyvendinti ugdymo programų reikalavimus. Taip teigia 4 mokytojai iš 6. Dažnai minima savarankiško skaitymo funkcija: „savarankiškam skaitymui“ [M3]; „pasiimti knygų ir jas skaityti savarankiškam skaitymui“ [M4], leidžia teigti, kad biblioteka mokytojų diskurse pirmiausia siejama su skaitymo skatinimu ir literatūros prieinamumu, o ne su laisvalaikio ar neformaliomis paauglių saviraiškos erdvėmis.

Mokytojai mano, kad biblioteka prisideda prie skaitymo įgūdžių ir informacinio raštingumo ugdymo. Jie teigia, kad: „<...> biblioteka gali prisidėti prie šio proceso. Ką ir daro“ [M1]; „<...> pagalbinis vaidmuo, prisidedantis prie mokyklos“ [M3]. Šiuo požiūriu pagrindžama Colwell, Woodward, & Hutchison (2018) teorija, kad laisva ir neįpareigojanti bibliotekos aplinka skatina paauglių aktyvų įsitraukimą į teksto suvokimą bei interpretaciją, prisideda prie kritinio mąstymo ir kūrybinio rašymo ugdymo. Informantai pabrėžia, kad aktyvus bibliotekos ir mokyklos bendradarbiavimas stiprina bibliotekos vaidmenį ugdant paauglių skaitymo įgūdžius ir informacinį raštingumą: „Bibliotekos vaidmuo ugdant paauglių skaitymo įgūdžius ir informacinį raštingumą bus savaime, jei vyks aktyvus bendradarbiavimas su mokykla. Bibliotekos vaidmuo tokiu atveju, manau, būtų nemažas“ [M2]; „Biblioteka turėtų aktyviai bendradarbiauti su mokykla – skatinti skaitymą ne tik per privalomą literatūrą, bet ir per veiklas, kurios įtraukia paauglius. Ji gali padėti ugdyti kritinį mąstymą, informacijos vertinimo gebėjimus, supažindinti su šiuolaikiniais informacijos šaltiniais ir kūrybiniu skaitymu“ [M6]. Teiginys, jog tokiu atveju bibliotekos vaidmuo būtų „<...> nemažas<...>“ [M2], leidžia interpretuoti biblioteką kaip reikšmingą ugdymo proceso dalyvę, o ne tik pagalbinę instituciją.

Į klausimą, ar tai turėtų būti mokyklos atsakomybė, ar galimas dalijimasis funkcijomis, informantų teiginiai sugrupuoti į 3 pagrindines subkategorijas: *funkcijų pasidalijimas; mokyklos atsakomybės dominavimas; bendradarbiavimo būtinybė* (žr. 52 lentelę)

52 lentelė. Funkcijų pasidalijimas skatinant informacinį raštingumą, mokytojų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Funkcijų pasidalijimas	„<...> dalijimasis <...>“ [M1]; „Manau, kad turėtų būti dalijamasi funkcijomis. Mokykla suteikia pagrindinius skaitymo ir raštingumo pagrindus, o biblioteka gali tai papildyti praktinėmis, įdomiomis veiklomis, kurios ugdo įgūdžius neformaliai. Bendradarbiaujant abi institucijos gali pasiekti geresnių rezultatų ir labiau įtraukti mokinius“ [M4]; „<...> vieni galėtų vieną, kiti – kitą, kažkaip dalintis“ [M5].	3
Mokyklos atsakomybės dominavimas	„Daugiau mokyklos atsakomybė, tačiau biblioteka gali būti gera pagalbininkė siekiant bendrų tikslų“ [M3].	1
Bendradarbiavimo būtinybė	„Tiek mokykla, tiek biblioteka turi stengtis glaudžiai bendradarbiauti“ [M2]; „<...> matau tik per bendradarbiavimą“ [M6].	2

Informantų pasisakymuose kartojasi dalijimosi funkcijomis idėja. Mokykla įvardijama kaip institucija, suteikianti pamatinius skaitymo ir raštingumo pagrindus, o biblioteka suvokiama kaip

įstaiga, galinti šiuos pagrindus papildyti neformaliomis, praktinėmis ir paaugliams patraukliomis veiklomis. Toks funkcijų pasiskirstymas leidžia išnaudoti abiejų institucijų stipriąsias puses.

Kartu išryškėja ir nevienodas atsakomybės suvokimas: vieni respondentai didesnę atsakomybę priskiria mokyklai, kiti pabrėžia lygiavertį partnerystės modelį. Tai rodo, kad bibliotekos vaidmuo ugdymo procese vis dar interpretuojamas skirtingai – nuo papildančios iki lygiavertės institucijos.

Pabrėžiama būtinybė „*glaudžiai bendradarbiauti*“ [M2] ir ugdymo tikslų matymą „*tik per bendradarbiavimą*“ [M6] leidžia daryti išvadą, jog mokytojai pripažįsta, kad tvarūs ir veiksmingi rezultatai galimi tik koordinuojant veiklas. Bendradarbiavimas suvokiamas kaip priemonė ne tik gerinti ugdymo kokybę, bet ir didinti mokinių įsitraukimą.

Bibliotekininkai mano, kad naujų paslaugų kūrimas paaugliams duotų reikšmingą pridėtinę vertę tiek paaugliams, tiek pačiai bibliotekai. Naujos paslaugos sudarytų prielaidas tikslingam bendradarbiavimui su mokyklomis – ne tik per privalomas veiklas, bet ir per bendrus projektus, edukacijas, neformalų ugdymą, praplečiant mokymosi formas. Išskirtos 6 pagrindinės subkategorijos: *kultūrinės ir literatūrinės veiklos; kūrybinės veiklos; skaitmeninės ir technologinės veiklos; laisvalaikio ir socialinės veiklos; karjeros ir informacinės paslaugos; paauglių poreikių tyrimai ir dalyvavimas* (žr. 53 lentelę).

53 lentelė. Įtraukių paslaugų paaugliams kūrimas bibliotekininkų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Kultūrinės ir literatūrinės veiklos	„Organizuoti knygų klubus, susitikimus su rašytojais“ [B1]; „<...> teminės diskusijų grupės <...>“ [B2]; „<...> virtualūs knygų klubai skaitmeninėse platformose“ [B3]; „<...> knygų detektyvų kambarys, literatūriniai pabėgimo žaidimai“ [B5].	4
Kūrybinės veiklos	„Kūrybinės dirbtuvės su 3D spausdintuvu“ [B1]; „<...> kūrybiniai užsiėmimai: fotografavimo, scenos meno <...>“ [B2]; „<...> fotografijos ar video kūrybos dirbtuvės“ [B3]; „<...> galimybė eksponuoti savo kūrybą <...>“ [B4]; „<...> komiksų kūrimas <...>“ [B5]; „Kūrybiniai projektai su technologijomis“ [B6].	6
Skaitmeninės ir technologinės veiklos	„<...> skaitmeninės edukacijos, robotikos užsiėmimai“ [B1]; „<...> skaitmeninės kūrybos erdvė <...>“ [B2]; „<...> garso įrašų studija“ [B3]; „Mokyti programuoti <...> kurti filmukus“ [B4]; „<...> virtualios realybės įranga <...>“ [B5]; „<...> bendruomenės centras su technologijomis“ [B6].	6
Laisvalaikio ir socialinės veiklos	„<...> stalo žaidimų erdvė <...> popietės <...> vakarai <...>“ [B1]; „<...> žaidimų ir poilsio zonos <...>“ [B2]; „<...> ramybės zona, skirta pabūti su savimi“ [B3]; „<...> filmų vakarai“ [B4]; „<...> viktorinos <...>“ [B5].	5
Karjeros ir informacinės paslaugos	„<...> karjeros kampeliai, kur būtų informacija apie studijas, savanorystę, darbo rinką <...>“ [B2]; „<...> savanorystės projektai <...>“ [B5].	2
Paauglių poreikių tyrimai ir dalyvavimas	„Naujas paslaugas kurti remiantis paauglių apklausomis, kad būtų atliepti jų poreikiai ir lūkesčiai“ [B6].	1

Išryškėja skaitymą ir literatūrą aktualizuojančios paslaugos: knygų klubai, teminės diskusijų grupės, virtualūs skaitymo klubai, susitikimai su rašytojais, literatūriniai žaidimai ir pan. Tai rodo siekį skaitymą pateikti žaismingomis, patirtinėmis ir šiuolaikiškais formomis, kurios paaugliams yra patrauklesnės nei tradiciniai skaitymo skatinimo būdai. Fotografijos, vaizdo kūrybos, scenos meno, komiksų kūrimo, 3D spausdinimo ir technologijomis grįsti projektai leistų bibliotekai tapti paauglių saviraiškos ir kūrybinio eksperimentavimo erdve. Trečioji teminė kryptis – skaitmeninės ir

technologinės paslaugos. Robotika, programavimas, virtualios realybės įranga, garso įrašų studijos, filmukų kūrimas - biblioteką visuomenei pateiktų kaip šiuolaikinį kompetencijų ugdymo centrą, padedantį mažinti skaitmeninę atskirtį ir ugdyti ateities įgūdžius.

Taip pat akcentuojama laisvalaikio, poilsio ir emocinės gerovės funkcija. Stalo žaidimų erdvės, filmų vakarai, viktorinos, poilsio ir ramybės zonos leidžia interpretuoti biblioteką kaip saugią, neformalią aplinką, kurioje paaugliai gali ne tik mokytis, bet ir būti su savimi ar bendraamžiais be akademinio spaudimo.

Išryškėja socialinio ir karjeros orientavimo paslaugos: karjeros kampeliai, informacija apie studijas, savanorystę, darbo rinką, savanorystės projektai. Tai rodo bibliotekos potencialą prisidėti prie paauglių gyvenimo planavimo, pilietiškumo ir socialinio įsitraukimo.

Bibliotekininkai nuolat ieško būdų, kaip paskatinti paauglius lankytis bibliotekoje ir nuolatiniais paslaugų vartotojais. Išskiriamos pagrindinės 4 subkategorijos: *paauglių įtraukimas per savanorystę ir socialines veiklas; projektai ir partnerystės; kvietimai mokykloms ir organizacijoms; socialiniai tinklai ir jaunimo kūrybos sklaida* (žr. 54 lentelę).

54 lentelė. Paauglių įsitraukimo į bibliotekos veiklas būdai bibliotekininkų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Paauglių įtraukimas per savanorystę ir socialines veiklas	„<...> per savanorystę <...>“ [B1]; „<...> organizuojant vaikų vasaros stovyklas, ieškome savanorių <...> Paaugliai dažnai įsitraukia į bibliotekos veiklas per socialines valandas“ [B3]; „Paauglių įsitraukimas į bibliotekos veiklas skatinamas juos aktyviai kviečiant savanoriauti vasaros stovyklose bei atlikti mokyklose numatytas socialinės veiklos valandas“ [B4].	3
Projektai ir partnerystės	„Dalyvaujame įvairiuose projektuose ir stengiamės įtraukti į juos kuo daugiau paauglių“ [B3]; „Biblioteka – aktyvi įvairių projektų partnerė <...>“ [B5].	2
Kvietimai mokykloms ir organizacijoms	„<...> kviečiamas susitinkant su jaunimo organizacijų vadovais, rašomi elektroniniai laišakai mokykloms, su kvietimu prisijungti prie tam tikrų veiklų bibliotekoje“ [B3]; „Paauglių įsitraukimą stengiamės skatinti kviesdami juos į edukacijas, renginius. Informaciją skelbiame socialiniuose tinkluose, kviečiame asmeniškai“ [B4].	2
Socialiniai tinklai ir jaunimo kūrybos sklaida	„Vykdamos socialinių tinklų kampanijos, sukuriame atskiri profiliai socialiniuose tinkluose, kur jaunimas gali dalintis savo kūryba: poezija, proza, fotografija, dailės darbai, aprašyti perskaitytas knygas“ [B6].	1

Bibliotekininkai mano, kad savanorystė - vienas iš veiksmingiausių būdų į bibliotekos veiklas įtraukiant paauglius. Taip mano 3 ir 6 informantų. Pranešėjai nurodo, kad paaugliai į veiklas dažnai įsitraukia per socialines valandas, vasaros stovyklas ar kitas savanoriškas veiklas. Tai leidžia interpretuoti savanorystę ne tik kaip pagalbos bibliotekai formą, bet ir kaip paauglių socialinių, organizacinių bei pilietinių kompetencijų ugdymo priemonę. Nors paauglių įsitraukimas yra motyvuojamas formaliais reikalavimais (mokyklų numatytomis socialinėmis valandomis), tačiau ilgainiui tai gali tapti pirmuoju žingsniu kuriant gilesnį ryšį su biblioteka. Bibliotekininkai pabrėžia dalyvavimą įvairiuose projektuose ir paauglių įtraukimą į juos, o biblioteka įvardijama kaip aktyvi projektų partnerė. Tai leidžia teigti, kad projektai suvokiami kaip galimybė paaugliams dalyvauti prasmingose, laikui ribotose, tikslą turinčiose veiklose, kurios didina jų motyvaciją ir suteikia patirties už įprasto bibliotekos naudojimo ribų. Taip pat, tokiu būdu suteikiama jaunuoliams galimybė išbandyti save įvairiose veiklose – padedant organizuoti renginius, ruošti edukacijoms ar prisidėti prie kitų iniciatyvų. Informantai išskiria aktyvios komunikacijos svarbą. Paaugliai kviečiami

bendradarbiaujant su mokyklomis, jaunimo organizacijomis, siunčiant elektroninius laiškus, kviečiant asmeniškai. Tai rodo, kad bibliotekininkai suvokia, jog paauglių įsitraukimas neatsiranda savaime – jis reikalauja nuoseklaus, kryptingo ir tiesioginio kvietimo.

Į klausimą, ar jaunimas kviečiamas prisidėti prie paslaugų kūrimo, bibliotekininkai atsako, kad: „Kviečiame savanoriauti bibliotekoje, vasaros vaikų stovykloje“ [B1]; „Kviečiame jaunimą savanoriauti organizuojant renginius, susitikimus“ [B3]; „Jauni žmonės kviečiami savanoriauti, jie mielai sutinka ir kitą kartą ateina su draugais“ [B4]; „Jau kelis metus vykstančiose vaikų vasaros stovyklose kviečiami savanoriauti paaugliai. Smagu, kad jie noriai įsitraukia į šią veiklą, o dalis sugrįžta savanoriauti jau nebe pirmus metus. Savanoriaudami jie prisideda prie veiklų organizavimo ir turinio kūrimo, o stovyklose siekiama suteikti erdvės jų idėjoms ir vizijoms įgyvendinti“ [B5]. Interpretuojant informantų teiginius, galime teigti, kad savanorystė bibliotekose dažniausiai siejama su konkrečiomis, prasmingomis veiklomis – renginių, susitikimų organizavimu, vaikų vasaros stovyklomis. Tai ne tik formali pagalba, bet ir galimybė aktyviai dalyvauti bibliotekos gyvenime. Ypač reikšminga tai, kad paaugliai ne tik noriai sutinka savanoriauti, bet ir sugrįžta pakartotinai bei įtraukia savo bendraamžius. Šiuo požiūriu pagrindžiama Ornstein, & Reid (2022) mintis, kad vienas iš efektyviausių būdų pritraukiant paauglius – leisti jiems dalyvauti bibliotekos paslaugų kūrybiniame procese.

Apibendrinant galima teigti, kad paauglių įsitraukimas į bibliotekos veiklas yra daugiasluoksnis ir apima tiek formalius, tiek neformalius dalyvavimo būdus, kurie nėra grindžiami vien individualia paauglių iniciatyva. Nors knygų skolinimasis išlieka dažniausiai įvardijama bibliotekos naudojimo forma, empiriniai duomenys rodo, kad visi tyrime dalyvavę paaugliai vienaip ar kitaip yra dalyvavę bibliotekos organizuojamuose renginiuose, projektuose ar klubuose. Tai leidžia teigti, jog bibliotekos veiklos pasiekia net ir tuos jaunuolius, kurie save apibrėžia kaip bibliotekos nelankančius, dažniausiai per mokyklos inicijuotus vizitus ir pedagogų tarpininkavimą. Ši tendencija sutampa su mokytojų ir bibliotekininkų požiūriu, kuriame mokykla suvokiama kaip pagrindinis institucinės partnerystės ir paauglių pasiekimo kanalas.

Paauglių patirtys leidžia išskirti kelias pagrindines dalyvavimo bibliotekos veiklose formas: literatūrinius renginius, kūrybines ir edukacines veiklas, stovyklas bei savanorystę ir su mokykla susijusius renginius. Šį aspektą papildo mokytojų diskursas, kuriame biblioteka pirmiausia siejama su savarankišku skaitymu, projeketine veikla ir informacijos paieška, bei tėvų požiūris, pabrėžiantis biblioteką kaip kultūriškai ir socialiai vertingą aplinką.

Kūrybinės ir edukacinės veiklos atskleidžia aktyvesnę paauglių vaidmenį ir yra siejamos su saviraiškos, kūrybiškumo, kritinio mąstymo ir komunikacinių gebėjimų ugdymu. Šios veiklos visų informantų grupių vertinamos kaip ypač reikšmingos, nes leidžia biblioteką suvokti kaip neformaliojo ir patirtinio mokymosi erdvę. Mokytojai šiuo aspektu akcentuoja bibliotekos papildomumą formaliajam ugdymui, o bibliotekininkai – sąmoningą orientaciją į neformalių, paaugliams patrauklių veiklų kūrimą. Tėvų pasisakymai papildo šią perspektyvą, pabrėždami biblioteką kaip saugią, palaikančią ir prasmingą laisvalaikio erdvę.

Analizuojant paauglių galimybes prisidėti prie veiklų organizavimo ir idėjų siūlymo, ryškėja riboto įtraukimo tendencija. Dauguma paauglių nurodė neturėję galimybės siūlyti idėjų ar dalyvauti organizaciniuose procesuose, o jų vaidmuo bibliotekose dažniausiai apsiriboja dalyvavimu jau suplanuotose veiklose. Nors bibliotekininkai deklaruoja siekį kurti įtraukesnes paslaugas ir taikyti

dalyvaujamojo modelio principus, empiriniai duomenys rodo, kad praktikoje šis modelis dar nėra plačiai įgyvendintas. Vis dėlto paauglių išsakytas noras turėti daugiau galimybių įsitraukti atskleidžia aiškų potencialą stiprinti bendraautorystės ir bendrakūros principus, kurie galėtų didinti jaunimo priklausymo jausmą ir ilgalaikį santykį su biblioteka..

Tėvų ir mokytojų perspektyvos išryškina bibliotekininko vaidmens svarbą kuriant teigiamą paauglių patirtį bibliotekoje. Tėvai bibliotekininkus dažniausiai vertina kaip malonius, profesionalius ir palaikančius, o efektyvus bendravimas su paaugliais siejamas ne su amžiumi, bet su empatija, atvirumu ir gebėjimu kurti lygiavertį dialogą. Mokytojai bibliotekininkus suvokia kaip kompetentingus ugdymo proceso partnerius, kurių asmeninės nuostatos ir profesinės kompetencijos tiesiogiai veikia bendradarbiavimo kokybę ir paauglių įsitraukimą.

Patrauklumo ir nepatrauklumo priežastys. Bibliotekos patrauklumą lemiančios priežastys yra tarpusavyje susijusios: platus knygų, žurnalų, filmų, garso knygų ir elektroninių išteklių pasirinkimas, jauki, saugi ir rami erdvė mokymuisi ar poilsiui, priklausymo ir prasmingumo jausmas. Nepatrauklumo priežastys gana išsamiai nagrinėtos teorinėje dalyje. Mokslininkai Li, Ha, Aristeguieta (2023); Agosto, Magee, Dickard, Forte (2016); Bernier, Males, Rickman (2014) ir kt. teigia, kad bibliotekos nepatrauklumą lemia susiformavęs stereotipinis požiūris, didelis atstumas nuo namų iki bibliotekos, menkas ir jaunuolių poreikius ne visai atitinkantis knygų fondas, nepagarbus bibliotekos personalas ir pan. Paauglių teiginiai apie bibliotekos patrauklumą išskirstyti į 4 pagrindines subkategorijas: *bibliotekos personalas; knygos; emocinė būseną; technologijos* (žr. 55 lentelę)

55 lentelė. Bibliotekos patrauklumo veiksniai paauglių požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Bibliotekos personalas	„Personalas“ [P1]; „<...> malonios darbuotojos“ [P3].	2
Knygos	„<...> knygos <...>“ [P1]; „Knygų įvairovė“ [P2]; „Didelis knygų pasirinkimas <...>“ [P3]; „Knygos, informacija, kurią galima jose rasti“ [P4]; „<...> galimybė pasiimti knygų“ [P6].	5
Emocinė būseną	„<...> ramybė <...>“ [P2]; „Labiausiai patinka ramybė mokytis <...>“ [P3].	2
Technologijos	„<...> kompiuteriai“ [P1]; „<...> printeris, jeigu reikia greitai kažką atsispausdinti, laisvas internetas“ [P3].	2

Iš pateiktų atsakymų matome, kad didžiausia dalis teiginių susijusi su knygomis. Tai leidžia daryti išvadą, kad paaugliai biblioteką vis dar tradiciškai sieja su knygomis. Knygų gausa ir galimybė jas skolintis yra esminė bibliotekos funkcija ir pagrindinis jos patrauklumo veiksnys. Taip teigia 5 iš 6 informacijos pateikėjų. Kiti patrauklumo veiksniai pasiskirsto po lygiai. 2 informantai teigia, kad patrauklumo bibliotekai suteikia malonus, paslaugus personalas, kuris kuria saugią ir priimančią aplinką, skatina lankymąsi ir ilgalaikį ryšį su biblioteka. Tai leidžia interpretuoti, jog ne tik paslaugos, bet ir žmogiškasis santykis formuoja teigiamą bibliotekos įvaizdį. Anot paauglių, bibliotekos patrauklumą papildo technologinės paslaugos. Taip mano 2 apklaustieji. Emocinė ramybė taip pat svarbi. Jaunuoliai biblioteką išnaudoja kaip susikaupimui skirtą vietą. Atsakymas „Nežinau“ [P5] gali reikšti, kad bibliotekos patrauklumas informantui yra savaime suprantamas, neapmąstytas arba neaktualus. Šis atsakymas taip pat signalizuoja apie dalį vartotojų, kuriems biblioteka neturi aiškiai išskiriamų patrauklumo veiksnių.

Į klausimą, kas bibliotekoje nepatinka ar ko trūksta, 4 informantai pateikia, kad nejaučia poreikio pokyčiams ar papildomoms paslaugoms: „Negalėčiau pasakyti, jog kažko trūksta, nes matau, jog pastangos pritraukti daugiau lankytojų, jaunimo yra daromos“ [P1]; „Nieko netrūksta“ [P3]; „Sakyčiau, kad biblioteka pilnai yra išpildžiusi savo erdves“ [P4]; „Viskas tinka ir patinka“ [P6]. Galima teigti, kad biblioteka suvokiama kaip pakankamai pilnai funkcionuojanti erdvė. Vis dėlto 2 paaugliai įvardina keletą trūkumų: „Kavinukės, muzikos, patogių krėslų“ [P1]; „Trūksta patogių vietų susibūrimams, modernios įrangos“ [P2]. Tai rodo, kad biblioteka galėtų būti patrauklesnė kaip neformalaus bendravimo ir laisvalaikio vieta. Pokalbio metu išvardinti elementai siejami su jaukumu, atsipalaidavimu ir ilgesniu buvimu bibliotekoje. Įvardinama viena iš esminių nepatrauklumo priežasčių, apie kurias rašo ir aukščiau įvardinti mokslininkai – nepatogi lokacija: „Ji yra tolokai nuo mokyklos“ [P4]. Šis atsakymas rodo, kad bibliotekos lankymą gali riboti ne jos paslaugų ar aplinkos kokybė, bet fizinė vieta. Galime daryti prielaidą, kad biblioteka, esanti toliau nuo mokyklos ar gyvenamosios vietos, tampa mažiau konkurencinga lyginant su lengviau pasiekiamomis vietomis, pvz.: prekybos centrais, kavinėmis.

Į klausimą, kas jus galbūt erzina, nuvilia, atrodo pasenę ar neįdomu – nuomonės pasiskirstė įvairiai. Vienus erzina girgždančios grindys ir darbo vietų trūkumas: „Myliu kaip atrodo medinės grindys ir jų suteikiamą savotišką jaukumą, tačiau atrodo, jog kiekvienas žingsnis pabrėžiamas, nes labai girdisi, bet galbūt čia ir aidas prisideda, galbūt reikėtų garsą sugeriančių detalių“ [P2]; „Trūksta laisvų stalų dėl tokios veiklos, kaip namų darbų ruošą, pakaktų bent pora stalų“ [P4]. Tai rodo, kad paaugliai vis tik atkreipia dėmesį į detales, nori komforto ir ramybės. Pasigendama greitesnio interneto ryšio: „Geresnio interneto“ [P6]. Teiginys „Erzina, kai informacija pasenusi arba nėra įdomių veiklų jaunimui“ [P3] atskleidžia kokybinį bibliotekos aktualumo trūkumą, kuris tiesiogiai veikia jaunimo motyvaciją lankytis bibliotekoje. Jaunimui aktualu greita, nauja ir patikima informacija, todėl pasenęs turinys gali mažinti pasitikėjimą biblioteka kaip žinių šaltiniu ir skatinti rinktis alternatyvius informacijos kanalus. Du informantai teigia, kad juos erzina „Kai nėra serijos kitų dalių“ [P2]; „<...> daugiau užsienio kalbų knygų“ [P4]. Šie teiginiai atskleidžia konkrečią, bet reikšmingą vartotojo patirties problemą, susijusią su bibliotekos fondo komplektavimu.

Mokslininkas Calhoun'as (2020) teigia, jog norint skatinti paauglius lankytis bibliotekose, svarbu juos įtraukti į aplinkos kūrimo procesą. Kartu su paaugliais buvo bandoma modeliuoti bibliotekos vaizdinį – kaip ji atrodytų, jei jaunuoliai turėtų galimybę ją sukurti iš naujo. Sukonstruotos 5 teiginių subkategorijos: *fizinės erdvės ir baldai*; *knygos ir literatūros įvairovė*; *interaktyvios ir kūrybinės veiklos*; *gyva bendruomeninė atmosfera*; *atmosfera, poilsis, jaukumas* (žr. 56 lentelę).

56 lentelė. Bibliotekos modelis paauglių požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Fizinės erdvės ir baldai	„Biblioteka tose pačiose pilies erdvėse, naujos medinės arba linoleumo grindys, mediniai baldai, svarbiausia medinės lentynos, garsą sugerti padedančios detalės ir/ar instaliacijos, pora darbui su kompiuteriu skirtų vietų, stalai individualiam arba kolektyvinam darbui, erdvė su minkštasuoliais ar dar kokiais nors baldais, skirtais patogiam skaitymui“ [P1]; „Daug kambariukų, palėpių“ [P2]; „Daug labai lentynų <...> patogi minkšta sėdėjimo zona“ [P3]; Būtų stikliniame gaubte <...> erdvi <...> jaukių skaitymo kampelių ir stalų su kėdėmis“ [P4]; „Erdvė su patogiomis sėdynėmis <...>“ [P5]; „<...> su patogiomis skaitymo vietomis“ [P6].	6
Knygos ir literatūros įvairovė	„<...> daug įvairių knygų <...>“ [P2]; „<...> daugiau užsienio kalbų knygų <...>“ [P4]; „Su daug knygų <...>“ [P6].	3

Interaktyvios ir kūrybinės veiklos	„<...> kūrybinėmis dirbtuvėmis, kompiuteriais, žaidimų kampeliu, scena <...>“ [P2]; „Viskas būtų modernu, kompiuterizuota, interaktyvu“ [P]; „<...> žaidimų konsolės“ [P5].	3
Gyva bendruomeninė atmosfera	„Pilną vaikų! – mažoka judesio dabar“ [P2]; „<...> visą skaitmeninę ir prieinamą iš bet kur, bet vis tiek su vieta gyvam bendravimui“ [P6].	2
Atmosfera, poilsis, jaukumas	„Biblioteka būtų šviesi, jauki <...>“ [P1]; „Myliu kaip atrodo medinės grindys ir jų suteikiamą savotišką jaukumą“ [P2]; „<...> kavinuke kur būtų galima išgerti arbatos“ [P3]; „<...> jauki, turėtų daug augalų <...> paveikslų <...>“ [P4]; „<...> sėdmaišiai <...>“ [P5]; „<...> kvepianti arbata ir meduoliais <...> ramesnės atmosferos“ [P6].	6

Pateikti teiginiai apibūdina bibliotekos įsivaizdavimą paauglių požiūriu, kuris apima tiek fizinę aplinką, tiek turinį, tiek emocinę patirtį. Labai ryški informantų išsakytų lūkesčių grupė susijusi su jaukumu: medinės grindys, mediniai baldai, minkštos sėdėjimo zonos, sėdmaišiai, augalai, paveikslai, arbata, net kvapai („kvepianti arbata ir meduoliais“ [P6]). Tokią bibliotekos viziją mato visi 6 kalbinti paaugliai. Teiginiai: „daug kambariukų, palėpių“ [P2], „skaitymo kampelius“ [P4], „stalai individualiam arba kolektyviniam darbui“ [P1] rodo, kad jaunuoliai vertina erdvių įvairovę ir zonų diferenciaciją. Biblioteka suvokiama kaip daugiafunkcė vieta, kurioje gali egzistuoti tiek tylos, tiek bendravimo erdvės. Biblioteka suvokiama kaip saugi, lėta, raminanti vieta, priešinga triukšmingai kasdienybei. Pokalbio metu akcentuojama lentynų su knygomis svarba. Tai leidžia manyti, kad tradicinės bibliotekos paslaugos yra vis dar svarbios ir morališkai nepasenusios. Vienas paauglys teigia, kas biblioteka atitinka visus jo lūkesčius, ir, jeigu galėtų sukurti biblioteką iš naujo, sukurtų tokią pačią: „Sunku ją įsivaizduoti kitokią“ [P5]. Vienas informantas mano, kad ateities biblioteka neatsiejama nuo technologijų ir visa informacija saugoma skaitmeninėje erdvėje, tačiau gyvas bendravimas su bendraamžiais taip pat labai svarbus: „<...> visą skaitmeninę ir prieinamą iš bet kur, bet vis tiek su vieta gyvam bendravimui“ [P6]. Svarbus akcentas – paauglys pabrėžia technologijų integraciją, bet kartu ir būtinybę išlaikyti fizinį bendravimą.

Tėvai mano, kad norint jog jų vaikai paaugliai lankytųsi bibliotekoje, ji turėtų tapti daugiafunkcine vieta, kur galima ne tik skaityti, bet ir dalyvauti interaktyviose veiklose, kūrybiniuose projektuose, diskusijose, žaidimuose ar kultūriniuose renginiuose. Pateiktų teiginių kategorijoje „Bibliotekos patrauklumo veiksniai tėvų požiūriu“ išskiriamos 3 pagrindinės subkategorijos: *renginiai ir interaktyvios veiklos; fizinių erdvių patrauklumas; skaitmeninės, technologinės paslaugos ir priemonės* (žr. 57 lentelę).

57 lentelė. Bibliotekos patrauklumo veiksniai tėvų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Renginiai ir interaktyvios veiklos	„Galbūt įvairių renginių“ [T1]; „Biblioteka galėtų pasiūlyti daugiau interaktyvių užsiėmimų, kūrybinių dirbtuvių <...>“ [T2]; „Rengti žaidimų čempionatus, organizuoti paaugliams paskaitas, teminės susitikimų grupės <...> leisti laiką laisvai“ [T3]; „<...> kūrybiniai, diskusiniai <...>“ [T4]; „<...> labiausiai norėtų filmų vakarų“ [T5].	5
Fizinių erdvių patrauklumas	„Aktualiausia problema šiai dienai – patraukli erdvė“ [T1]; „<...> erdvių bendrauti“ [T2]; „Atskiros erdvės įvairiems užsiėmimams“ [T3]; „Susibūrimo kambariai, erdvės paaugliui pabūti vienam“ [T4]; „Patrauktų atviros, jaukios erdvės, žaidimų ar kūrybos kampeliai“ [T6].	5
Skaitmeninės, technologinės paslaugos ir priemonės	„<...> patogesnę knygų užsakymo sistemą – vaikai nelinkę skambinti ir prašyti, jie geriau paspaustų mygtuką ir užpildytų formą internete“ [T1]; „<...> skaitmeninės ir audio knygas, robotikos būrelį“ [T2]; „Viskas kas susiję su technologijomis <...>“	5

	<i>užsiėmimai susiję su kompiuteriais, robotika“ [T3]; „<...> skaitmeninių išteklių <...>“ [T4]; „Darbo vietos su elektra ir Wi Fi“ [T5].</i>

Paauglių tėvai mano, kad paauglius sudomintų įvairesni renginiai. Taip teigia 5 tėvai iš 6. Informantai teigia, kad jaunimui svarbu, jog bibliotekoje būtų lanksčiai ir patraukliai sukurtos erdvės tiek bendravimui, tiek individualiems poreikiams. 5 pašnekovai mano, kad atskirų zonų turėjimas skatina socialinę įtrauktį, savarankiškumą ir komfortą, todėl biblioteka tampa vieta, kur galima praleisti laiką pagal asmeninius poreikius. Neatsiejamoms skaitmeninės, technologinės paslaugos ir priemonės. Taip mano 5 informantai. Iš pateiktų teiginių galima daryti prielaidą, jog jaunimas tikisi technologiškai modernios bibliotekos, kur galima naudotis skaitmeniniais ištekliais, kompiuteriais, interneto ryšiu ir specializuotomis edukacinėmis veiklomis. Technologijos ne tik palengvina prieigą prie informacijos, bet ir praturtina bibliotekos patirtį, atliepia šiuolaikinio vartotojo poreikius.

Mokytojų teiginiai apie bibliotekos nepatrauklumo priežastis, suskirstyti į 5 subkategorijas: *bibliotekos įvaizdis ir asociacijos; paauglių asmeninės priežastys ir pomėgiai; mokyklos įtaka; geografinės priežastys; bendras paauglystės kontekstas* (žr. 58 lentelę).

58 lentelė. Bibliotekos nepatrauklumo priežastys mokytojų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Bibliotekos įvaizdis ir asociacijos	<i>„<...> jie ją vis dar sieja su tylą, taisyklėmis ir privalomu skaitymu, o ne su vieta, kur galima kūrybiškai praleisti laiką ar atrasti įdomių veiklų“ [M2]; „<...> bibliotekoje reikia labai drausmingai elgtis <...>“ [M3]; „Dalis jaunimo renkasi skaitmenines priemones, todėl spausdintos knygos ar tradicinė bibliotekos aplinka jiems atrodo mažiau patraukli“ [M5]; „Kita dalis paauglių, neskaito knygų, todėl įsivaizduoja, kad bibliotekoje daugiau nėra ką veikti“ [M6].</i>	4
Paauglių asmeninės priežastys ir pomėgiai	<i>„Jiems neįdomu, nemadinga skaityti, nes visas gyvenimas telpa telefone, o ten informacijos daug ir ji greitai keičiasi“ [M1]; „Jiems neįdomu, knygas keičia informacinės technologijos. Kita vertus, dalis vaikų namuose turi nemažą bibliotekėlę, kurios patenkina jų poreikius. Be to yra bibliotekos mokyklose, ten vaikai greičiau gauna reikiamą knygą, nereikia atskirai skirti laiko ėjimui į biblioteką“ [M4].</i>	2
Mokyklos įtaka	<i>„Manau, kad mokykloje jiems yra užduodama labai daug privalomosios literatūros ir tiesiog nebelieka laiko skaityti dar ką nors“ [M3].</i>	1
Geografinės priežastys	<i>„<...> yra mokinių, gyvenančių atokiose Biržų rajono vietovėse, todėl po pamokų turi grįžti mokykliniu autobusiuku namo ir į biblioteką jau nebeturi galimybių užsukti“ [M5]; „<...> kaimo vaikams tuoj po pamokų reikia autobusiukais važiuoti namo“ [M3]; „Gyvenantys atokiau nuo bibliotekos, neturi galimybių lankytis. Po pamokų vaikai dažniausiai išvyksta namo“ [M6].</i>	3
Bendras paauglystės kontekstas	<i>„Nemanau, kad tai bibliotekos kaltė. Paauglystė – sunkus laikotarpis. Ir daug mokinių nebenori skaityti“ [M2].</i>	1

Mokytojų manymu, biblioteka nepatraukli dėl nusistovėjusių ir vis dar gyvų stereotipų: biblioteka siejama su knygomis, būtina drausmės sąlyga – tylą, nepatraukli tradicinė aplinka. Taip teigia 4 informantai iš 6. Toks įvaizdis mažina bibliotekos patrauklumą kaip laisvalaikio ar saviraiškos vietos ir prieštarauja jaunimo poreikiui spontaniškumui, kūrybiškumui ir laisvei. Bibliotekos tapatinimas beveik išimtinai su knygomis lemia, kad neskaitantys paaugliai nemato bibliotekos kaip jiems aktualios vietos. Skaitymas suvokiamas kaip nemadingas ar pasenęs užsiėmimas, todėl biblioteka praranda potencialią auditoriją, kuri galėtų būti pritraukta per kitas veiklas. Skaitmeninės technologijos, anot pedagogų, jaunimui tampa pagrindiniu informacijos, pramogų ir bendravimo

šaltiniu. Greita, nuolat atsinaujinanti informacija kontrastuoja su lėtesniu, tradiciniu bibliotekos modeliu, kuris daliai paauglių atrodo nebeatitinkantis jų kasdienio tempo ir poreikių.

Į klausimą, ką norėtų pasiūlyti siekiant, kad paslaugos paaugliams būtų dar patrauklesnės ir prasmingesnės, tyrimo dalyviai pateikia pavyzdžių, kurie suskirstyti į 6 pagrindines subkategorijas: *kūrybinės ir interaktyvios veiklos; klubai ir savarankiškos iniciatyvos; skaitmeninė komunikacija ir bendradarbiavimas; aktualios paaugliams temos; bendradarbiavimas; socialinė ir bendradarbiavimo dimensija* (žr. 59 lentelę)

59 lentelė. Bibliotekos paslaugų patrauklumo didinimo strategijos mokytojų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Kūrybinės ir interaktyvios veiklos	„Gal būtų galima kurti interaktyvias ir kūrybines veiklas, susijusias su šiuolaikinėmis technologijomis, medijomis ar jaunimo kultūra“ [M1].	1
Klubai ir savarankiškos iniciatyvos	„Leisti jaunuoliams patiems inicijuoti renginius ar klubus – pavyzdžiui: filmų, žaidimų, diskusijų ar knygų klubus“ [M2].	1
Skaitmeninė komunikacija ir bendradarbiavimas	„Aktyviau bendrauti per socialinius tinklus, pristatant biblioteką kaip modernią ir draugišką erdvę – ne Facebook, bet TIK TOK, INSTAGRAM ir kita“ [M4].	1
Aktualios paaugliams temos	„Gal padėtų kokios veiklos būtent paaugliams aktualiomis temomis. Tik ne prevencinės – to pakankamai gauna ir mokykloje“ [M2]; „Užsiėmimų, kur paliestų pačius paauglius, kur būtų apie juos“ [M3].	2
Bendradarbiavimas	„<...> toliau bendradarbiauti su mokytojais ir jaunimo organizacijomis“ [M5].	1
Socialinė ir bendradarbiavimo dimensija	„Gal kurti kažkokį paauglių klubą, nes jiems patinka bendros veiklos su bendraamžiais“ [M4]; „Skatinti savanorystę, sukurti jaunimo kampelį“ [M5]; „Tiesiog reikia bendradarbiauti“ [M6].	3

Informanto teiginys „<...> kurti interaktyvias ir kūrybines veiklas, susijusias su šiuolaikinėmis technologijomis, medijomis ar jaunimo kultūra“ [M1] rodo poreikį bibliotekai atsitraukti nuo vien knygomis grįsto modelio ir tapti jaunimo kultūros vieta. Tai veiklos, kurios susijusios su tuo, kas jaunuoliams aktualu kasdienybėje – skaitmeninėmis platformomis, medijų kūrimu, technologijomis ir saviraiška.

Biblioteka galėtų tapti tarpine institucija tarp kultūros, technologijų ir jaunimo kasdienybės, taip mažindama atotrūkį tarp tradicinės įstaigos ir šiuolaikinio jaunuolio. Vienas informantas siūlo filmų, žaidimų, diskusijų ar knygų klubų steigimą, įtraukiant ir patį jaunimą. Paaugliai nori būti ne tik paslaugų gavėjais, bet ir aktyviais bibliotekos turinio kūrėjais. Galima teigti, kad suteikus jaunimui sprendimų laisvę ir atsakomybę, biblioteka gali tapti jiems „sava“ erdve, stiprinančia priklausymo jausmą ir ilgalaikį įsitraukimą. Taip teigia 3 pašnekovai iš 6.

Tyrimo dalyviai taip pat išryškina bibliotekos komunikacijos svarbą. Aktyvesnis bendravimas per jaunimo tarpe naudojamus socialinius tinklus, tokius kaip „TikTok“ ar „Instagram“, padėtų formuoti bibliotekos kaip modernios, atviros ir draugiškos erdvės įvaizdį. Tai leidžia daryti prielaidą, kad bibliotekos matomumas skaitmeninėje erdvėje yra esminis veiksnys siekiant pasiekti jaunąją auditoriją. Pabrėžiamas bendradarbiavimo vaidmuo – tiek su mokytojais, tiek su jaunimo organizacijomis. Toks tarpinstitucinis ryšys sudarytų prielaidas nuoseklesniam jaunimo įtraukimui ir veiklų tęstinumui. Taigi bibliotekos patrauklumo jaunimui stiprinimas siejamas ne su pavienėmis priemonėmis, o su holistiniu požiūriu, apimančiu aktualų turinį, jaunimo įgalinimą, šiuolaikišką

komunikaciją ir glaudų bendradarbiavimą. Tokia biblioteka jaunimo akyse tampa ne tik informacijos šaltiniu, bet ir gyva, jiems artima socialine bei kultūrine erdve.

Apie bibliotekos patrauklumą kalbinti bibliotekininkai linkę būti savikritiškais ir iš pateiktų atsakymų galima suprasti, kad biblioteka labiau yra nepatraukli nei patraukli. Neskaitant, kad biblioteka yra unikaloje vietoje: „*Biblioteka įsikūrusi pilyje, todėl pats pastatas jau yra įspūdingas ir suteikia savito unikalumo*“ [B1], aplinkui yra daug daug erdvės „*Aplinka erdvi <...>*“ [B4]– bibliotekininkai nuolat deda pastangas, kad būtų jauki ir patraukli: „*Stengiamasi kurti jaukią ir malonią atmosferą – atnaujintos knygų lentynos, jos perdažytos baltai, erdvė tapo šviesesnė ir vizualiai patrauklesnė*“ [B5], galutinis rezultatas, anot bibliotekininkų, netenkina. Pagrindinis ir esminis nepatrauklumo veiksnys – patalpų ir erdvių, skirtų paaugliams, nebuvimas: „*Bendros erdvės atrodo funkcionalios, tačiau jos dar nėra pakankamai pritaikytos jaunimo poreikiams – trūksta atskirų zonų kūrybai, bendravimui ir patogiam laisvalaikiui*“ [B1]; „*Bibliotekos fizinę aplinką vertinu prastai, nes rūmuose įsikūrusi biblioteka šiek tiek baugina, atrodo, kad ne visiems čia galima apsilankyti, lyg tai būtų per daug oficiali aplinka. Todėl jaunimui ji nėra patraukli, neturime ir atskiro kampelio ir jaunimas nevaržomai galėtų jaukiai pasisėdėti, taip pat reikia ir jiems pritaikytų baldų*“ [B2]; „*Patalpos gana mažos, todėl trūksta vietos laisvam bendravimui, kūrybinei veiklai*“ [B3]; „*<...> trūksta atskirų poilsio zonų ir modernesnių sprendimų*“ [B4]; „*Biblioteka šiuo metu negali pasiūlyti erdvių, vietų paaugliams*“ [B5]; „*Bibliotekos erdvės nepatrauklios, netinkamos ir nešiuolaikiškos šiuolaikiškam jaunimui. Esame įsikūrę pilyje, kur yra apribotos galimybės kurti patrauklią, tinkamą erdvę jaunimui*“ [B6]. Vienas informantas, kaip vieną iš nepatrauklumo priežasčių nurodo bibliotekos lokaciją: „*Pati pilis yra atokiai nuo miesto centro, todėl prieinamumas jaunimui – sunkiau pasiekiamas*“ [B6]. Anot bibliotekininkų, stereotipinis požiūris į biblioteką yra gyvas, ir tai vienas iš pagrindinių veiksnių, lemiančių bibliotekos nepatrauklumą: „*<...> vis dar gajus įsitikinimas, kad bibliotekoje turi būti tylą*“ [B3]; „*Jaunimas vis dar mano, kad biblioteka yra vieta, kur galima tik tyliai skaityti ar pasiimti knygą, todėl jie nesijaučia laukiami čia leisti laisvalaikį*“ [B4]; „*Jaunimui biblioteka asocijuojasi su stereotipu, kad biblioteka tik nuobodi knygų skaitymo vieta*“ [B5]; „*Yra manančių, kad bibliotekoje skaitomos knygos ir nėra vietos aktyviam bendravimui <...> kad tai nuobodi institucija*“ [B6]. Šiuolaikinis paauglys neatsiejamas nuo technologijų. Pasak bibliotekos darbuotojų, patrauklumo suteiktų el. knygų prieinamumas: „*Pageidaujamos literatūros prieinamumas internete: garsinės ir elektroninės knygos*“ [B2]. Vienas tyrimo dalyvas mano, kad vis tik nėra iki galo išanalizuoti paauglių poreikiai bibliotekai ir neatspindi realybės: „*<...> neišanalizuoti paauglių poreikiai, trūksta drąsos ir naujų idėjų*“ [B4].

Į klausimą, kokias paslaugų patrauklumo didinimo strategijas matytų, bibliotekininkai mano, kad pirmiausia reikia stiprinti silpnąsias bibliotekos paslaugų puses. Pateiktų teiginių kategorija „*Bibliotekos paslaugų patrauklumo didinimo strategijos bibliotekininkų požiūriu*“ suskirstyta į 4 pagrindines kategorijas: *fizinis erdvės pritaikymas paaugliams; socialinių barjerų naikinimas ir komunikacija; laiko pritaikymas; paslaugų ir veiklų patrauklumas* (žr. 60 lentelę).

60 lentelė. Bibliotekos paslaugų patrauklumo didinimo strategijos bibliotekininkų požiūriu

Subkategorijos	Empirinių indikatorių pavyzdžiai (teiginiai)	n
Fizinis erdvės pritaikymas paaugliams	„ <i>Fizinės erdvės pritaikymas</i> “ [B1]; „ <i>Daugiau erdvių skirtų poilsui, veikloms</i> “ [B2]; „ <i><...> jei joje būtų atskira, jauki, interaktyvi erdvė, pritaikyta kūrybai ir bendravimui</i> “ [B3]; „ <i>Sukurti erdvę skirtą jaunimui</i> “ [B4]; „ <i><...> reikėtų patrauklesnių erdvių paaugliams, kad jie galėtų bet kuriuo laiku užsukti į</i>	5

	<i>biblioteką ir gerai praleisti laiką su bendraamžiais, galėtų ruošti namų darbus“[B6].</i>	
Socialinių barjerų naikinimas ir komunikacija	<i>„<...> kurti jaunimui draugišką socialinę aplinką, aiškiai komunikuojant, kad tam skirtas triukšmas yra priimtinas“ [B2]; „Pagerinti bendravimo su paaugliais ir tarpasmeninius įgūdžius, darbuotojų netradicinis mąstymas, įkvepianti veikla, komunikacija socialiniuose tinkluose, darbas su mokyklomis, jaunimo organizacijomis“[B5]; „Bibliotekoje svarbu įtraukti jaunimą į diskusijas, sprendimų priėmimus ir bendrus projektų įgyvendinimus“[B6].</i>	3
Laiko pritaikymas	<i>„Organizuoti lankstesnę veiklą tvarkaraštį, renginius įvairiu dienos metu, kad užimtumas mokykloje, būreliai ar kiti pomėgiai netrukdytų jaunimui įsitraukti“[B4].</i>	1
Paslaugų ir veiklų patrauklumas	<i>„<...> siūlyti daugiau interaktyvių ir šiuolaikiškų veiklų, kurios atitiktų paauglių interesus“[B3]; „Modernizuoti bibliotekos įvaizdį. Stengtis, kad joje vykdomos veiklos domintų paauglius, kad joje paaugliai galėtų nevaržomai bendrauti, naudotis šiuolaikinėmis technologijomis, organizuoti renginius, moderuoti susitikimus su įdomiais žmonėmis“[B5].</i>	2

Iš pateiktų teiginių matome, kad pagrindinė strategija – fizinių erdvių pritaikymas paauglių poreikiams. Taip mano 5 iš 6 informantų. Bibliotekininkų požiūriu biblioteka suvokiama kaip vieta, kuriai būtina aiškiai apibrėžta jaunimui skirta zona. Ši erdvė turėtų būti pritaikyta ne tik skaitymui, bet ir bendravimui, kūrybai, mokymuisi bei laisvalaikiui. Tai leidžia interpretuoti, kad fizinė aplinka tampa esminiu įsitraukimo veiksniu, o patraukli, jauki ir lanksti erdvė skatina jaunimą biblioteką rinktis kaip kasdienę susibūrimo vietą.

Teiginių „<...> kurti jaunimui draugišką socialinę aplinką“[B2], „Pagerinti bendravimo su paaugliais ir tarpasmeninius įgūdžius“[B] pavyzdžiai atskleidžia, kad jaunimo pritraukimas siejamas ne tik su erdvėmis, bet ir su požiūrio kaita. Bibliotekos darbuotojai čia suvokiami kaip tarpininkai, pagalbininkai ir įkvėpėjai, o ne vien taisyklių sergėtojai. Socialinė atmosfera, kurioje jaunimas jaučiasi laukiamas ir priimtas, tampa būtina sąlyga ilgalaikiam ryšiui su biblioteka.

Vienas informantas mano, kad bibliotekos laikas nėra pritaikytas prie intensyvios paauglių dienvakšės, todėl, norint, kad paaugliai rastų laiko, būtina koreguoti įstaigos darbo laiką.

Analizuojant paauglių, tėvų, mokytojų ir bibliotekininkų perspektyvas, išryškėja aiškūs bendri sąlyčio taškai, leidžiantys biblioteką identifikuoti biblioteką kaip daugiasluoksnią socialinę ir kultūrinę instituciją. Visų suinteresuotų grupių požiūriai rodo, kad bibliotekos patrauklumas jaunimui formuojamas ne vien atskirų veiksmų visumos, bet jų tarpusavio sąveikos. Ji įvardijama kaip vieta, kurioje dera mokymosi, laisvalaikio, socialinės sąveikos ir kūrybinės veiklos. Šis požiūris atskleidžia bibliotekos transformaciją iš klasikinės stereotipinės institucijos į atvirą bendruomeninę erdvę.

Ryškus sutarimas pastebimas vertinant fizinės aplinkos reikšmę. Paaugliai, tėvai, mokytojai ir bibliotekininkai pabrėžia jaukios, estetiškos, šiuolaikiškos įrengtos ir funkcionaliai zonuotos erdvės svarbą. Fizinis bibliotekos patrauklumas suvokiamas kaip aktyvus veiksnys, formuojantis vartotojų patirtį, emocinę būseną ir motyvaciją lankytis bibliotekoje.

Visos informantų grupės akcentuoja emocinio saugumo ir palankios socialinės atmosferos reikšmę. Biblioteka siejama su ramybės, saugumo ir priėmimo jausmais, o žmogiškasis santykis su bibliotekos darbuotojais laikomas esminiu veiksniu, lemiančiu paauglių priklausymo jausmo formavimąsi. Tai leidžia teigti, kad socialiniai ir emociniai aspektai yra ne mažiau svarbūs nei materialiniai ar infrastruktūriniai.

Nors knyga ir skaitymas išlieka reikšmingi visų grupių vertinimuose, pabrėžiama būtinybė juos papildyti technologinėmis paslaugomis, interaktyviomis veiklomis ir aktualiu turiniu. Tokia dermė leidžia bibliotekai išlaikyti tapatybę, kartu adaptuojantis prie kintančių jaunimo kultūrinių ir informacinių praktikų. Technologijų integracija suvokiama kaip neišvengiama šiuolaikinės bibliotekos raidos kryptis. Skaitmeniniai ištekliai ir technologinės paslaugos vertinamos kaip svarbus, tačiau pagalbinis elementas, stiprinantis bibliotekos patrauklumą, bet nepakeičiantis gyvo socialinio kontakto ir fizinės bendruomenės reikšmės.

Visų suinteresuotų grupių diskursuose atsikartoja jaunimo įtraukimo ir įgalinimo poreikis. Bibliotekos patrauklumas siejamas su galimybe paaugliams dalyvauti sprendimų priėmimo, veiklų planavime ir erdvių kūrime. Tai atskleidžia perėjimą nuo paslaugų vartotojo modelio prie partnerystės ir bendrakūros principų.

Bendru vardikliu tampa siekis dekonstruoti gajus bibliotekos stereotipus, siejančius ją su griežta drausme, tyla ir privalomumu. Visos grupės pripažįsta, kad šių naratyvų kaita yra būtina sąlyga bibliotekai tapti patrauklia, atvira ir jaunimui artima erdve.

Išvados ir rekomendacijos

1. Šiuolaikinės bibliotekos vis labiau veikia kaip neformaliojo švietimo ir mokymosi visą gyvenimą centrai, svarbūs paauglių ugdymui. Jos plečia savo funkcijas nuo informacinių paslaugų iki kūrybinio, technologinio ir tarpusavio mokymosi, prisideda prie socialinės ir švietimo nelygybės mažinimo, užtikrindamos nemokamą prieigą prie išteklių ir paslaugų. Bibliotekos yra saugios, įtraukios erdvės, skatinančios paauglių asmeninį, socialinį ir edukacinį augimą bei padedančios jiems orientuotis šiuolaikinio pasaulio iššūkiuose.
2. Įtraukiančios bibliotekų programos yra esminė priemonė pritraukti paauglius ir skatinti jų įsitraukimą. Tokios programos, kaip vasaros skaitymai, kūrybinės dirbtuvės ar STEAM projektai, ugdo raštingumą, kritinį mąstymą, technologinius ir socialinius įgūdžius. Ne mažiau svarbi technologijų integracija ir neformali aplinka, skatinanti saviraišką, kūrybiškumą ir pasitikėjimą savimi.
3. Analizuojant bibliotekų paslaugų patrauklumo paaugliams didinimo strategijas, matyti, kad jų sėkmė tiesiogiai priklauso nuo gebėjimo atliepti kintančius jaunuolių poreikius šiuolaikinėje skaitmeninėje ir socialinėje aplinkoje. Ypatingą reikšmę turi paauglių įtraukimas į bibliotekų erdvių ir paslaugų planavimą, nes tai didina jų emocinį pasitenkinimą, stiprina priklausymo jausmą ir skatina ilgalaikį naudojimąsi bibliotekos paslaugomis. Svarbūs ir fizinės aplinkos aspektai: natūralus apšvietimas, mobilūs bei patogūs baldai, technologijoms pritaikyta infrastruktūra, poilsio ir užkandžiavimo zonos, taip pat lengvai prieinami, jaunimui aktualūs skaitymo ištekliai.
4. Bibliotekos personalas daro esminę įtaką paauglių patirčiai: atviras ir palaikantis požiūris kuria pasitikėjimą ir įsitraukimą. Šiuolaikinis bibliotekininkas atlieka daugialypį vaidmenį, reikalaujantį ne tik profesinių žinių, bet ir emocinio intelekto, lyderystės, technologinių kompetencijų bei gebėjimo užmegzti ryšį su paaugliais. Todėl bibliotekininkų pasirengimas ir nuolatinis kompetencijų atnaujinimas yra būtini paslaugų aktualumui ir paauglių asmeniniam bei socialiniam augimui.
5. Tarpinstitucinis bendradarbiavimas yra esminė strategija didinant paauglių įsitraukimą į bibliotekų veiklą ir užtikrinant paslaugų prieinamumą bei kokybę. Bibliotekos, turėdamos sukaupus išteklius ir žinias, gali tapti veiklų koordinatorėmis, jungiančiomis vietos bendruomenes, mokyklas, jaunimo centrus, sveikatos ir socialines paslaugas, teisėsaugą bei kitas kultūros įstaigas.
6. Teorinė analizė parodė, kad pagrindinės kliūtys paaugliams naudotis bibliotekų paslaugomis yra stereotipinis bibliotekos, kaip pasenusios ir tik knygoms skirtos institucijos, įvaizdis, nepakankamas paslaugų ir fondų atitikimas jaunuolių interesams, per griežtos taisyklės, ne visada palankus personalo požiūris, didelis paauglių užimtumas, informacijos apie bibliotekų veiklą stoka bei ribotas pasiekiamumas, ypač regionuose.
7. Atliktas kokybinis tyrimas atskleidė, kad visų grupių požiūriai dėl bibliotekos modernumo ir knygų svarbos yra panašūs, tačiau skiriasi akcentai: paaugliai labiausiai pabrėžia skaitmeninę komunikaciją ir erdvių daugiafunkciškumą, tėvai – tarpinstitucinį bendradarbiavimą, mokytojai – paauglių įtraukimą į įvaizdžio kūrimą, o bibliotekininkai – paslaugų kokybę ir profesionalumą kaip pagrindinius bibliotekos įvaizdžio formavimo veiksnius.
8. Tyrimas parodė, kad patraukli biblioteka turi būti daugiaplanė – fizinė erdvė, aktualus turinys, sociali ir draugiška atmosfera, technologijos ir galimybė dalyvauti kūryboje. Nepatrauklumas kyla

dėl ribotų erdvių, pasenusio turinio, stereotipinio įvaizdžio ir nepakankamo įtraukimo. Šie aspektai yra bendri visoms keturioms grupėms, nors akcentai skiriasi: paaugliai labiau vertina patogumą ir jaukumą, tėvai – saugumą ir interaktyvumą, mokytojai – ugdymo prasmę, o bibliotekininkai – erdvių pritaikymą ir įtraukimo strategijas.

9. Paauglių įsitraukimas į bibliotekos veiklas egzistuoja, tačiau dažniausiai pasireiškia kaip dalyvavimas jau sukurtose struktūrose. Tyrimas atskleidžia aiškų potencialą pereiti nuo vartotojiško prie dalyvaujamojo modelio, kuriame paaugliai būtų ne tik veiklų dalyviai, bet ir jų bendraautorai. Toks požiūris stiprintų paauglių motyvaciją, priklausymo jausmą ir ilgalaikį santykį su biblioteka kaip gyva, atvira ir jaunimui reikšminga institucija.

10. Atlikta mokslinės literatūros ir kokybinio tyrimo duomenų analizė sudaro pagrindą formuluoti strategiškai pagrįstas rekomendacijas, skirtas Biržų rajono savivaldybės Jurgio Bielinio viešosios bibliotekos paslaugų paaugliams stiprinimui:

- pagal galimybes kurti patrauklias, paauglių poreikius ir lūkesčius atliepiančias erdves, kurios skatintų jaunų žmonių savarankiškumą, neformalų bendravimą ir aktyvų dalyvavimą veiklose;
- stiprinti nuoseklią ir sistemingą komunikaciją tarp tėvų, mokyklų ir bibliotekos, siekiant geriau suderinti ugdomuosius tikslus, dalintis informacija apie paauglių poreikius ir skatinti jų įsitraukimą į bibliotekos veiklas;
- aktyviai įtraukti paauglius į sprendimų priėmimo procesus, suteikiant jiems galimybę išsakyti nuomonę apie paslaugas, veiklas ar erdvių organizavimą, taip stiprinant atsakomybės jausmą ir priklausymo bibliotekai patirtį;
- bibliotekos veiklas labiau orientuoti į paauglių tikslinę grupę, kryptingai kuriant jiems aktualų, įtraukiantį ir prasmingą turinį bei pritaikytas paslaugas, kurios atlieptų paauglių amžiaus tarpsniui būdingus interesus, vertybes ir patirtis.

Literatūros sąrašas

1. Adetayo, A. J., & Williams-Ilemobola, O. (2021). Librarians' generation and social media adoption in selected academic libraries in Southwestern, Nigeria. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*, 4984, 1-22.
2. Agosto, D. E., Bell, J. P., Bernier, A., & Kuhlmann, M. (2015). "This Is Our Library, and It's a Pretty Cool Place": A User-Centered Study of Public Library YA Spaces. *Public Library Quarterly*, 34(1), 23-43.
3. Agosto, D. E., Magee, R. M., Dickard, M., & Forte, A. (2016). Teens, technology, and libraries: An uncertain relationship. *The Library Quarterly*, 86(3), 248-269.
4. Alifanovienė, D., Kepalaitė, A., Jurevičienė, M., Vaitkevičienė, A., & Valuckienė, J. Asmenų, negalinčių skaityti įprasto spausdinto teksto, informacijos poreikiai ir bibliotekų teikiamų paslaugų prieinamumas. Tyrimo ataskaita. https://www.ltk.lt/docs/kulturos-tyrimai/2022/05/Bibliotekos_paslaugu_prieinamumas_tyrimo_ataskaita_2021.pdf.
5. Aplin, S. M. (2013). Using technology to connect public libraries and teens. *School of Information Student Research Journal*, 2(2), 7.
6. Arnotaitė, L., & Maskuliūnienė, D. (2012). Skaitymo skatinimo ir vaikų knygos populiarinimo strategijos Lietuvos bibliotekose. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, (1), 122-130.
7. Asemi, A. (2018). A survey on the teenagers' need of public libraries' resources and services. *DESIDOC Journal of Library & Information Technology*, 38(4), 295.
8. Astikienė, S. (2018). Bibliotekininkų gyvenimo pasakojimuose atsiskleidę skaitymo tradicijos pokyčiai. *Lituanistica*, 64(4).
9. Bannwart, S., & Minich, J. (2020). How a library of things can affect services and stem learning initiatives: we'd create a plan for acquiring equipment, teaching classes, and giving access to resources and equipment that kids can use in the library and at home in order to complete their projects. In *Computers in libraries* (Vol. 40, Number 7, p. 32-38). Information Today, Inc.
10. Bartz, L. (2016). Community Experts Mentor Teens and New Adults. *Young Adult Library Services*, 14(2), 18-19.
11. Bernier, A., Males, M., & Rickman, C. (2014). "It Is Silly to Hide Your Most Active Patrons": Exploring User Participation of Library Space Designs for Young Adults in the United States. *The Library Quarterly*, 84(2), 165-182.
12. Bibliotekų lankytojų tyrimas (2023). Prieiga per internetą: https://www.lnb.lt/media/public/bibliotekininkui/atlikti-tyrimai/Biblioteku_lankytoju_tyrimas_2023.pdf.
13. Bibliotekų tyrimas (2019). [interaktyvus], Prieiga per internetą: https://lnb.lt/media/public/bibliotekininkui/atlikti-tyrimai/Biblioteku_lankytoju_tyrimas_LNB_Kantar_2019.pdf.
14. Byun, G., Lee, G., & Ha, M. (2025). How public libraries reach out to adolescents: a study of adolescents' perceptions of teen spaces¹) in Korean public libraries. *Journal of Asian Architecture and Building Engineering*, 1-14.
15. Bloomer, B. A. (2021). Partnering Public and School Librarians for School Readiness Programming. *North Carolina Libraries*, 79(1).

16. Bronfenbrenner, U. (1986). Recent advances in research on the ecology of human development. *Development as action in context: Problem behavior and normal youth development*, 287-309.
17. Buyannemekh, B., Gil-Garcia, J. R., & Gasco Hernandez, M. (2024). The Expanding Role of Public Libraries in Tribal Settings: From Traditional Services to (Advanced) Digital Skills, Citizen Engagement, and Innovation. *Public Library Quarterly*, 1-27.
18. Calhoun, E. (2020). Getting in the (Teen) Zone: Evaluating Young Adult Spaces in Public Libraries Through a User-Experience Framework. *The iJournal: Student Journal of the Faculty of Information*, 6(1), 1-10.
19. Campana, K., Martens, M., Filippi, A., & Clunis, J. (2022). A “library school:” Building a collaborative preschool-library partnership to support whole family engagement. *Early Childhood Education Journal*, 50(1), 71-82.
20. Cesari, L. (2014). Arranging a library to support adolescent development. *Knowledge Quest*, 42(4), 44.
21. Creswell, J. W., Hanson, W. E., Clark Plano, V. L., & Morales, A. (2007). Qualitative research designs: Selection and implementation. *The counseling psychologist*, 35(2), 236-264.
22. Colwell, J., Woodward, L., & Hutchison, A. (2018). Out-of-school reading and literature discussion: An exploration of adolescents' participation in digital book clubs. *Online Learning*, 22(2), 221-247. <https://doi.org/10.24059/olj.v22i2.1222>.
23. Cota, M. (2024). Relational & Collaborative: Librarian Leadership. *The Journal of Academic Librarianship*, 50(2), 102848. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2024.102848>.
24. Delrieu, V., & Gibson, L. (2017). Libraries and the geography of use: how does geography and asset “attractiveness” influence the local dimensions of cultural participation? *Cultural Trends*, 26(1), 18–33. <https://doi.org/10.1080/09548963.2017.1268331>.
25. Denzin, N. K. (2002). The interpretive process. *The qualitative researcher's companion*, 349-366.
26. Dotson, K. B., Davis, E., & Jones Jr, P. A. (2021). How North Carolina’s School and Public Libraries Tackled the Challenge of Providing Excellent Library Service during the COVID-19 Pandemic. *North Carolina Libraries*, 79(1).
27. Dowds, A., Halpin, C., Snow, J., Hines, A., Ibrahim, K., Ortiz, J., & Mohammed, K. (2017). Teen Leadership Development Through a Teen Gaming Program: Learn how to create impactful leadership opportunities for your teens. *Young Adult Library Services*, 15(4).
28. Eckstein, D. G., Rasmussen, P. R., & Wittschen, L. (1999). Understanding and dealing with adolescents. *Individual Psychology*, 55(1), 31.
29. Erikson, E. H. (1968). *Identity youth and crisis* (No. 7). WW Norton & company.
30. Fauber, D., & Fletcher, A. (2023). Library STEAM Kits: Developing Circulatable Curriculum for Community STEAM Learning. *Purdue Journal of Service-Learning and International Engagement*, 10(1), 13. <https://docs.lib.purdue.edu/pjsl/vol10/iss1/13>
31. Jha, A. K. (2020). Understanding Generation Alpha. <https://doi.org/10.31219/osf.io/d2e8g>

32. Gibson, F. (2024). Reading Vs Screening: the Development of Generation Alpha. *Regis University Student Publications (comprehensive collection)*. 1126.
<https://epublications.regis.edu/theses/1126>
33. Giffen, F. C. (2020). *A space to belong: space and a sense of belonging among teen and young adult patrons in the Fresno County Public library system*. California State University, Fresno.
34. Hendrastomo, G., & Januarti, N. E. (2023). The characteristics of Generation Z students and implications for future learning methods. *Jurnal Kependidikan*, 9(2), 484-496.
35. Kammer, J., & Moreland, D. (2020). School and public library collaboration: A phenomenology of working together. *School Libraries Worldwide*, 26(1).
36. Kinnaird, K. (2018). Research Roundup--Year-Round Teen Services. *Young Adult Library Services*, 17(1).
37. Klinenberg, E., & CHIN, C. L. (2018). To restore civil society, start with the library. *The New York Times*, 8.
38. Knapp, A. A., Cohen, K., Kruzan, K. P., Kornfield, R., Herrera, M., Pederson, A. B., ... & Mohr, D. C. (2025). Teen Perspectives on Integrating Digital Mental Health Programs for Teens Into Public Libraries ("I Was Always at the Library"): Qualitative Interview Study. *JMIR Formative Research*, 9, e67454.
39. Knapp, A. A., Hersch, E., Wijaya, C., Herrera, M. A., Kruzan, K. P., Carroll, A. J., ... & Mohr, D. C. (2023). "The library is so much more than books": considerations for the design and implementation of teen digital mental health services in public libraries. *Frontiers in Digital Health*, 5, 1183319.
40. Koh, K., & Abbas, J. (2016). Competencies Needed to Provide Teen Library Services of the Future: A Survey of Professionals in Learning Labs and Makerspaces. *Journal of Research on Libraries & Young Adults*, 7(3).
41. Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Interviews: Learning the craft of qualitative research interviewing*. Sage.
42. Lehmann, S. (2024). Reimagining the Library of the Future. From Social Condenser and Community Hub to Regenerative Design. *Public Library Quarterly*, 43(2), 223-259.
<https://doi.org/10.1080/01616846.2023.2242626>
43. Li, X., Ha, Y., & Aristeguieta, S. (2023). Teens' Vision of an Ideal Library Space: Insights from a Small Rural Public Library in the United States. *Evidence Based Library and Information Practice*, 18(4), 52-67.
44. Lopez, M. E., Caspe, M., & McWilliams, L. (2016). Public Libraries: A Vital Space for Family Engagement. *Harvard Family Research Project*.
https://www.ala.org/sites/default/files/pla/content/initiatives/familyengagement/Public-Libraries-A-Vital-Space-for-Family-Engagement_HFRP-PLA_August-2-2016.pdf
45. Macijauskienė, A., & Norvilienė, A. (2018). Alfa kartos vaikų bruožai ir ugdymo (-si) ypatumai: pedagogų nuomonė. *Scientific research in education*, 2, 76-86.
46. Makaria, E. C., Rachmayanie, R., & Adawiyah, R. (2021). Teenagers' promiscuity of alpha generation. In *2nd International Conference on Social Sciences Education (ICSSE 2020)* (p. 205-210). Atlantis Press.

47. Manuel, J., & Carter, D. (2015). Current and historical perspectives on Australian teenagers' reading practices and preferences. *The Australian Journal of Language and Literacy*, 38(2), 115-128.
48. Martyka, A., Figurska-Dudek, J., Pásztor, P., Kuśmierska, M., Sorek, N., & Owsiak, J. (2024). Enhancing the attractiveness of public library spaces a case study of selected branches in Rzeszów. *Technical Transactions*, e2024024.
49. Muller, P., & Chew, I. (2008). Guidelines for library services for young adults. *IFLA Professional Reports*, (107), 0_1.
50. Newman, B. M., Lohman, B. J., & Newman, P. R. (2007). Peer group membership and a sense of belonging: their relationship to adolescent behavior problems. *Adolescence*, 42(166), 241-263.
51. Ornstein, E., & Reid, P. H. (2022). 'Talk to them like they're people': A cross-cultural comparison of teen-centred approaches in public library services. *Journal of Librarianship and Information Science*, 54(3), 451-468.
52. Partridge, H., Power, E., Ostini, J., Owen, S., & Pizzani, B. (2021). A Framework for Australian Universities and Public Libraries Supporting Regional, Rural and Remote Students. *Journal of the Australian Library and Information Association*, 70(4), 391-404. <https://doi.org/10.1080/24750158.2021.1959842>.
53. Pečeliūnaitė, A. (2017). Pasitenkinimo bibliotekų paslaugomis gyvenimo kokybės kontekste indeksas: Lietuvos AVB atvejis. *Informacijos mokslai*, (78), 36-52.
54. Piaget, J. (1972). *The Psychology of the Child*.
55. Puteri, S. A. (2023). The Alpha Generation Perspective on the Use of Technology in Filtering Actual Information Through Social Media. *PRIMACY Journal of English Education and Literacy*, 2(1), 41-53.
56. Ratnayake, R. M. S. N. (2023). Identifying the Special Requirements of Teen Library Users: An Analysis of Current Research Studies. *Asian Journal of Information Science and Technology*, 13(2), 46-51.
57. Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American psychologist*, 55(1), 68.
58. Rutherford, L., Singleton, A., Derr L. A. & Merga M. K. (2018). Do digital devices enhance teenagers' recreational reading engagement? Issues for library policy from a recent study in two Australian states, *Public Library Quarterly*, 37:3, 318-340, <https://doi.org/10.1080/01616846.2018.1511214>
59. Sabaitytė, J. (2015). Z kartos psichologinis portretas ir elgsena virtualioje erdvėje. *Lietuvos aukštųjų mokyklų vadybos ir ekonomikos jaunųjų mokslininkų Konferencijų darbai. 2015 / 18*, 191-196.
60. Sağlam, H., & Turan, N. (2024). Investigation of nursing students' addiction to digital game play and associated factors. *BMC nursing*, 23(1), 563.
61. Shank, J. D., Bell, S., & Zabel, D. (2011). Blended librarianship:[Re] envisioning the role of librarian as educator in the digital information age. *Reference and User Services Quarterly*, 51(2), 105-110.

62. STURDEVANT, M. S., & SPEAR, B. (2002). Adolescent Psychosocial Development. *Journal of the American Dietetic Association*, 102(3), S30–S31. [https://doi.org/10.1016/S0002-8223\(02\)90419-0](https://doi.org/10.1016/S0002-8223(02)90419-0).
63. Subramaniam, M., Scaff, L., Kavas, S., Hoffman, K. M., & Davis, K. (2018). Using technology to support equity and inclusion in youth library programming: Current practices and future opportunities. *The Library Quarterly*, 88(4), 315-331.
64. Subotovič A., Baltutė R. ir kt. (2024), Skurdas ir socialinė atskirtis 2024. <https://www.smtinklas.lt/wp-content/uploads/simple-file-list/Metine-skurdo-ir-socialines-atskirties-apzvalga/2024-09-16-Nacionalinis-skurdo-mazinimo-organizaciju-tinklas.pdf>
65. Targamadžė, V. (2015). Z karta: charakteristika ir ugdymo metodologinės linkmės įžvalga. *Tiltai*, 69(4), 94-104.
66. Trivisonno, M., & van der Schalie, B. (2021). The blossoming of the library garden: How one library is engaging families outdoors. *Children and Libraries*, 19(1), 13-15.
67. Uden, R. (2015). “New Teen Spaces from Coast to Coast,” *School Library Journal*, www.slj.com/2015/11/teens-ya/new-teen-spaces-from-coast-to-coast/#
68. Uragami, R., & Koizumi, M. (2018). The Evolution of Reading Activities for Teenagers in Japanese Public Libraries. *iConference 2018 Proceedings*.
69. Vaikų ir paauglių skaitybos tyrimo 2021 rezultatai. Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. https://www.ibbylietuva.lt/content/uploads/2022/03/Skaitybos-tyrimas_penketukai.pdf.
70. Watanabe, M., King, J., & Koizumi, M. (2025). “A Safe Haven” of Learning: How Educational Services at the New York Public Library Benefit Children from Low-Income Households. *Public Library Quarterly*, 1–23. <https://doi.org/10.1080/01616846.2025.2462275>.
71. Witteveen, A. (2017). Better Together: A Review of School/Public Library Partnerships: Learn the benefits of creating school/public library partnerships. *Young Adult Library Services*, 16(1).
72. Wu, K. C., & Yang, T. Y. (2022). Library collections promotion for preadolescents using social media marketing strategies. *Library Hi Tech*, 40(6), 1671-1688.
73. Zanardelli, B. J. (2021). *Social Identity in Adolescent Peer Groups: A Collective Case Study of Adolescents' Use of Music as an Identity Resource* (Doctoral dissertation, Boston University).
74. Zickuhr, K., Rainie, H., & Purcell, K. (2013, June). *Younger Americans' library habits and expectations*. <https://www.ledevoir.com/documents/pdf/younger-americans-and-libraries.pdf>.

Priedai

1 priedas. Interviu klausimynas

1 Diagnostinis blokas: Bibliotekos paslaugų paaugliams prieinamumas			
Klausimai paaugliams	Klausimai tėvams	Klausimai bibliotekininkams	Klausimai mokytojams
1. Kaip dažnai lankotės bibliotekoje? Kodėl? 2. Ar biblioteka yra vieta, į kurią einate dažnai, ar tik retkarčiais, ir kas lemia jūsų apsilankymus arba jų nebuvimą?	1. Ar jūsų paauglys(-ė) lankosi bibliotekoje? Kiek dažnai ir dėl kokių priežasčių? Ką pastebite – ar eina noriai, ar reikia paskatinimo? Dėl ko dažniausiai lankosi: knygos, renginiai, mokymasis, bendravimas? 2. Kokius skaitymo ar kultūrinius įpročius skatinate šeimoje? Ar biblioteka tam padėjo? Ar vaikas mato jus skaitančius? Ar skaitėte kartu vaikystėje? Ar šeimos tradicijose buvo vietos bibliotekai? 3. Kaip manote, koks yra tėvų vaidmuo skatinant vaiką lankytis bibliotekoje? Ar jūs pats (-i) skatinate? Kaip tai darote – pokalbiais, pavyzdžiu, dalyvaudami kartu?	1. Kaip vertinate bibliotekos paslaugas paaugliams šiandien? 2. Kokia jūsų nuomonė apie esamas paslaugas: ar jos aktualios, įtraukiamos, modernios? 3. Ar turite bendradarbiavimo patirties su mokyklomis ar kitomis organizacijomis dėl paauglių įtraukimo? Kaip tai veikia, kas pasiteisina? Ar matote partnerystės galimybių?	1. Kaip vertinate viešosios bibliotekos paslaugas paaugliams jūsų bendruomenėje (pvz., Biržų rajone)? Ar, jūsų nuomone, jos atitinka mokinių interesus, amžių, ugdymo poreikius? 2. Ar žinote, kokiomis paslaugomis ar veiklomis mokiniai naudojami bibliotekoje už mokyklos ribų? Ar pastebite, kad mokiniai lankosi bibliotekoje savanoriškai? Dėl ko dažniausiai? 3. Ar matote galimybių glaudesniai bibliotekos ir mokyklos bendradarbiavimui? 4. Kokios formos būtų naudingiausias: teminiai renginiai, skaitymo iššūkiai, integruotos pamokos, susitikimai su autoriais ir pan.? 5. Ar esate bendradarbiavę su biblioteka kaip mokytojas? Kaip vertinate tą patirtį?
2 Diagnostinis blokas: Paslaugų turinio aktualumas ir įvairovė			
Klausimai paaugliams	Klausimai tėvams	Klausimai bibliotekininkams	Klausimai mokytojams
1. Kokius renginius ar veiklas norėtumėte, kad biblioteka organizuotų? (vardinkite konkrečias idėjas: kūrybinės dirbtuvės, filmų vakarai, žaidimų turnyrai, „atviri mikrofonai“, paskaitos, susitikimai su įdomiais žmonėmis ir pan.)	1. Kaip vertinate bibliotekos paslaugas paaugliams iš tėvų perspektyvos? 2. Ar jos, jūsų manymu, yra patrauklios, šiuolaikiškos, aktualios jūsų vaikui?	1. Kaip nustatote, kokios veiklos paaugliams įdomios? 2. Kiek įvairių veiklų siūlote jaunimui (kultūrinių, technologinių, edukacinių)? 3. Kaip bibliotekos paslaugos prisideda prie skaitymo ar medijų raštingumo ugdymo?	1. Ką galėtų pasiūlyti biblioteka, kad paaugliai labiau norėtų ją lankyti savo noru, ne tik per pamokas? (pvz., kūrybinės dirbtuvės, klubai, šiuolaikinės technologijos, saviraiškos galimybės) 2. Ar biblioteka gali (ir turėtų) prisidėti prie formaliojo ugdymo? Kaip? Ar įsivaizduojate integruotus projektus, edukacinius užsiėmimus, bendrus renginius su mokykla?
3 Diagnostinis blokas: Bibliotekos įvaizdis ir komunikacija			

Klausimai paaugliams	Klausimai tėvams	Klausimai bibliotekininkams	Klausimai mokytojams
1. Kaip sužinote apie bibliotekos renginius ar naujienas? 2. Ar tas būdas jums tinka? Kaip norėtumėte gauti informaciją iš bibliotekos? Apie ką būtų įdomu sužinoti? 3. Ar matote informaciją socialiniuose tinkluose, plakatuose, iš draugų ar mokykloje?	1. Kaip dažnai gaunate informaciją apie bibliotekos veiklas? Koks būdas jums būtų patogias? Ar informaciją gaunate per mokyklą, socialinius tinklus, bendruomenę? Kaip norėtumėte sužinoti apie naujoves? 2. Kaip manote, kas galėtų padėti stiprinti ryšį tarp bibliotekos ir šeimų, auginančių paauglius? (galbūt trūksta informacijos, renginių šeimoms ar bendros komunikacijos kanalų) 3. Kaip sužinote apie bibliotekos veiklas?	1. Kaip jūs formuojate šiuolaikišką bibliotekos įvaizdį? 2. Kokias komunikacijos priemones naudojate, kad pasiektumėte jaunimą? 3. Kaip vertinate bibliotekos reputaciją bendruomenėje?	1. Kaip jūsų mokiniai suvokia biblioteką – kaip įdomią vietą ar labiau mokymosi erdvę? 2. Ar bibliotekos komunikacija veiksminga? Kodėl taip, arba kodėl ne? 3. Kaip, jūsų nuomone, galima stiprinti bibliotekos įvaizdį tarp jaunimo?
4 Diagnostinis blokas: Aplinkos ir personalo veiksniai			
Klausimai paaugliams	Klausimai tėvams	Klausimai bibliotekininkams	Klausimai mokytojams
1. Ar jums patinka bibliotekos erdvės? 2. Kas jose gerai, o ką siūlytumėte keisti? 3. Ar yra vieta, kur patogų tiesiog pabūti, paskaityti, pasikalbėti su draugais? 4. Ar erdvė atitinka šiuolaikinio jaunuolio poreikius? 5. Ar jaučiatės, kad biblioteka yra vieta, kur esate laukiamas ir supastas? 6. Ar bibliotekoje jaučiatės laisvai? 7. Ar darbuotojai bendrauja draugiškai ir atsižvelgia į jus? 8. Ką norėtumėte pasakyti bibliotekos darbuotojams? (pasiūlymai, pastebėjimai, pagyrimai, idėjos bendradarbiavimui)	1. Kaip jūs vertinate biblioteką – kokią įspūdį ji jums kelia? 2. Ar biblioteka atrodo šiuolaikiška ir atvira jaunimui? 3. Ar patys esate dalyvavę bibliotekos veiklose kartu su savo paaugliu (-e)? Kaip tai vertinate? Ar tokie bendri užsiėmimai stiprina ryšį? Ar tai įkvepia vaiką daugiau naudotis biblioteka? 4. Ką norėtumėte palinkėti arba pasiūlyti bibliotekos darbuotojams, siekiant geriau įtraukti paauglius? (įžvalgos, kurios galėtų padėti bibliotekai kurti patrauklesnę aplinką).	1. Kokie yra pagrindiniai paauglių lūkesčiai ir pageidavimai? Ką jie dažniausiai mini ar užsimena? Ką stebite iš jų elgsenos, komentarų? 2. Koks yra šiandieninis bibliotekinių paslaugų vartotojas paauglys? 3. Su kokiais iššūkiais susiduriate dirbdami su paaugliais? 4. Ar kyla sunkumų dėl motyvacijos, elgsenos, komunikacijos ar kitų aspektų? 5. Kokių žinių, įgūdžių ar pagalbos jums patiems reiktų, kad galėtumėte veiksmingiau dirbti su paauglių auditorija? 6. Ar reiktų mokymų, naujų metodikų, kolegų patirties ar išorinių specialistų įtraukimo? Kokių mokymų? 7. Kaip galėtume sustiprinti bibliotekos, kaip bendruomenės centro, vaidmenį paaugliams? 8. Ar biblioteka galėtų tapti „saugia zona“	1. Kaip apibūdintumėte bibliotekos aplinką – ar ji skatina mokinius lankytis? 2. Kaip vertinate bibliotekos personalo gebėjimą dirbti su paaugliais? 3. Kaip biblioteka atlieka ugdomąjį, motyvuojantį vaidmenį?

		neformaliam ugdymuisi, bendravimui, saviraiškai?	
5 Diagnostinis blokas: Paauglių įsitraukimas ir dalyvavimas			
Klausimai paaugliams	Klausimai tėvams	Klausimai bibliotekininkams	Klausimai mokytojams
1. Ar esi kada nors dalyvavęs bibliotekos renginiuose, projektuose ar klubuose? Kokiuose? 2. Ar turėjai galimybę siūlyti idėjas ar padėti organizuoti veiklas? 3. Kas paskatintų tave aktyviau dalyvauti?	1. Ar manote, kad biblioteka sudaro draugišką ir saugią atmosferą paaugliams? 2. Kaip vertinate bibliotekininkų bendravimą su jaunimu? 3. Ar jūsų vaikas jaučiasi priimtas bibliotekoje?	1. Kokias naujas paslaugas, jūsų nuomone, būtų galima pasiūlyti? (pavyzdžiui: skaitmeninės edukacijos, kūrybinės erdvės, mentorystė.) 2. Kaip skatinamas paauglių įsitraukimas į bibliotekos veiklas? 3. Ar jaunimas kviečiamas prisidėti prie paslaugų kūrimo (pvz., jaunimo taryba, savanorystė)? 3. Kaip vertinate jaunimo iniciatyvas – ar joms suteikiama pakankamai erdvės?	1. Ar rekomenduojate mokiniams lankytis bibliotekoje? Jei taip, kokiomis aplinkybėmis? (pvz., projektams, savarankiškam skaitymui, renginiams) 2. Kaip manote, koks turėtų būti bibliotekos vaidmuo ugdant paauglių skaitymo įgūdžius ir informacinį raštingumą? Ar tai turėtų būti mokyklos atsakomybė, ar galimas dalijimasis funkcijomis?
6 Diagnostinis blokas: Patrauklumo ir nepatrauklumo priežastys			
Klausimai paaugliams	Klausimai tėvams	Klausimai bibliotekininkams	Klausimai mokytojams
1. Kas labiausiai patinka bibliotekoje? 2. Kas jums patinka čia: jauki atmosfera, veiklos, žmonės, įranga ar renginiai, kt.? 3. Kas nepatinka arba ko trūksta bibliotekoje? 4. Kokios paslaugos ar dalykai galėtų būti geresni, patrauklesni? 5. Kas jus galbūt erzina, nuvilia, atrodo pasenę ar neįdomu? 6. Kaip biblioteka galėtų tapti patrauklesnė jums ir jūsų draugams? 7. Jeigu galėtumėte sukurti biblioteką nuo nulio – kaip ji atrodytų, ką joje veiktumėte?	1. Ką, jūsų nuomone, biblioteka galėtų pasiūlyti, kad paskatintų paauglius lankytis savarankiškai? 2. Kokie turiniai, formatai ar erdvės paskatintų jūsų vaiką ateiti be tėvų raginimo? 3. Ar kada nors rekomendavote vaikui nueiti į biblioteką ar dalyvauti jos renginiuose? Koks buvo rezultatas? (pavyzdžiai, kaip tai paveikė vaiko požiūrį ar įpročius)	1. Kaip vertinate bibliotekos fizinę aplinką paaugliams – ar ji tinkama, patraukli, šiuolaikiška? Ar paaugliai turi „savo erdvę“? Ko galbūt trūksta? 3. Kaip manote, kas daro bibliotekos paslaugas patrauklias paaugliams? 4. Kokie pagrindiniai barjerai mažina jaunimo susidomėjimą?	1. Kaip manote, kodėl dalis paauglių nelanko bibliotekos? Kokios, jūsų akimis, pagrindinės priežastys: motyvacijos, laiko, pasiūlos ar įvaizdžio stoka? 2. Ką norėtumėte pasiūlyti siekiant, kad paslaugos paaugliams būtų dar patrauklesnės ir prasmingesnės?